

**T.C.
TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
DIŞ İLİŞKİLER VE AB KOORDİNASYON DAİRESİ BAŞKANLIĞI**

AB UZMANLIK TEZİ

**DÜNYA VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YAĞLI TOHUM
TİCARETİNDE GELİŞMELER
TÜRKİYE BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME**

**UĞur İLKDOĞAN
AB UZMAN YARDIMCISI**

**ANKARA
2008**

ÖZET

AB Uzmanlık Tezi

DÜNYA VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YAĞLI TOHUM TİCARETİNDE GELİŞMELER, TÜRKİYE BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

UĞUR İLKDOĞAN
AB Uzman Yardımcısı

T.C. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI
Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı

Bu çalışmanın temel amaçları; dünyada ve Avrupa Birliği'nde yağlı tohum ticaretindeki gelişmeleri incelemek suretiyle durumu Türkiye açısından değerlendirmek ve AB ile Türkiye yağlı tohum politikaları arasındaki farklılıkları tespit ederek, AB'ye uyum sürecinde Türkiye'nin izlemesi gereken tutuma yönelik önerilerde bulunabilmektir.

Bu amaçlar doğrultusunda, dünya ölçeğinde en önemli yağlı tohumlar olan soya fasulyesi, kolza, ayçiçeği ve bunların türevlerinin ticaretinin dünya, AB ve Türkiye bağlamında irdelenmesi; AB politikalarının Türkiye ile karşılaştırılması ve yağlı tohum sektörü ile ilişkili belli başlı (DTÖ, Biyodizel, Biyoteknoloji gibi) diğer unsurlar bakımından yağlı tohumların incelenmesi şeklinde bir yöntem izlenmiştir.

Bu çalışmada kullanılan materyalin önemli bir kısmını ikincil veriler oluşturmuş; bununla birlikte basılı eserler, makaleler ve internet kaynaklarından da önemli ölçülerde yararlanılmıştır.

Çalışmaya göre; yağlı tohum ticaretinde öne çıkan belli başlı ülkeler; ABD, Arjantin, Brezilya, Kanada, AB-27, Çin, Hindistan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dır. Türkiye dünya pazarında hatırı sayılır bir ayçiçeği üreticisi ve net soya fasulyesi ve küspesi ithalatçısıdır. Yağlı tohum pazarının en önemli paydaşları; hayvancılık sektörü, karma yem sektörü, bitkisel yağ sanayi ve biyodizel sektördür. Bunların dışında, biyoteknoloji ve DTÖ kararları yağlı tohum pazarını çok yakından ilgilendirmektedir. Dünya yağlı tohum üretimi son on yılda %50,5'lik bir artış göstererek, 2007/08 pazarlama döneminde yaklaşık olarak 388 milyon tona ulaşmıştır. AB-27 yağlı tohum üretimi 2007/08 pazarlama döneminde 23,4 milyon ton olarak gerçekleşmiş olup, geçen sezona göre üretimde önemli bir değişiklik olmamıştır. Türkiye'de toplam yağlı tohum üretiminin (ayçiçeği, soya fasulyesi ve pamuk çiğidi) 2007/08 pazarlama döneminde 1,8 milyon tonu yakalayacağı tahmin edilmekte ve 2006/07 pazarlama dönemindeki üretim rakamı olan 1,87 milyon tona göre %5,3'lük bir düşüş beklenmektedir.

AB ve Türkiye yağlı tohum politikalarının en temel farklılığı uygulanan destekleme sistemleridir. Ancak hali hazırda aday ülke statüsüne sahip olan Türkiye'nin, mevcut AB destekleme sistemini uygulama yükümlülüğü de söz konusu değildir.

2008, 128 sayfa

Anahtar Kelimeler: Yağlı tohum, yağlı tohum küspesi, bitkisel yağ, soya fasulyesi, kolza, ayçiçeği, biyodizel, biyoteknoloji, yağlı tohum ticareti, DTÖ.

ABSTRACT

EU Expertise Thesis

DEVELOPMENT OF OILSEEDS TRADE IN THE WORLD AND EU AN EVALUATION IN TERMS OF TURKEY

UĞUR İLKDOĞAN

Asisstant EU Expert

MINISTRY OF AGRICULTURE AND RURAL AFFAIRS OF TURKEY
Foreign Affairs and EU Coordination Department

The main purposes of this study are to examine the developments in the trade of oilseeds both in the world and the European Union (EU) so as to evaluate the situation for Turkey and to make suggestions on the manner Turkey should follow in the EU alignment process by identifying the differences between the oilseed policies of Turkey and the EU.

For these purposes, it has been followed a method involving the examination of trade in most important oilseeds and their derivatives in the world scale, namely soybean, rapeseed, sunflower within the context of world, the EU and Turkey, the comparison of EU oilseeds policies with the Turkish policies and, the study of oilseeds in respect of other significant matters associated with oilseed sector (WTO, biodiesel, biotechnology etc.).

A substantial part of the material used in this study consists of secondary resources while printed materials, articles and internet sources are also used to a large extent.

According to study, the relevant major countries with oilseeds trade are USA, Argentina, Brazil, Canada, EU-27, China, India, Russia Federation and Ukraine in the world market. Turkey is a considerable producer of sunflower and net importer of soybean and soybean meal in the world market. The most important stakeholders of oilseeds market are livestock sector, compound feed industry, vegetable oils industry and biodiesel sector. Furthermore biotechnology and WTO decisions are concerned with oilseeds market very close attention. In the world, total production of oilseeds for marketing in 2007/08 is approximately 388 million tones, and increase of 50,5 percent compared to the last decade. EU-27 oilseeds production for marketing in 2007/08 is forecast at 24,3 million tones, to be relatively stable compared to the last season. In Turkey, total production of oilseeds subject to this study (soy, sunflower and cottonseed) is projected to reach 1,8 million tones in 2007/08 marketing year, down 5,3 percent from 1.87 million tones in 2006/07 marketing year.

The major difference between the oilseeds policies of the EU and Turkey results from the support system used. Nevertheless Turkey, as having a candidate country status, is also not under the obligation of implementation of the current EU support system.

2008, 128 pages

Key Words: Oilseeds, Oilseeds meal, Vegatable oil, Soybean, Colza, Sunflowerseed, Biodiesel, Biotechnolgy, Oilseeds trade.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
2. DÜNYADA YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER.....	4
2.1. Dünyada Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış.....	4
2.2. Ürün Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımı	12
2.3. Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	16
2.4. Dünyada Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	21
2.5. Dünyada Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	26
2.6. Dünyada Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	28
2.7. Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Fiyatları.....	30
2.8. Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımının Geleceği.....	34
2.8.1. Dünyada soya fasulyesi ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği.....	34
2.8.2. Dünyada kolza ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği	38
2.8.3. Dünyada ayçiçeği ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği.....	43
3. AB'DE YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER VE SEKTÖR POLİTİKALARI.....	48
3.1. AB'de Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış.....	48
3.2. AB'de Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	52
3.3. AB'de Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	56
3.4. AB'de Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	62
3.5. AB'de Pamuk Çiğidi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	66
3.6. AB'de Düünden Bugüne Yağlı Tohum Sektör Politikaları.....	68
3.6.1. AB'de yağlı tohumlar ortak piyasa düzeninin oluşumu.....	68
3.6.2. Mac Sharry reformu ve yağlı tohumlar.....	69
3.6.3. Blair house anlaşması.....	71
3.6.4. Gündem 2000 ve yağlı tohumlar.....	72
3.6.5. OTP 2003 reformu ve yağlı tohumlar.....	74
3.6.5.1. Tarla bitkileri arazi ödemesi.....	75
3.6.5.2. Tarla bitkileri için özel bölgesel yardım.....	76
3.6.5.3. Ekim dışı bırakma (Set-aside).....	76

3.6.5.4. Enerji primi (Karbon kredileri).....	77
3.6.5.5. Tek ödeme planı.....	77
3.6.6. AB’de Güncel Yağlı Tohum Dış Ticaret Rakamları, Uygulama Prosedürleri ve Gümrük Vergisi Oranları.....	78
3.6.7. Sürdürülebilirlik Kriterleri.....	80
3.6.8. AB OTP Gözden Geçirme (Health Check) ve Yağlı Tohumlar.....	81
3.6.9. AB 2020 Yılı Senaryosu ve Yağlı Tohumlar.....	82
4. TÜRKİYE’DE YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER VE SEKTÖR POLİTİKALARI.....	84
4.1. Türkiye’de Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış.....	84
4.2. Türkiye’de Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	86
4.3. Türkiye’de Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	90
4.4. Türkiye’de Pamuk Çiğidi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	94
4.5. Türkiye’de Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı.....	96
4.6. Türkiye’de Dünden Bugüne Yağlı Tohum Sektör Politikaları.....	97
4.6.1. Destekleme politikaları.....	97
4.6.1.1. Destekleme alımları.....	97
4.6.1.2. Girdi destekleri.....	99
4.6.1.3. Prim desteği.....	100
4.6.1.4. Doğrudan gelir desteği, mazot desteği ve kimyevi gübre desteği.....	101
4.6.1.5. Alternatif ürün desteği.....	103
4.6.1.6. Sertifikalı tohum desteği.....	103
4.6.2. Türkiye’de güncel yağlı tohum dış ticaret rakamları, uygulama prosedürleri ve gümrük vergisi oranları.....	104
4.6.3. Yağlı tohumlar sektöründe örgütlenme.....	106
5. BELLİ BAŞLI ÜLKELERİN YAĞLI TOHUM DIŞ TİCARET PROSEDÜRLERİ VE GÜMRÜK VERGİSİ ORANLARI.....	108
5.1. Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum Dış Ticaret Prosedürleri.....	109
5.2. Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladıkları Gümrük Vergisi Oranları.....	111
6. DÜNYA, AB ve TÜRKİYE’DE YAĞLI TOHUM POLİTİKALARINI ETKİLEYEN DİĞER UNSURLAR.....	112
6.1. DTÖ ve Yağlı Tohumlar.....	112
6.2. Biyoteknoloji ve Yağlı Tohumlar.....	114
6.3. Biodizel ve Yağlı Tohumlar.....	115
7. SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	124
ÖZGEÇMİŞ.....	128

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AR-GE	Araştırma - Geliştirme
ARJ	Arjantin
ARL	Aralık
BM	Birleşmiş Milletler
BRZ	Brezilya
CBP	Cartagena Biyogüvenlik Protokolü
CIF	Cost, Insurance, Freight
CIS	Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu ortaya çıkan Devletler
CO	Karbon
COP	Hububat, yağlı tohumlar, protein bitkiler
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DFİF	Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu
DGD	Doğrudan Gelir Desteği
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
ECU	Avrupa Para Birimi
EC	European Commission (Avrupa Komisyonu)
EU	European Union
EKM	Ekim
END	Endonezya
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EYL	Eylül
FAO	Dünya Gıda Örgütü
FAPRI	Food and Agricultural Research Institute
FAS	Foreign Agricultural Service
FOB	Free On Board
FEOGA	Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GATT	Gümrük Tarifleri ve Ticaret Genel Antlaşması
GDO	Genetik olarak Değiştirilmiş Organizma
GM	Genetik Modifiye
GSM	Kredi Garanti Programı
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
Ha	Hektar
HAMB	Hamburg
HND	Hindistan
Kg	Kilogram
KKO	Kapasite Kullanım Oranı
KND	Kanada
KSM	Kasım
İTH	İthalat
İHR	İhracat
MGEM	Maksimum Garanti Edilmiş Miktar
MGEA	Maksimum Garanti Edilmiş Alan
MLZ	Malezya
OPD	Ortak Piyasa Düzenlemeleri

OTP	Ortak Tarım Politikası
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
ROTT	Rotterdam
RUS	Rusya Federasyonu
SO	Kükürt oksit
TEM	Temmuz
TSKB	Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri
TU	Turkey
UKR	Ukrayna
USDA	United State Department of Agriculture

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1: 1995/96 – 2007/08 Dünya Yağlı Tohum ve Ürünleri Arz - Dağılımına Genel Bakış.....	5
Çizelge 2: 1995/96 – 2007/08 Dünya Soya Fasulyesi ve Ürünleri Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış.....	7
Çizelge 3: 1995/96 – 2007/08 Dünya Ayçiçeği ve Ürünleri Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış.....	9
Çizelge 4: 1995/96 – 2007/08 Dünya Kolza ve Ürünleri Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış.....	11
Çizelge 5: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında Dünya Yağlı Tohum ve Ürünleri Arzı – Dağılımı.....	13
Çizelge 6: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında Dünya Yağlı Tohum Küspeleri Arzı – Dağılımı.....	14
Çizelge 7: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında Dünya Bitkisel Yağ Arzı – Dağılımı.....	15
Çizelge 8: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohumların Arzı – Dağılımı.....	17
Çizelge 9: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum Küspelerinin Arzı – Dağılımı.....	18
Çizelge 10: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Bitkisel Yağların Arzı – Dağılımı.....	19
Çizelge 11: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünya Soya Fasulyesi Arzı – Dağılımı.....	22
Çizelge 12: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünya Soya Fasulyesi Küspesi Arzı – Dağılımı.....	23
Çizelge 13: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünya Soya Fasulyesi Yağı Arzı – Dağılımı.....	24
Çizelge 14: 2006/07 – 2007/08 Dünya Kolza ve Ürünleri Arzı - Dağılımı ve Oransal Değişimi.....	27
Çizelge 15: 2006/07 –2007/08 Dünya Ayçiçeği ve Ürünleri Arzı - Dağılımı ve Oransal Değişimi.....	29
Çizelge 16: Dünya Yağlı Tohum Fiyatları.....	31
Çizelge 17: Dünya Yağlı Tohum Küspe Fiyatları.....	32
Çizelge 18: Dünya Bitkisel Yağ Fiyatları.....	33
Çizelge 19: Dünya Soya Fasulyesi Üretim - Ticaret ve Kullanım Projeksiyonu.....	36
Çizelge 20: Dünya Soya Fasulyesi Ticareti Projeksiyonu.....	36
Çizelge 21: Dünya Soya Fasulyesi Küspesi Ticareti Projeksiyonu.....	37
Çizelge 22: Dünya Soya Fasulyesi Yağı Ticareti Projeksiyonu.....	38
Çizelge 23: Dünya Kolza Üretim - Ticaret ve Kullanım Projeksiyonu.....	41
Çizelge 24: Dünya Kolza Ticareti Projeksiyonu.....	42
Çizelge 25: Dünya Kolza Küspesi Ticareti Projeksiyonu.....	42
Çizelge 26: Dünya Kolza Yağı Ticareti Projeksiyonu.....	43
Çizelge 27: Dünya Ayçiçeği Üretim - Ticaret ve Kullanımı Projeksiyonu.....	45
Çizelge 28: Dünya Ayçiçeği Ticareti Projeksiyonu.....	46
Çizelge 29: Dünya Ayçiçeği Küspesi Ticareti Projeksiyonu.....	46
Çizelge 30: Dünya Ayçiçeği Yağı Ticareti Projeksiyonu.....	47
Çizelge 31: 2006/07 –2008/09 AB -27 Yağlı Tohum Arzı ve Dağılımı.....	48
Çizelge 32: 2006/07 –2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Ekilişleri.....	49
Çizelge 33: 2006/07 –2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Üretimleri.....	49

Çizelge 34: 2006/07 –2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Ezme – İşleme.....	50
Çizelge 35: 2006/07 –2008/09 AB -27 Yağlı Tohum Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	51
Çizelge 36: 2006/07 –2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Küspelerinin Yem, Tohum ve Fire Olarak Kullanımı	51
Çizelge 37: 2006/07 –2008/09 AB -27 Bitkisel Yağ Arzı ve Dağılımı.....	52
Çizelge 38: 2006/07 –2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi Arzı ve Dağılımı.....	54
Çizelge 39: 2006/07 –2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	55
Çizelge 40: 2006/07 –2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi Yağı Arzı ve Dağılımı.....	56
Çizelge 41: 2006/07 –2008/09 AB -27 Kolza Arzı ve Dağılımı.....	57
Çizelge 42: 2006/07 –2008/09 AB -27 Üyesi İlk 10 Ülkenin Kolza Üretimi.....	58
Çizelge 43: 2006/07 –2008/09 AB -27 Üyesi İlk 10 Ülkenin Kolza Ezme-İşleme Üretimi.....	58
Çizelge 44: 2006/07 –2008/09 AB -27 Kolza Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	60
Çizelge 45: 2006/07 –2008/09 AB -27 Kolza (Kanola) Yağı Arzı ve Dağılımı.....	61
Çizelge 46: 2006/07 –2008/09 AB -27 Ayçiçeği Arzı ve Dağılımı.....	63
Çizelge 47: 2006/07 –2008/09 AB -27 Üyesi İlk 5 Ülkenin Ayçiçeği Üretimi.....	63
Çizelge 48: 2006/07 –2008/09 AB -27 Ayçiçeği Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	64
Çizelge 49: 2006/07 –2008/09 AB -27 Ayçiçeği Yağı Arzı ve Dağılımı.....	65
Çizelge 50: 2006/07 –2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi Arzı ve Dağılımı.....	66
Çizelge 51: 2006/07 –2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	67
Çizelge 52: 2006/07 –2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi Yağı Arzı ve Dağılımı.....	67
Çizelge 53: AB’de Yağlı Tohumlar ve Ürünlerinde Uygulanan Gümrük Vergisi Oranları.....	79
Çizelge 54: 2007 Yılı AB–27 Yağlı Tohum ve Ürünleri Dış Ticareti.....	80
Çizelge 55: 2006/07 –2008/09 Türkiye Ayçiçeği Arzı ve Dağılımı.....	88
Çizelge 56: 2006/07 –2008/09 Türkiye Ayçiçeği Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	89
Çizelge 57: 2006/07 –2008/09 Türkiye Ayçiçeği Yağı Arzı ve Dağılımı.....	89
Çizelge 58: 2006/07 –2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Arzı ve Dağılımı.....	92
Çizelge 59: 2006/07 –2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	93
Çizelge 60: 2006/07 –2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Yağı Arzı ve Dağılımı.....	94
Çizelge 61: 2006/07 –2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Arzı ve Dağılımı.....	95
Çizelge 62: 2006/07 –2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Küspesi Arzı ve Dağılımı.....	95
Çizelge 63: 2006/07 –2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Yağı Arzı ve Dağılımı.....	96
Çizelge 64: 1985 – 2002 Yılları Girdi Destekleri.....	100
Çizelge 65: 1999 – 2007 Yılları Arası Yağlı Tohumlara Verilen Prim Destekleri.....	101
Çizelge 66: Türkiye’nin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladığı Gümrük Vergisi Oranları.....	105
Çizelge 67: 2007 Yılı Türkiye Yağlı Tohum ve Ürünleri Dış Ticareti.....	106
Çizelge 68: Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri.....	107
Çizelge 69: Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladıkları Gümrük Vergisi Oranları.....	111

1 - GİRİŞ

Yağlı tohumlu bitkiler denildiğinde ilk akla gelenler; soya fasulyesi, ayçiçeği, kolza, pamuk çiğidi, palm çekirdeği, yer fıstığı, susam ve hindistan cevizidir. Bunlardan dünya ticareti açısından en önemli olanları; soya fasulyesi, kolza ve ayçiçeği olup; bu çalışmada dünya, AB ve Türkiye açısından ortak paydada yer almaları nedeniyle bu üç ürün uluslararası ticaret yönüyle detaylıca irdelenmiştir.

Yağlı tohumlu bitkiler herşeyden önce insan tüketimi için temel besin öğelerinden olan bitkisel yağın ana kaynağıdır. Dünyada gıda amaçlı en çok tüketilen yağlı tohum kaynaklı bitkisel yağlar; ayçiçeği, soya fasulyesi ve kolza (kanola) yağlarıdır.

Yağlı tohumlu bitkiler ayrıca gerek dane, gerek küspe ve gerekse yağ normlarının direk olarak hayvan yemi rasyonlarına katılmalarından dolayı, karma yem sanayi sektörünün en temel girdileri arasında yer almaktadırlar. Hayvancılık sektör maliyetinin yaklaşık %60-70'ini yem oluşturmaktadır. Dolayısıyla, hayvansal kaynaklı nihai ürünlerin (et, süt, yumurta, peynir vb.) maliyetlerinde de aynı oranda yemden kaynaklı yansıma söz konusudur. Karma yemlerde protein kaynağı olarak kullanılan yağlı tohum ve küspeleri, özellikle kanatlı hayvan yemlerinde (broyler ve yumurta yemleri) ve süt sığırı yemlerinde kullanılmaktadır.

Bunun yanı sıra son yıllarda popüleritesi her geçen gün artan biyodizel endüstrisinin de başlıca kaynağını yağlı tohumlu bitkiler oluşturmaktadır. Ülkeden ülkeye biyodizel hammadde olarak tercih edilen yağlı tohum çeşidi değişmektedir. Örneğin ABD bu endüstri için soya fasulyesi yağını kullanırken, Almanya kolza yağını tercih etmektedir. Bu farklılığın temel nedenleri arasında, ilgili ülkenin sahip olduğu iklim ve coğrafik yapısı, ürünün teknik olarak yetiştirilmesinde elde edilmiş alışkanlıklar ve ülkede kabul edilen standartlar (gerek ürün gerekse biyodizel için) sayılabilir.

Yağlı tohumlardan elde edilen ürünlerden bir başka önemli hammadde de biyodizel yan ürünü olan gliserindir. Gliserinin insan sağlığında petrokimya ürünleri ile değişiminin sağlanması sonucunda ABD'de artık kalp stenleri petrokimya ürünlerinden değil gliserinden yapılmaktadır

Yağlı tohumların çok çeşitli kullanım alanları vardır. Örneğin, soya fasulyesi ksyesinin pastörize soya unu olarak kullanımı (her ne kadar lkemizde daha çok yeni bir durumsa da) zellikle Kuzey ve Güney Amerika lkelerinde, fırıncılık sektörünün temel girdisi durumundadır. Soya unu kullanılarak yapılan fırıncılık ürünlerinin raf ömürleri daha uzun olmaktadır. Ayrıca Şekerleme sanayi de soya ununu ciddi oranlarda kullanmaktadır. Bunların dışında, soya unu etlere dolgu maddesi olarak katılabilmekte ve et maliyetlerinin düşmesine katkı sağlamaktadır.

Dünyada bazı yağlı tohum türleri ile özdeŐleŐmiŐ bir diğer konu da biyoteknolojidir. Özellikle soya fasulyesi ve kolzanın transgenik varyeteleri oldukça iyi bilinmekte ve birçok tartıŐmayı da beraberinde getirmektedir.

Yağlı tohumlu bitkilerin üretiminde ve ticaretinde belli başlı ülkeler ön plana çıkmaktadır. Özellikle Kuzey ve Güney Amerika lkeleri olmak üzere ülkemizin kuzey komŐuları olan Rusya Federasyonu, Ukrayna ve AB’de üyeliğe yeni kabul edilen Romanya ve Bulgaristan ile eski ye ülkelerden İtalya, Almanya ve Fransa dünya yağlı tohum sektöründe isimleri sürekli anılan ülkelerdir. Orta Asya ülkelerinden Çin ve Hindistan gerek üretim ve gerekse ithalatta sürekli gündeme gelen ülkelerdir. Türkiye ise ayçiçeği üretimi ve soya fasulyesi ve ürünleri ithalatıyla dünya pazarında isminden bahsettirmektedir.

Amerika kıtası ülkeleri ağırlıklı olarak soya fasulyesi üretiminde ön plana çıkmaktadır. Arjantin, ABD ve Brezilya soya fasulyesi ihracatında dünyada ilk üç sırada yer almaktadırlar. Rusya Federasyonu ile Ukrayna’nın (zellikle son yıllarda) yanı sıra yeni AB yesi olan Balkan lkeleri ve İtalya ayçiçeği üretiminde dünyada liderliği ellerinde tutmaktadırlar. AB kurucu yelerinden Almanya son dönemlerde, biyodizel endüstrisi kullanım amaçlı olarak, kolza üretim rakamlarını rekor seviyelere çıkar mıŐtır. Kolza denilince diğer akla gelen ülke ise Kanada’dır. Kolza yağının insanlar ve hayvanlar tarafından tkretiminde sakınca yaratan erusik asit oranını düŐürmek suretiyle elde ettikleri “00 kolza” diye bilinen ve Kanada tarafından, biraz da manipüle ettikleri bu yeni kolza türünü sahiplenmek ve ticarileŐtirmek için adını “Kanola” diye adlandırdıkları kolza (kanola) yağı üretiminde ve ticaretinde Kanada n sıralarda yer almaktadır. Bu seriye ayçiçeği üretimi açısından Türkiye de girebilmektedir.

Yağlı tohumlu bitkilerin gerek dane, gerek küspe ve gerekse yağ normlarında kullanım imkânlarının yanı sıra yakıt sektöründen, sağlık sektörüne kadar uzanan bir yelpazeye

hammadde kaynağı olmasından dolayı, her bir türevi dünya pazarında ticarete konu olabilmektedir.

Bu bağlamda uzmanlık tezimizin temel amacı, bu denli geniş bir yelpazeye hizmet eden yağlı tohumların dünyadaki ve tam üyelik hedefi götüğümüz AB'deki durumunun ve dış ticaretinin geçmişten günümüze incelenmesi ve ülkemiz açısından yağlı tohum sektörünün yalnız ticareti ile değil politikalarıyla da değerlendirilmesidir. Bir başka amaç ise, dünya ölçeğinde oldukça dinamik bir yapıya sahip yağlı tohum sektörüne ülkemizin nasıl ayak uyduracağını tespit edilmesidir.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere toplam yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından; yağlı tohumların dünya ölçeğindeki durumunun ve ticaretinin hem genel bir özet halinde, hem ülkeler bazında, hem de belli başlı yağlı tohumlar açısından detaylıca incelendiği ve ortak paydayı oluşturan üç ürüne (soya fasulyesi, kolza ve ayçiçeği) yönelik projeksiyonların yer aldığı ikinci bölüm gelmektedir. Üçüncü bölümde AB'de yağlı tohum ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımı detaylıca ele alınmış; bunun yanı sıra AB'nin yağlı tohum politikaları Birliğin kuruluşundan bugüne kadarki süreci kapsayacak şekilde ortaya konulmuştur. Dördüncü bölüm hem ürünlerin hem de dünden bugüne yağlı tohum politikalarının Türkiye açısından detaylıca incelendiği bir diğer bölümdür. Beşinci bölümde ise belli başlı ülkelerin yağlı tohum dış ticaret prosedürleri ve gümrük vergisi oranları yer almaktadır. Bir sonraki bölümde; Dünyada, AB'de ve Türkiye'de yağlı tohum sektörünü ve ticaretini yakından ilgilendiren; DTÖ, Biyoteknoloji ve Biyodizel konuları bakımından yağlı tohumlar incelenmiş ve tüm sonuçlar son bölümde tartışılmıştır.

2. DÜNYADA YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER

2.1. Dünyada Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış

Dünyada yağlı tohum ekimi yapılan alan son on iki yılda %18,8'lik bir artış göstererek, 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 207 milyon hektara ulaşmıştır. Aynı süre zarfında dünya yağlı tohum üretimi %50,5'lik bir artışla yaklaşık 388 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretim miktarının ekiliş alanlarına oranla daha fazla artış göstermesinin başlıca nedenleri; verimde ve kaliteli tohumluk kullanımındaki artış ve uygulanan tarım tekniğindeki ve mekanizasyondaki gelişmelerdir. Yine bu dönemde dünya yağlı tohum ticareti sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta %109 ve ihracatta ise %118'lik artışlar gerçekleşmiştir. 2007/08 hasat döneminde dünyada ithalata konu olan yağlı tohum miktarı yaklaşık olarak 88 milyon ton, ihracata konu olan miktar ise 89 milyon ton olmuştur (Çizelge 1).

Protein kaynağı olarak kullanılan yağlı tohum küspelerinin son on iki yıldaki üretimi %55,8'lik bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 229 milyon ton olmuştur. Yine bu periyotta ticarete konu olan küspe miktarı sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta % 58'lik bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 66 milyon ton ve ihracatta ise %59,9'luk bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 70 milyon tonluk miktarlarda küspe ticareti gerçekleştirilmiştir (Çizelge 1).

Yine aynı zaman aralığında işlenen yağlı tohumlardan elde edilen bitkisel yağlar ise %75,7'lik artış ile 2007/08 döneminde yaklaşık 125 milyon tonu bulmuştur. Ticarete konu olan bitkisel yağ miktarı da üretime paralel olarak sürekli artış göstermiş olup, ithalatta % 109,7'lik bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 46 milyon ton ve ihracatta ise % 121,6'luk bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 51 milyon tonluk miktarlarda bitkisel yağ ticareti gerçekleştirilmiştir (Çizelge 1).

**Çizelge 1: 1995/96 – 2007/08 Dünya Yağlı Tohum ve Ürünleri
Arz - Dağılımına Genel Bakış
(Milyon Ha) - (Milyon Ton)**

Yıllar ▼	Ekilen Alan	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat	Toplam Arz	İhracat	Gıda Kullanım Amaçlı İç Tüketim	İç Tüketim	Nihai Stoklar
BELLİ BAŞLI YAĞLI TOHULAR									
1995/96	174.08	29.12	257.63	41.95	328.69	41.53	22.00	262.86	24.30
1996/97	169.96	24.30	261.36	45.12	330.79	46.06	22.32	263.64	21.09
1997/98	177.25	21.09	286.75	47.99	355.82	49.20	22.16	275.27	31.36
1998/99	184.76	31.36	294.57	51.87	377.80	51.08	24.43	292.02	34.71
1999/00	188.48	34.71	304.26	58.98	397.95	59.20	25.45	300.28	38.47
2000/01	188.60	38.47	313.94	65.47	417.88	66.82	26.75	311.03	40.02
2001/02	188.55	40.02	324.82	63.66	428.50	62.24	27.54	324.00	42.27
2002/03	186.78	42.27	331.39	71.05	444.71	69.62	27.63	326.55	48.54
2003/04	199.79	48.54	335.85	64.13	448.52	67.02	28.10	336.78	44.72
2004/05	210.17	44.72	381.52	72.76	499.01	74.45	29.45	367.42	57.14
2005/06	211.48	57.14	391.30	75.30	523.74	75.68	29.83	383.20	64.86
2006/07	211.28	64.86	403.33	80.89	549.08	83.48	30.19	392.97	72.63
2007/08	206.87	72.63	387.80	87.71	548.14	89.42	30.56	402.06	56.66
% Değ. 1995-08	18,8	149,4	50,5	109,1	67,1	118,1	41,2	58,0	137,2
BELLİ BAŞLI YAĞLI TOHUM KÜSPELERİ									
1995/96	-	8.24	146.28	42.06	196.59	43.91	0.30	144.77	7.91
1996/97	-	7.91	146.97	43.55	198.42	44.22	0.33	147.29	6.91
1997/98	-	6.91	153.23	45.47	205.61	44.32	0.35	153.40	7.90
1998/99	-	7.90	163.40	46.89	218.18	47.23	0.40	162.45	8.51
1999/00	-	8.48	167.85	47.28	223.61	46.67	0.43	169.04	7.90
2000/01	-	7.90	174.73	48.26	230.89	48.48	0.41	175.25	7.16
2001/02	-	7.16	182.63	51.49	241.29	52.79	0.42	180.94	7.55
2002/03	-	7.55	186.03	53.61	247.19	53.70	0.42	186.50	6.99
2003/04	-	6.99	185.19	54.26	246.44	55.42	0.49	184.24	6.78
2004/05	-	6.96	201.07	55.35	263.38	56.71	0.56	198.88	7.79
2005/06	-	7.94	211.21	61.09	280.24	62.77	0.68	209.87	7.60
2006/07	-	7.74	219.61	62.23	289.58	65.63	0.68	216.74	7.21
2007/08	-	7.55	227.81	66.47	301.83	70.21	0.70	224.75	6.87
% Değ. 1995-08	-	-8,4	55,8	58,0	53,5	59,9	133,3	55,2	-13,1
BELLİ BAŞLI BİTKİSEL YAĞLAR									
1995/96	-	6.57	71.23	21.96	99.76	22.80	62.07	69.27	7.69
1996/97	-	7.69	73.79	24.63	106.11	26.00	65.25	72.90	7.22
1997/98	-	7.22	75.21	24.69	107.11	26.19	66.43	73.86	7.06
1998/99	-	7.06	80.37	26.89	114.33	27.75	70.79	78.64	7.94
1999/00	-	7.79	85.93	26.63	120.34	28.72	74.67	82.72	8.91
2000/01	-	8.91	89.71	30.28	128.90	30.92	79.00	88.60	9.37
2001/02	-	9.37	92.70	31.43	133.49	33.06	81.06	91.55	8.89
2002/03	-	8.89	95.92	34.90	139.70	35.76	83.60	95.56	8.39
2003/04	-	8.39	99.36	37.02	144.77	38.20	86.57	97.66	7.59
2004/05	-	8.70	108.39	36.50	153.59	41.79	91.33	105.08	9.03
2005/06	-	10.27	115.72	39.93	165.92	46.47	94.68	112.57	9.20
2006/07	-	10.43	118.57	43.51	178.84	47.74	97.29	117.74	8.37
2007/08	-	9.60	125.15	46.06	187.37	50.52	101.66	123.60	8.31
% Değ. 1995-08	-	46,1	75,7	109,7	87,8	121,6	63,8	78,4	8,1

Farklı pazarlama dönemlerinin toplamı esas alınmıştır.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

Dünyada yağlı tohumlar denilince ilk akla gelenler; soya fasulyesi, ayçiçeği ve kolzadır. Dünya, AB ve Türkiye açısından bu üç ürün; tüm yağlı tohumlar düşünüldüğünde ortak paydada yer almaktadır. Bu nedenle, bu üç ürüne ilişkin global rakamları kısaca irdelemek faydalı olacaktır.

Dünyada soya fasulyesi ekimi yapılan alan son on iki yılda %48,2'lik bir artış göstererek, 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 91 milyon hektara ulaşmıştır. Aynı süre zarfında dünya soya fasulyesi üretimi %75,4'lük bir artışla 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 219 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya yağlı tohum üretimindeki artıştan daha fazla bir artışa sahip olan soya fasulyesi dünya yağlı tohum üretiminin yaklaşık %56,4'üne tekabül etmektedir. Üretim miktarının ekiliş alanlarına oranla daha fazla artış göstermesinin başlıca nedenleri; verimde ve kaliteli tohumluk kullanımındaki artış ve uygulanan tarım tekniğindeki ve mekanizasyondaki gelişmelerdir. Yine bu dönemde dünya soya fasulyesi ticareti sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta %134,1 ve ihracatta ise %140,8'lik artışlar söz konusudur. 2007/08 hasat döneminde dünyada ithalata konu olan soya fasulyesi miktarı yaklaşık olarak 76 milyon ton, ihracata konu olan miktar ise 76 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2).

Protein kaynağı olarak kullanılan yağlı tohum küspelerinin başında soya fasulyesi küspesi gelmektedir. Soya fasulyesi küspesi üretimi son on iki yıldaki %81,7'lik bir artışla 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 161 milyon tona ulaşmıştır. Yine bu dönemde ticarete konu olan soya fasulyesi küspesi miktarı da sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta son on iki yılda %92,3 lük bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 56 milyon tona ulaşmıştır. İhracatta ise yine son 12 yılda %90,4 lük bir artış sağlanmış olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 58 milyon tonluk miktarlarda soya fasulyesi küspesi dış satımı gerçekleşmiştir (Çizelge 2).

Aynı dönemde işlenen soya fasulyesinden elde edilen bitkisel yağ miktarında %89,1'lik artış gerçekleşmiş olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 38 milyon tonluk üretim olmuştur. Anılan dönemde ticarete konu olan bitkisel yağ miktarı da üretime paralel olarak sürekli artış göstermiş, son 12 yılda ithalatta %122'lik bir artış yakalanmış ve 2007/08 döneminde ithalata konu olan soya fasulyesi yağı yaklaşık 10,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Yine son on iki yılda ihracatta ise %129,6'lık bir artış gerçekleşmiş ve 2007/08 döneminde yaklaşık 11 milyon tonluk soya fasulyesi yağı ihracatı olmuştur (Çizelge 2).

**Çizelge 2: 1995/96 – 2007/08 Dünya Soya Fasulyesi ve Ürünleri
Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış
(Milyon Ha) (Milyon Ton)**

Yıllar ▼	Ekilen Alan	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat	Toplam Arz	İhracat	Gıda Kullanım Amaçlı İç Tüketim	İç Tüketim	Nihai Stoklar
SOYA FASULYESİ									
1995/96	61.07	25.10	124.74	32.46	182.30	31.64	112.09	131.66	19.00
1996/97	62.44	19.00	131.95	35.63	186.58	36.76	113.67	133.87	15.94
1997/98	68.53	15.94	157.95	38.16	212.06	39.28	123.21	145.15	27.63
1998/99	71.30	27.63	159.83	38.55	226.00	37.93	134.66	158.83	29.25
1999/00	71.92	29.25	160.35	45.57	235.16	45.62	135.07	159.35	30.20
2000/01	75.44	30.20	175.76	53.05	259.01	53.76	146.59	171.56	33.70
2001/02	79.47	33.70	184.82	54.39	272.90	52.90	158.02	184.48	35.53
2002/03	82.31	35.53	196.86	62.92	295.30	60.98	165.64	191.46	42.86
2003/04	88.40	42.86	186.62	54.00	283.48	56.20	163.76	189.45	37.83
2004/05	93.18	37.83	215.76	63.49	317.07	64.77	175.65	204.76	47.54
2005/06	92.92	47.54	220.53	64.05	332.12	63.58	185.21	215.18	53.35
2006/07	94.11	53.35	236.56	69.08	358.99	71.27	196.13	225.26	62.46
2007/08	90.53	62.46	218.80	75.97	357.23	76.20	205.10	232.19	48.84
% Değ. 1995-08	48.2	148.8	75.4	134.1	96.0	140.8	83.0	76.4	157.1
SOYA FASULYESİ KÜSPESİ									
1995/96	-	6.21	88.83	29.35	124.39	30.57	112.14	88.41	5.41
1996/97	-	5.41	90.12	30.64	126.16	30.25	113.71	91.07	4.84
1997/98	-	4.84	98.00	34.02	136.86	32.63	123.35	98.43	5.80
1998/99	-	5.80	106.40	35.67	147.86	35.39	134.70	105.92	6.55
1999/00	-	6.55	107.15	34.92	148.62	34.12	135.11	108.60	5.90
2000/01	-	5.90	116.15	36.08	158.13	36.25	146.63	116.19	5.70
2001/02	-	5.70	125.07	40.51	171.27	41.69	158.12	123.73	5.85
2002/03	-	5.85	130.65	42.54	179.05	42.71	165.65	130.47	5.86
2003/04	-	5.86	128.67	45.01	179.55	45.57	163.77	128.53	5.45
2004/05	-	5.45	138.84	46.03	190.33	46.61	175.65	137.22	6.50
2005/06	-	6.50	145.77	50.92	203.19	51.55	185.22	145.78	5.85
2006/07	-	5.85	154.28	52.32	212.45	54.23	196.13	152.13	6.10
2007/08	-	6.10	161.37	56.44	223.90	58.20	205.10	159.85	5.85
% Değ. 1995-08	-	-0.02	81.7	92.3	80.0	90.4	82.9	80.8	8.1
SOYA FASULYESİ YAĞI									
1995/96	-	2.82	20.28	4.74	27.84	4.90	112.09	19.62	3.32
1996/97	-	3.32	20.43	5.21	28.95	5.71	113.68	20.61	2.64
1997/98	-	2.64	22.41	6.23	31.28	6.41	123.22	22.16	2.71
1998/99	-	2.71	24.43	7.24	34.38	7.50	134.69	24.41	2.47
1999/00	-	2.47	24.49	6.08	33.04	6.22	135.11	23.96	2.87
2000/01	-	2.87	26.73	6.95	36.55	7.05	146.62	26.37	3.13
2001/02	-	3.13	28.90	7.74	39.77	8.34	158.12	28.31	3.12
2002/03	-	3.12	30.58	8.27	41.97	9.03	165.64	30.17	2.77
2003/04	-	2.77	30.18	8.33	41.29	8.83	163.76	30.06	2.40
2004/05	-	2.40	32.59	8.91	43.90	9.13	175.65	31.69	3.08
2005/06	-	3.08	34.60	9.02	46.69	9.83	185.21	33.57	3.30
2006/07	-	3.30	36.43	9.70	49.43	10.70	196.13	35.59	3.13
2007/08	-	3.13	38.34	10.52	51.98	11.25	205.10	38.00	2.73
% Değ. 1995-08	-	11.0	89.1	122.0	86.7	129.6	83.0	93.7	-17.8

Farklı pazarlama dönemlerinin toplamı esas alınmıştır. Genellikle Ekim-Eylül dönemi.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

Dünyada ayçiçeği ekimi yapılan alan son on iki yılda %7,2'lik bir artış göstererek, 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 22 milyon hektara ulaşmıştır. Aynı süre zarfında dünya ayçiçeği üretimi %5,6'lık bir artışla 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 28 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya yağlı tohum üretimindeki artıştan daha düşük bir artışa sahip olan ayçiçeği dünya yağlı tohum üretiminin yaklaşık %7'sine tekabül etmekte olup, soya fasulyesi ve kolza gibi yağlı tohumlara nazaran daha az öneme sahiptir. Üretim miktarının ekiliş alanlarına oranla daha az artış göstermesi de bunun en belirgin göstergesidir. Dünyada ön plana çıkan yağlı tohumlar arasında ekim alanı artmasına rağmen aynı oranda üretim artışı yakalayamayan tek yağlı tohum türü ayçiçeği olmuştur. Bunun da başlıca nedenleri; verimde ve kaliteli tohumluk kullanımındaki yetersizlik ve uygulanan tarım tekniğindeki ve mekanizasyonda çok fazla ilerlemenin olmaması ile diğer yağlı tohumların daha fazla yağ içeriğine sahip olması ve küspelerinin protein değerlerinin ayçiçeğine nazaran yüksek oluşu nedeniyle tercih edilme sırasında onların gerisinde kalmasıdır. Son on iki yılda dünya ayçiçeği ticareti sürekli düşüş seyrinde olmuş ve ithalatta %-73 ve ihracatta ise %-58,7'lik düşüşler söz konusudur. 2007/08 hasat döneminde dünyada ithalata konu olan soya fasulyesi miktarı yaklaşık olarak 920 bin ton, ihracata konu olan miktar ise 1,28 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 3).

Protein kaynağı olarak kullanılan yağlı tohum küspeleri arasında protein içeriği diğerine göre daha düşüktür. Ayçiçeği küspesi üretimi son 12 yıldaki %2,1'lik düşük bir artışla 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 10,5 milyon tona ulaşmıştır. Bu dönemde ticarete konu olan ayçiçeği küspesi miktarı sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta son 12 yılda % 36,6'lık bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 3 milyon tona ulaşmıştır. İhracatta ise yine son 12 yılda %48,2'lik bir artış sağlanmış olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 3,4 milyon tonluk miktarlarda ayçiçeği küspesi dış satımı gerçekleşmiştir (Çizelge 3).

Aynı dönemde işlenen ayçiçeğinden elde edilen bitkisel yağ miktarında %8,6'lık artış gerçekleşmiş olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 9,6 milyon tonluk üretim olmuştur. Anılan dönemde ticarete konu olan bitkisel yağ miktarı sürekli değişiklik göstererek, son 12 yılda ithalatta % 12,6'lık bir pozitif orana ulaşılmış ve 2007/08 döneminde ithalata konu olan ayçiçeği yağı yaklaşık 3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Yine son 12 yılda ihracatta ise % 38,1'lik bir pozitif orana ulaşılmış ve 2007/08 döneminde yaklaşık 3,6 milyon tonluk ayçiçeği yağı ihracatı olmuştur (Çizelge 3).

**Çizelge 3: 1995/96 – 2007/08 Dünya Ayçiçeği ve Ürünleri
Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış
(Milyon Ha) - (Milyon Ton)**

Yıllar ▼	Hasat Edilen Alan	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat	Toplam Arz	İhracat	İç Tüketim	Nihai Stoklar
AYÇİÇEĞİ								
1995/96	20.45	1.32	25.75	3.40	30.46	3.10	25.36	2.01
1996/97	19.03	2.01	23.86	3.21	29.08	3.24	24.41	1.43
1997/98	19.15	1.43	23.30	3.16	27.89	3.00	24.09	0.81
1998/99	21.46	0.81	26.65	3.75	31.21	3.69	26.12	1.40
1999/00	23.06	1.40	27.18	2.07	30.65	2.04	26.37	2.23
2000/01	19.92	2.23	23.08	2.23	27.54	2.52	23.28	1.74
2001/02	18.83	1.74	21.41	1.11	24.26	1.19	21.36	1.71
2002/03	20.17	1.71	24.04	1.39	27.14	1.52	23.39	2.23
2003/04	23.27	2.23	26.93	2.17	31.33	2.27	26.09	2.97
2004/05	21.40	2.97	25.45	1.14	28.56	1.22	25.81	2.52
2005/06	23.12	2.52	30.04	1.29	33.85	1.50	29.52	2.83
2006/07	23.70	2.83	29.81	1.65	34.29	1.88	29.37	3.04
2007/08	21.92	3.04	27.18	0.92	31.14	1.28	27.11	2.76
% Değ. 1995-08	7.2	130.3	5.6	-73.0	2.2	-58.7	6.9	37.3
AYÇİÇEĞİ KÜSPESİ								
1995/96	-	0.30	10.32	2.16	12.78	2.26	10.02	0.49
1996/97	-	0.49	10.12	2.25	12.86	2.39	10.20	0.28
1997/98	-	0.28	9.84	2.26	12.38	2.39	9.62	0.36
1998/99	-	0.36	10.57	2.55	13.48	2.85	10.25	0.39
1999/00	-	0.39	10.61	2.54	13.54	2.34	10.81	0.39
2000/01	-	0.39	9.35	2.23	11.97	2.00	9.66	0.31
2001/02	-	0.31	8.33	1.91	10.55	2.11	8.21	0.23
2002/03	-	0.23	9.04	2.20	11.47	2.31	9.00	0.17
2003/04	-	0.17	10.22	2.62	13.01	2.86	9.96	0.19
2004/05	-	0.19	10.02	2.55	12.76	2.77	9.81	0.17
2005/06	-	0.17	11.48	3.17	14.82	3.50	11.06	0.26
2006/07	-	0.26	11.51	3.32	15.09	3.44	11.41	0.24
2007/08	-	0.24	10.54	2.95	13.73	3.35	10.23	0.15
% Değ. 1995-08	-	-6.0	2.1	36.6	7.4	48.2	2.1	-7.0
AYÇİÇEĞİ YAĞI								
1995/96	-	0.65	9.07	2.53	12.25	2.57	8.53	1.15
1996/97	-	1.15	8.65	3.08	12.88	3.27	8.86	0.75
1997/98	-	0.75	8.49	2.69	11.93	2.98	8.33	0.63
1998/99	-	0.63	9.30	2.92	12.85	3.11	8.86	0.87
1999/00	-	0.83	9.30	2.49	12.62	2.90	8.82	0.90
2000/01	-	0.90	8.17	2.01	11.08	2.22	8.19	0.68
2001/02	-	0.68	7.42	1.76	9.86	1.92	7.47	0.46
2002/03	-	0.46	8.14	2.00	10.60	2.25	7.86	0.49
2003/04	-	0.49	9.19	1.92	11.60	2.67	8.37	0.57
2004/05	-	0.57	9.17	2.17	11.91	2.63	8.53	0.75
2005/06	-	0.75	10.53	3.24	10.52	3.88	9.83	0.81
2006/07	-	0.81	10.58	3.29	14.68	3.86	10.31	0.52
2007/08	-	0.52	9.85	2.85	13.22	3.55	9.31	0.36
% Değişim 1995-08	-	-20.0	8.6	12.6	7.9	38.1	9.1	-68.7

Farklı pazarlama dönemlerinin toplamı esas alınmıştır. Genellikle Eylül-Ağustos dönemi.
Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

Dünyada kolza ekimi yapılan alan son on iki yılda %15,4'lük bir artış göstererek, 2007/08 hasat döneminde yaklaşık 28 milyon hektara ulaşmıştır. Aynı süre zarfında dünya kolza üretimi %37,9'luk bir artışla yaklaşık 47 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya yağlı tohum üretimindeki artıştan daha fazla bir artışa sahip olan kolza üretimi dünya yağlı tohum üretiminin yaklaşık %12,2'sine tekabül etmektedir. Üretim miktarının ekiliş alanlarına oranla daha fazla artış göstermesinin başlıca nedeni biyodizel üretimi için en çok tercih edilen hammaddenin kolza olmasıdır. Bunun dışında; verimde ve kaliteli tohumluk kullanımındaki artış ve uygulanan tarım tekniğindeki ve mekanizasyondaki gelişmeler diğer önemli etmenlerdir. Yine bu dönemde dünya kolza ticareti sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta %100,5 ve ihracatta ise %97,6'lık artışlar söz konusudur. 2007/08 hasat döneminde dünyada ithalata konu olan kolza miktarı yaklaşık olarak 8 milyon ton, ihracata konu olan miktar ise yine yaklaşık 8,2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 4).

Kolza küspesi protein kaynağı olarak kullanılan yağlı tohum küspeleri arasında soya ve ayçiçeğinden sonra gelmektedir. Kolza küspesi üretimi son on iki yıldaki %47,8'lik bir artışla yaklaşık 27 milyon tona ulaşmıştır. Yine bu dönemde ticarete konu olan kolza küspesi miktarı da sürekli artış seyrinde olmuş ve ithalatta son on iki yılda % 23,4 lük bir artışla 2007/08 döneminde yaklaşık 3,3 milyon tona ulaşmıştır. İhracatta ise yine son on iki yılda %18,6'lık bir artış sağlanmış olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 3,5 milyon tonluk kolza küspesi dış satımı gerçekleştirilmiştir (Çizelge 4).

Aynı dönemde işlenen kolzadan elde edilen bitkisel yağ miktarında %63,1'lik artış gerçekleşmiş olup, 2007/08 döneminde yaklaşık 18 milyon tonluk kolza yağı üretimi olmuştur. Anılan dönemde ticarete konu olan kolza yağı miktarı da üretime ve dünyada biyodizel duyulan talepteki artışa paralel olarak sürekli artış göstermiş olup, son on iki yılda ithalatta % 17,1'lik bir artış yakalanmış ve 2007/08 döneminde ithalata konu olan kolza yağı yaklaşık 2,1 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Yine son on iki yılda ihracatta ise % 12,4 lük bir artış gerçekleşmiş ve 2007/08 döneminde yaklaşık 1,9 milyon tonluk kolza yağı ihracatı olmuştur (Çizelge 4).

**Çizelge 4: 1995/96 – 2007/08 Dünya Kolza ve Ürünleri
Arz - Dağılımına Genel Bir Bakış
(Milyon Ha) - (Milyon Ton)**

Yıllar ▼	Hasat Edilen Alan	Başlangıç Stokları	Üretim	İthalat	Toplam Arz	İhracat	Gıda Kullanım Amaçlı İç Tüketim	İç Tüketim	Nihai Stoklar
KOLZA									
1995/96	24.17	1.00	34.31	3.87	39.18	4.17	0.40	33.34	1.67
1996/97	21.91	1.67	31.46	3.84	36.97	3.60	0.35	31.34	2.04
1997/98	23.50	2.04	33.12	4.30	39.46	4.26	0.36	34.13	1.07
1998/99	25.41	1.07	35.76	7.04	43.87	6.84	0.28	34.80	2.23
1999/00	26.75	2.23	42.48	8.20	52.92	8.21	0.39	40.46	4.25
2000/01	24.69	4.25	37.33	6.99	48.57	7.18	0.38	38.70	2.69
2001/02	23.29	2.69	36.01	4.95	43.65	4.90	0.44	35.98	2.78
2002/03	21.73	2.78	32.91	4.03	39.73	4.13	0.38	33.77	1.83
2003/04	25.47	1.83	39.43	5.15	46.40	5.48	0.62	39.06	1.86
2004/05	26.75	1.86	46.14	5.02	53.01	4.87	0.63	43.64	4.50
2005/06	27.37	4.50	48.68	6.71	59.89	6.99	0.30	47.19	5.70
2006/07	26.53	5.70	45.16	6.97	57.83	6.61	0.53	46.51	4.71
2007/08	27.86	4.71	47.30	7.76	59.76	8.24	0.46	48.70	2.82
% Değ. 1995-08	15.3	371.0	37.9	100.5	52.5	97.6	15.0	46.1	68.9
KOLZA KÜSPESİ									
1995/96	-	0.47	18.40	2.69	21.56	2.96	0.00	18.02	0.58
1996/97	-	0.58	17.53	2.66	20.77	2.91	0.00	17.35	0.51
1997/98	-	0.51	18.82	2.82	22.15	2.86	0.00	18.85	0.44
1998/99	-	0.44	19.21	2.12	21.77	2.04	0.00	19.36	0.37
1999/00	-	0.34	22.07	2.26	24.66	2.32	0.00	21.96	0.38
2000/01	-	0.38	21.13	1.92	23.43	1.83	0.00	21.31	0.29
2001/02	-	0.29	19.94	1.54	21.77	1.51	0.00	19.95	0.30
2002/03	-	0.30	18.80	1.73	20.83	1.62	0.00	18.94	0.28
2003/04	-	0.28	21.85	2.49	24.62	2.46	0.00	21.52	0.65
2004/05	-	0.65	24.24	2.30	27.19	2.51	0.00	24.19	0.49
2005/06	-	0.49	26.47	2.55	29.50	2.78	0.00	26.07	0.65
2006/07	-	0.65	26.03	3.02	29.69	2.90	0.00	26.39	0.39
2007/08	-	0.39	27.19	3.32	30.91	3.51	0.00	27.05	0.35
% Değ. 1995-08	-	-17.0	47.8	23.4	43.4	18.6	0.0	50.1	-39.7
KOLZA YAĞI									
1995/96	-	0.33	11.08	1.76	13.16	1.69	10.01	11.02	0.45
1996/97	-	0.45	10.52	1.61	12.58	1.71	9.46	10.48	0.39
1997/98	-	0.39	11.41	2.02	13.81	2.00	10.37	11.36	0.46
1998/99	-	0.46	11.81	1.64	13.90	1.81	10.72	11.60	0.49
1999/00	-	0.45	13.96	1.73	16.15	1.73	13.02	13.73	0.69
2000/01	-	0.69	13.31	1.34	15.34	1.20	12.23	13.36	0.77
2001/02	-	0.77	13.06	1.12	14.95	1.03	12.07	13.25	0.67
2002/03	-	0.67	12.25	0.89	13.81	0.91	11.00	12.34	0.56
2003/04	-	0.56	14.08	1.36	16.00	1.33	12.40	14.28	0.40
2004/05	-	0.40	15.69	1.20	17.29	1.30	12.83	15.52	0.46
2005/06	-	0.46	17.25	1.46	19.17	1.74	13.01	16.87	0.56
2006/07	-	0.56	17.14	2.20	19.90	1.94	12.61	17.52	0.44
2007/08	-	0.44	18.07	2.06	20.57	1.90	13.34	18.29	0.38
% Değ. 1995-08	-	33.3	63.1	17.1	56.3	12.4	33.3	66.0	-15.6

Farklı pazarlama dönemlerinin toplamı esas alınmıştır.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.2. Ürün Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Dünyada belli başlı yağlı tohumlar denilince ilk akla gelenler; soya fasulyesi, ayçiçeği, kolza, pamuk çiğidi, palm çekirdeği, yer fıstığı ve hindistan cevizidir. Bunlardan dünya ticareti açısından en önemli olanları ise ilk üçü olan; soya fasulyesi, kolza ve ayçiçeğidir.

Dünyada en çok üretimi yapılan yağlı tohum bitkisi soya fasulyesidir. Soya fasulyesini sırası ile kolza, pamuk çiğidi, yer fıstığı, ayçiçeği, palm çekirdeği ve hindistan cevizi takip etmektedir (Çizelge 5).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohumların dünya üretim toplamı yaklaşık 419 milyon ton civarındadır. Dünya üretiminin %59'unu soya fasulyesi, %12'sini kolza, %11'ini pamuk çiğidi ve %7,5'ini ayçiçeği oluşturmaktadır. Dünya ticaretinde ilk sırayı yine soya fasulyesi almakta, onu kolza izlemektedir. Soya fasulyesinin toplam ithalattaki payı %86, toplam ihracattaki payı ise %85; kolzanın toplam ithalattaki payı %9, toplam ihracattaki payı ise %10 olmuştur (Çizelge 5).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohum küspelerinin dünya üretim toplamı yaklaşık 234 milyon ton civarındadır. Dünya küspe üretiminin %70'ini soya fasulyesi küspesi, %12'sini kolza küspesi, %7'sini pamuk çiğidi küspesi ve %5'ini ayçiçeği küspesi oluşturmaktadır. Dünya küspe ticaretinde ilk sırayı yine soya fasulyesi küspesi almakta, onu kolza küspesi izlemektedir. Bu dönemde soya fasulyesi küspesinin toplam ihracattaki payı %82; Kolza küspesinin toplam ihracattaki payı ise %6 olmuştur (Çizelge 6).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohumlardan elde edilen bitkisel yağ üretimi yaklaşık 130 milyon ton civarındadır. Bitkisel yağlarda ilk sırayı palm yağı almakta, onu sırasıyla soya fasulyesi yağı, kolza yağı ve ayçiçeği yağı takip etmektedir. Dünya bitkisel yağ üretiminin %33'ünü palm yağı, %30'unu soya fasulyesi yağı, %14'ünü kolza yağı ve %9'unu ayçiçeği yağı oluşturmaktadır. Dünya bitkisel yağ ticaretinde ilk sırayı palm yağı almakta, onu soya fasulyesi yağı izlemektedir. Bu dönemde palm yağının toplam ithalattaki payı %60, toplam ihracattaki payı ise %59; soya yağının toplam ithalattaki payı %21, toplam ihracattaki payı ise %21 olmuştur (Çizelge 7).

**Çizelge 5: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında
Dünya Yağlı Tohum ve Ürünleri Arzı – Dağılımı
(Milyon Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
Hindistan cevizi	5.37	5.59	5.59	5.26	5.70	5.94
Pamuk çiğidi	36.24	45.45	43.44	45.83	45.57	45.08
Palm çekirdeği	8.43	9.54	9.97	10.19	11.05	11.69
Yerfıstığı	32.82	33.61	33.07	30.53	32.25	33.23
Kolza	39.43	46.14	48.68	45.10	47.33	51.22
Soya fasulyesi	186.62	215.76	220.53	236.56	218.80	240.67
Ayçiçeği	26.93	25.45	30.04	29.81	27.03	31.48
Toplam	335.85	381.52	391.30	403.28	387.73	419.32
İTHALAT						
Hindistan cevizi	0.07	0.13	0.08	0.09	0.08	0.08
Pamuk çiğidi	0.88	1.00	1.07	0.97	0.89	0.75
Palm çekirdeği	0.10	0.12	0.14	0.14	0.14	0.13
Yerfıstığı	1.76	1.87	1.98	1.96	1.92	1.95
Kolza	5.15	5.02	6.71	6.97	7.52	8.20
Soya fasulyesi	54.00	63.49	64.05	69.08	75.30	76.22
Ayçiçeği	2.17	1.14	1.29	1.65	0.97	1.48
Toplam	64.13	72.76	75.31	80.87	86.83	88.79
İHRACAT						
Hindistan cevizi	0.07	0.15	0.11	0.09	0.10	0.11
Pamuk çiğidi	0.89	1.00	0.99	0.97	0.94	0.79
Palm çekirdeği	0.07	0.10	0.14	0.13	0.14	0.17
Yerfıstığı	2.03	2.33	2.37	2.51	2.48	2.53
Kolza	5.48	4.87	6.99	6.61	8.40	9.05
Soya fasulyesi	56.20	64.77	63.58	71.23	73.75	76.29
Ayçiçeği	2.27	1.22	1.50	1.82	1.51	1.71
Toplam	67.02	74.44	75.68	83.34	87.31	90.66
EZME – İŞLEME						
Hindistan cevizi	5.30	5.54	5.57	5.23	5.58	5.83
Pamuk çiğidi	26.97	33.25	32.04	34.01	34.19	34.42
Palm çekirdeği	8.37	9.48	9.93	10.07	10.82	11.43
Yerfıstığı	15.62	15.70	15.28	13.83	14.81	15.35
Kolza	36.41	40.60	44.56	43.75	45.71	47.55
Soya fasulyesi	163.76	175.65	185.21	196.01	205.13	208.36
Ayçiçeği	22.66	22.47	25.92	26.09	23.92	27.72
Toplam	279.09	302.68	318.52	328.98	340.16	350.66
NIHAİ STOKLAR						
Hindistan cevizi	0.09	0.09	0.04	0.04	0.11	0.17
Pamuk çiğidi	0.65	0.95	1.28	1.10	1.02	1.02
Palm çekirdeği	0.17	0.18	0.13	0.16	0.25	0.31
Yerfıstığı	1.16	1.36	1.53	1.11	0.87	0.89
Kolza	1.86	4.50	5.73	4.68	2.83	2.99
Soya fasulyesi	37.83	47.49	53.25	62.44	49.26	50.41
Ayçiçeği	2.97	2.52	2.83	3.05	2.50	2.70
Toplam	44.72	57.09	64.79	72.58	56.84	58.49

Rakamlarda yuvarlama yapıldığı için toplamlar tutmayabilir.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 6: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında
Dünya Yağlı Tohum Küspeleri Arzı – Dağılımı
(Milyon Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
Hindistan cevizi küspesi	1.72	1.81	1.82	1.71	1.82	1.90
Pamuk çiğidi küspesi	12.28	15.12	14.56	15.49	15.61	15.71
Palm çekirdeği küspesi	4.41	5.00	5.24	5.32	5.72	6.04
Yerfıstığı küspesi	6.04	6.07	5.92	5.39	5.78	5.99
Kolza küspesi	21.85	24.24	26.45	26.01	26.98	28.10
Soya fasulyesi küspesi	128.67	138.82	145.74	154.17	161.37	163.92
Ayçiçeği küspesi	10.22	10.02	11.48	11.53	10.52	12.25
Toplam	185.19	201.07	211.21	219.61	227.81	233.91
İTHALAT						
Toplam Küspeler	54.26	55.35	61.09	62.23	66.47	Veri Yok
İHRACAT						
Hindistan cevizi küspesi	0.73	0.74	0.78	0.73	0.77	0.82
Pamuk çiğidi küspesi	0.44	0.42	0.40	0.35	0.40	0.35
Palm çekirdeği küspesi	3.04	3.50	3.60	3.89	4.06	4.20
Yerfıstığı küspesi	0.32	0.18	0.26	0.21	0.29	0.30
Kolza küspesi	2.46	2.51	2.78	2.90	3.39	3.40
Soya fasulyesi küspesi	45.57	46.59	51.44	54.10	57.97	58.40
Ayçiçeği küspesi	2.86	2.77	3.50	3.44	3.33	3.79
Toplam	55.42	56.71	62.77	65.63	70.21	71.26
İÇ TÜKETİM						
Hindistan cevizi küspesi	1.66	1.77	1.70	1.57	1.70	1.74
Pamuk çiğidi küspesi	12.28	15.01	14.53	15.57	15.68	15.77
Palm çekirdeği küspesi	4.39	4.93	4.94	4.82	4.91	5.15
Yerfıstığı küspesi	5.96	6.03	5.86	5.34	5.70	5.84
Kolza küspesi	21.52	24.19	26.06	26.38	26.94	28.09
Soya fasulyesi küspesi	128.53	137.13	145.73	151.64	159.55	162.16
Ayçiçeği küspesi	9.96	9.81	11.06	11.43	10.25	11.67
Toplam	184.24	198.88	209.87	216.74	224.75	230.41
NİHAİ STOKLAR						
Hindistan cevizi küspesi	0.13	0.16	0.18	0.16	0.19	0.21
Pamuk çiğidi küspesi	0.09	0.20	0.25	0.21	0.13	0.13
Palm çekirdeği küspesi	0.24	0.27	0.38	0.21	0.21	0.27
Yerfıstığı küspesi	0.03	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
Kolza küspesi	0.65	0.49	0.65	0.39	0.34	0.32
Soya fasulyesi küspesi	5.45	6.50	5.86	5.99	5.85	5.48
Ayçiçeği küspesi	0.19	0.17	0.26	0.24	0.15	0.19
Toplam	6.78	7.79	7.60	7.21	6.87	6.60

Rakamlarda yuvarlama yapıldığı için toplamlar tutmayabilir.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 7: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ürün Bazında
Dünya Bitkisel Yağ Arzı – Dağılımı
(Milyon Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
Hindistan cevizi yağı	3.27	3.46	3.47	3.32	3.49	3.60
Pamuk çiğidi yağı	3.93	4.78	4.62	4.88	4.96	4.96
Palm yağı	30.00	33.52	35.98	37.34	41.12	42.90
Palm çekirdeği yağı	3.68	4.15	4.38	4.45	4.78	5.05
Yerfıstığı yağı	5.03	5.05	4.93	4.46	4.78	4.94
Kolza yağı	14.08	15.69	17.24	17.14	17.93	18.71
Soya fasulyesi yağı	30.18	32.56	34.57	36.39	38.30	38.79
Ayçiçeği yağı	9.19	9.17	10.53	10.60	9.79	11.33
Toplam	99.36	108.39	115.72	118.57	125.15	130.27
İTHALAT						
Hindistan cevizi yağı	1.68	1.87	1.99	1.84	1.90	1.93
Pamuk çiğidi yağı	0.13	0.10	0.09	0.11	0.11	0.12
Palm yağı	21.39	23.93	25.82	26.70	29.09	30.99
Palm çekirdeği yağı	1.49	1.58	1.74	2.05	1.94	2.06
Yerfıstığı yağı	0.19	0.17	0.16	0.18	0.17	0.17
Kolza yağı	1.36	1.20	1.46	2.20	2.20	2.23
Soya fasulyesi yağı	8.33	8.91	9.02	9.70	10.66	10.80
Ayçiçeği yağı	1.92	2.17	3.24	3.29	2.84	3.27
Toplam	36.50	39.93	43.51	46.06	48.91	51.56
İHRACAT						
Hindistan cevizi yağı	1.79	2.04	2.05	1.68	1.83	1.96
Pamuk çiğidi yağı	0.14	0.12	0.11	0.17	0.20	0.17
Palm yağı	21.61	24.49	26.71	26.85	29.46	31.38
Palm çekirdeği yağı	1.61	1.92	1.98	2.38	2.32	2.45
Yerfıstığı yağı	0.24	0.17	0.19	0.18	0.18	0.19
Kolza yağı	1.33	1.30	1.74	1.94	1.82	1.89
Soya fasulyesi yağı	8.83	9.12	9.82	10.68	11.22	10.88
Ayçiçeği yağı	2.67	2.63	3.88	3.86	3.49	4.13
Toplam	38.20	41.79	46.47	47.74	50.52	53.06
İÇ TÜKETİM						
Hindistan cevizi yağı	3.21	3.33	3.46	3.49	3.49	3.55
Pamuk çiğidi yağı	3.88	4.66	4.62	4.81	4.94	4.91
Palm yağı	29.29	32.50	35.21	37.18	40.35	42.74
Palm çekirdeği yağı	3.61	3.80	4.04	4.29	4.35	4.65
Yerfıstığı yağı	4.97	5.06	4.97	4.55	4.76	4.92
Kolza yağı	14.28	15.52	16.87	17.51	18.37	19.03
Soya fasulyesi yağı	30.06	31.69	33.57	35.59	38.08	38.81
Ayçiçeği yağı	8.37	8.53	9.84	10.31	9.27	10.37
Toplam	97.66	105.08	112.57	117.74	123.60	128.98
NİHAİ STOKLAR						
Hindistan cevizi yağı	0.41	0.37	0.31	0.30	0.37	0.39
Pamuk çiğidi yağı	0.10	0.21	0.19	0.20	0.13	0.12
Palm yağı	3.11	3.57	3.44	3.45	3.84	3.61
Palm çekirdeği yağı	0.38	0.40	0.50	0.33	0.39	0.40
Yerfıstığı yağı	0.22	0.21	0.14	0.06	0.07	0.07
Kolza yağı	0.40	0.46	0.55	0.43	0.39	0.38
Soya fasulyesi yağı	2.40	3.06	3.26	3.08	2.74	2.63
Ayçiçeği yağı	0.57	0.75	0.81	0.52	0.39	0.48
Toplam	7.59	9.03	9.20	8.37	8.31	8.09

Rakamlarda yuvarlama yapıldığı için toplamlar tutmayabilir.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.3. Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Dünyada belli başlı yağlı tohumlar denilince ilk akla gelenler; soya fasulyesi, ayçiçeği, kolza, pamuk çiğidi, palm çekirdeği, yer fıstığı ve hindistan cevizidir. Dünyada yağlı tohum üretiminde liderlik ABD'dedir. ABD'yi sırasıyla Brezilya, Çin, Arjantin ve Hindistan takip etmektedir (Çizelge 8).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohumların dünya üretim toplamı yaklaşık 419 milyon ton civarındadır. Dünya üretiminin %22'sini ABD, %16'sını Brezilya, %13'ünü Çin, %13'ünü Arjantin, %8'ini Hindistan ve %27'sini diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya ticaretinde ilk sıraları; ithalatta sırasıyla Çin ve AB oluşturmakta; Türkiye bu sıralamada yedinci sırada yer almaktadır. İhracatta ise sırasıyla ABD, Brezilya ve Arjantin birbirlerini izlemektedir. Çin'in toplam ithalattaki payı %40, AB'nin payı %19 ve Türkiye payı ise %2'dir. ABD'nin toplam ihracattaki payı %33, Brezilyanın payı %32 ve Arjantin'in payı ise %13'dür. Yağlı tohum ezme-işlemede ilk sırayı Çin almakta, onu sırasıyla ABD, Arjantin, AB, Brezilya ve Hindistan takip etmektedir. Bu kategoride Türkiye dünya sıralamasında on beşinci sırada yer almakta olup, 2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle toplamda 2,93 milyon tonluk bir ezme-işleme gerçekleştirmiştir (Çizelge 8).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohum küspelerinin dünya üretim toplamı yaklaşık 234 milyon ton (balık unu hariç tutulmuştur) civarındadır. Dünya küspe üretiminin %20'sini Çin, %18'ini ABD, %14'ünü Arjantin, %11'ini Brezilya, %11'ini AB ve %28'ini diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya küspe ithalatında ilk sırada AB yer almakta olup, bu dönemde dünya toplam küspe ithalatının %40'ını tek başına gerçekleştirmektedir. Dünya küspe ihracatında ise ilk sırayı Arjantin almakta onu Brezilya ve ABD izlemekte olup, bu ülkelerin dünya toplam ihracatındaki payları sırayla %41, %18 ve %11 olmuştur. İç tüketimde ve %44 proteinli soya fasulyesi küspesi eş değerli küspe üretiminde ilk sırayı AB almakta onu sırasıyla Çin, ABD, Brezilya ve Hindistan takip etmektedir (Çizelge 9).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle belli başlı yağlı tohumlardan elde edilen bitkisel yağ üretimi yaklaşık 130 milyon ton (zeytinyağı hariç tutulmuştur) civarındadır. Dünya bitkisel yağ üretiminde ilk sırayı Endonezya almakta onu Malezya, Çin, AB ve ABD takip etmektedir. İthalatta Çin ilk sıra yer almakta onu AB izlemekte; ihracatta Endonezya ve Malezya ilk

sıralarda yer almaktadır. İç tüketimde ilk sırayı Çin almakta onu sırasıyla AB, Hindistan ve ABD takip etmekte, bu sıralamada Türkiye 12. sırada yer almakta olup; 2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle toplamda 1,91 milyon tonluk iç tüketim gerçekleştirmiştir (Çizelge 10).

Çizelge 8: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohumların Arzı – Dağılımı (Milyon Ton)

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
ABD	76.60	95.94	95.53	96.61	80.00	93.04
Brezilya	53.58	55.58	59.13	62.01	64.05	67.03
Çin	51.31	58.35	56.80	54.31	52.17	55.81
Arjantin	36.84	43.43	45.03	53.16	52.34	53.64
Hindistan	29.69	29.40	30.70	29.92	33.88	34.75
Diğer	87.84	98.83	104.11	107.26	105.29	115.05
Toplam	335.85	381.52	391.30	403.28	387.73	419.32
İTHALAT						
Çin	17.36	26.12	29.00	29.70	34.86	35.91
AB - 27	16.90	16.00	15.92	17.19	16.84	17.28
Japonya	7.27	6.83	6.54	6.55	6.62	6.69
Meksika	5.33	5.11	5.48	5.57	5.59	5.28
Arjantin	0.57	0.71	0.61	2.01	2.42	2.52
Tayvan	2.23	2.27	2.51	2.44	2.36	2.48
TÜRKİYE	1.33	1.53	1.61	1.78	1.90	1.98
Endonezya	1.19	1.28	1.42	1.51	1.57	1.63
Tayland	1.45	1.56	1.52	1.58	1.54	1.59
Güney Kore	1.52	1.42	1.37	1.41	1.42	1.41
Diğer	9.00	9.95	9.34	11.12	11.72	12.03
Toplam	64.13	72.76	75.31	80.87	86.83	88.79
İHRACAT						
ABD	25.16	30.71	26.61	31.68	31.71	29.74
Brezilya	20.58	20.24	25.99	23.65	24.59	28.74
Arjantin	7.04	10.08	7.83	10.17	12.28	11.73
Kanada	4.79	4.67	6.80	7.33	7.68	7.00
Paraguay	2.78	2.91	2.17	4.26	4.54	4.79
Ukrayna	1.02	0.13	0.63	1.23	1.29	2.68
Çin	1.24	1.57	1.28	1.47	1.12	1.25
Diğer	4.41	4.14	4.37	3.55	4.11	4.75
Toplam	67.02	74.44	75.68	83.34	87.31	90.66
EZME – İŞLEME						
Çin	51.89	60.54	64.97	64.73	66.47	69.83
ABD	45.53	50.17	51.90	53.45	54.53	54.41
Arjantin	28.18	31.41	35.93	36.94	41.52	42.99
AB-27	31.10	33.38	34.18	36.21	37.51	38.60
Brezilya	31.29	31.24	30.01	33.47	34.95	34.95
Hindistan	23.46	23.57	25.10	24.62	27.45	27.90
Rusya Fed.	4.41	5.15	6.51	7.16	6.46	7.30
Endonezya	4.63	5.15	5.58	5.76	6.09	6.69
Meksika	5.52	5.51	5.85	5.89	5.90	5.61
Pakistan	3.99	5.41	5.08	5.51	4.74	5.52
Kanada	4.96	4.58	4.92	5.10	5.31	5.45

Ukrayna	3.32	3.34	4.98	5.39	4.56	5.32
Japonya	5.82	5.42	5.12	5.17	5.15	5.26
Malezya	4.05	4.65	4.72	4.40	4.90	4.89
TÜRKİYE	2.80	2.87	2.83	3.14	2.97	2.93
Diğer	28.16	30.30	30.84	32.04	31.67	33.04
Toplam	279.09	302.68	318.52	328.98	340.16	350.66
NİHAİ STOKLAR						
Arjantin	16.56	17.64	17.96	24.39	23.70	23.49
Brezilya	15.52	16.77	16.75	18.41	19.53	19.36
ABD	4.15	8.29	14.20	17.02	4.46	5.79
AB - 27	1.83	3.14	3.24	3.46	2.61	2.98
Çin	2.10	4.70	4.57	2.66	1.76	1.83
Diğer	4.57	6.55	8.07	6.65	4.78	5.04
Toplam	44.72	57.09	64.79	72.58	56.84	58.49

Belli başlı yağlı tohumlar;

Hindistan cevizi, Pamuk çiğidi, Palm çekirdeği, Yerfıstığı, Kolza, Soya fasulyesi ve Ayçiçeği'dir.
Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 9: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında
Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum Küspelerinin Arzı - Dağılımı
(Milyon Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
Çin	34.16	39.69	43.18	43.18	44.96	47.19
ABD	35.21	39.27	39.95	41.58	42.16	42.17
Arjantin	21.08	23.35	26.75	27.51	30.18	31.70
Brezilya	23.28	23.63	22.73	25.25	26.38	26.36
AB - 27	21.14	22.48	22.82	24.22	24.94	25.37
Diğer	55.65	58.38	60.77	63.04	64.51	66.26
Toplam	190.52	206.80	216.20	224.77	233.11	239.05
İTHALAT						
AB - 27	27.34	27.29	28.27	26.96	29.11	28.44
Güney Kore	2.45	2.70	2.95	3.11	3.39	3.36
Tayland	1.88	2.09	2.44	2.73	2.71	3.00
Endonezya	1.15	2.02	2.24	2.41	2.60	2.60
Vietnam	1.88	1.34	1.92	2.54	2.79	2.73
Japonya	1.63	1.95	2.06	2.19	2.24	2.24
Meksika	1.00	1.47	1.98	2.03	2.09	2.09
Diğer	20.39	20.59	22.76	24.51	26.35	25.96
Toplam	57.71	59.44	64.63	66.47	71.27	70.41
İHRACAT						
Arjantin	20.18	21.79	25.20	26.41	28.91	30.35
Brezilya	14.81	14.26	12.91	12.72	13.60	13.33
ABD	4.94	6.95	7.61	8.25	8.93	8.38
Hindistan	4.20	2.72	4.69	4.44	5.38	4.77
Endonezya	1.44	1.84	1.99	2.10	2.24	2.40
Malezya	1.79	1.93	1.82	2.00	2.11	2.07
Kanada	1.65	1.50	1.63	1.63	1.98	2.01
Diğer	9.61	9.41	9.77	10.79	10.22	10.69

Toplam	58.62	60.39	65.61	68.34	73.37	73.98
İÇ TÜKETİM						
AB - 27	47.83	48.83	49.93	50.34	53.23	52.92
Çin	34.60	40.67	44.81	43.58	45.90	47.95
ABD	32.08	33.90	33.85	35.00	35.33	35.86
Brezilya	8.61	9.85	10.12	12.26	12.88	13.49
Hindistan	8.45	9.55	9.86	10.19	10.47	11.10
Japonya	6.20	6.00	5.90	6.02	6.05	6.10
Meksika	4.90	5.32	6.01	6.14	6.18	5.98
Tayland	3.48	3.79	4.06	4.34	4.34	4.66
Güney Kore	3.40	3.49	3.64	3.95	4.22	4.16
Endonezya	1.84	2.61	2.90	3.02	3.22	3.31
Diğer	38.25	40.86	44.35	48.24	49.65	50.23
Toplam	189.65	204.86	215.42	223.09	231.47	235.76
%44 PROTEİNLİ SOYA KÜSPESİ EŞDEĞERLİ KÜSPE ÜRETİMİ						
AB - 27	44.37	44.85	45.75	46.27	48.89	48.27
Çin	32.93	38.75	42.56	41.40	44.03	46.03
ABD	31.43	33.23	33.15	34.31	34.55	35.08
Brezilya	8.44	9.67	9.98	12.05	12.66	13.28
Hindistan	7.43	8.29	8.53	8.78	9.15	9.71
Japonya	6.13	5.91	5.82	5.93	5.96	6.00
Meksika	4.65	5.05	5.68	5.84	5.86	5.67
Diğer	44.56	47.74	51.72	55.74	57.43	58.80
Toplam	179.94	193.49	203.19	210.32	218.54	222.84
NİHAİ STOKLAR						
Brezilya	1.81	1.58	1.48	1.93	1.95	1.63
Arjantin	1.06	1.47	1.80	1.62	1.56	1.54
AB - 27	1.13	1.09	1.10	1.05	1.02	1.04
ABD	0.27	0.22	0.36	0.39	0.33	0.33
Hindistan	0.43	1.15	0.74	0.27	0.26	0.26
Diğer	2.25	2.44	2.26	2.29	1.96	2.08
Toplam	6.96	7.94	7.74	7.55	7.09	6.88

Belli başlı protein küspeleri;

Hindistancevizi küspesi, Pamuk çiğidi küspesi, Balık unu (küspesi),

Palm çekirdeği küspesi, Kolza küspesi, Soya fasulyesi küspesi ve Ayçiçeği Küspesidir.

NOT: Çizelgede yağlı tohum küspeleri, protein kaynağı hammaddeler olarak ele alınmış olup, toplam rakamlar içerisinde ülkelerin balık küspeleri de yer almaktadır.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

Çizelge 10: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünyada Belli Başlı Bitkisel Yağların Arzı - Dağılımı (Milyon Ton)

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
Endonezya	14.24	16.05	18.26	19.39	21.24	22.91
Malezya	15.12	17.15	17.50	17.20	19.52	19.52
Çin	12.04	13.81	14.76	14.17	14.38	15.06
AB – 27	11.79	12.61	12.78	13.62	14.04	14.91
ABD	8.77	9.76	10.39	10.45	10.81	10.64
Arjantin	6.01	6.81	7.63	7.71	8.86	9.29
Hindistan	6.66	6.47	6.78	6.49	7.00	7.10

Diğer	27.79	28.71	30.32	32.49	32.37	33.82
Toplam	102.42	111.36	118.41	121.50	128.21	133.24
İTHALAT						
Çin	7.12	6.69	6.96	8.50	9.78	10.39
AB – 27	5.64	6.80	8.21	8.59	7.90	8.21
Hindistan	4.56	5.67	4.91	5.53	5.36	6.06
ABD	1.91	1.83	2.39	2.53	2.94	3.23
Pakistan	1.28	1.63	1.72	2.25	2.47	2.51
Mısır	0.82	0.99	1.23	1.21	1.38	1.55
Bangladeş	0.89	0.99	1.12	1.29	1.36	1.45
İran	1.12	1.16	1.20	1.20	1.28	1.37
TÜRKİYE	0.52	0.75	1.21	0.59	0.99	0.99
Rusya Fed.	0.79	0.97	0.87	0.86	0.93	0.92
Diğer	12.45	13.00	14.18	14.37	15.20	15.60
Toplam	37.10	40.49	43.98	46.91	49.56	52.26
İHRACAT						
Endonezya	9.12	11.40	13.35	13.39	15.54	16.94
Malezya	12.46	13.63	13.75	14.10	14.73	14.88
Arjantin	5.30	5.99	6.89	6.88	7.52	7.73
Brezilya	2.79	2.55	2.55	2.53	2.53	2.28
Ukrayna	0.98	0.74	1.61	1.90	1.24	1.54
ABD	0.74	0.84	0.90	1.31	1.74	1.49
Kanada	1.00	0.98	1.12	1.30	1.37	1.39
Diğer	6.46	6.30	6.86	7.09	7.08	7.57
Toplam	38.86	42.43	47.03	48.51	51.74	53.81
İÇ TÜKETİM						
Çin	19.03	20.53	21.51	22.46	24.12	25.32
AB – 27	16.05	17.92	20.15	21.24	21.23	22.05
Hindistan	11.16	11.57	12.09	12.01	12.45	13.06
ABD	10.07	10.45	11.15	11.74	12.06	12.49
Endonezya	4.74	4.98	5.37	5.59	5.79	6.12
Malezya	3.56	4.04	4.46	4.78	5.25	5.62
Brezilya	3.43	3.59	3.67	4.20	4.59	4.82
Pakistan	2.01	2.44	2.58	3.33	3.50	3.65
Rusya Fed.	2.39	2.71	2.75	2.88	3.01	3.01
Japonya	2.28	2.26	2.19	2.19	2.21	2.28
Meksika	1.83	1.91	1.99	2.04	2.08	2.09
TÜRKİYE	1.35	1.54	1.79	1.66	1.86	1.91
Mısır	1.09	1.18	1.39	1.51	1.65	1.78
Bangladeş	1.08	1.14	1.23	1.43	1.53	1.62
Arjantin	0.67	0.77	0.80	0.99	1.40	1.56
Diğer	19.64	20.83	22.09	22.69	23.80	24.51
Toplam	100.36	107.85	115.20	120.73	126.52	131.90
NIHAİ STOKLAR						
Malezya	1.57	1.81	2.33	1.50	1.94	1.83
AB – 27	1.88	2.03	1.91	1.86	1.55	1.66
ABD	0.79	1.09	1.82	1.74	1.70	1.54
Endonezya	1.40	1.11	0.69	1.13	1.09	1.16
Arjantin	0.59	0.64	0.58	0.42	0.36	0.38
Diğer	2.47	3.59	3.10	2.95	2.47	2.61
Toplam	8.70	10.27	10.43	9.60	9.12	9.19

Belli başlı bitkisel yağlar;

Hindistancevizi yağı, Pamuk çiğidi yağı, Zeytinyağı, Palm çekirdeği yağı,

Yerfıstığı yağı, Kolza yağı, Soya fasulyesi yağı ve Ayçiçeği yağıdır.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.4. Dünyada Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Dünyada soya fasulyesi üretiminde liderlik ABD'dedir. ABD'yi sırasıyla Brezilya, Arjantin, Çin, Hindistan, Paraguay ve Kanada takip etmektedir (Çizelge 11).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle dünya soya fasulyesi üretimi toplamı yaklaşık 241 milyon ton civarındadır. Dünya soya fasulyesi üretiminin %35'ini ABD, %27'sini Brezilya, %20'sini Arjantin, %7'sini Çin, %4'ünü Hindistan, %3'ünü Paraguay, %1'ini Kanada ve %3'ünü de diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya ticaretinde ilk sıraları; ithalatta sırasıyla Çin ve AB oluşturmakta; Türkiye bu sıralamada onuncu sırada yer almaktadır. İhracatta ise sırasıyla ABD, Brezilya ve Arjantin birbirlerini izlemektedir. Çin'in toplam ithalattaki payı %47, AB'nin payı %19 ve Türkiye payı ise %1,6'dır. Brezilyanın toplam ihracattaki payı %37, ABD'nin payı %37 ve Arjantin'in payı ise %15'dür. Yağlı tohum ezme-işlemede ilk sırayı ABD almakta, onu sırasıyla Çin, Arjantin, Brezilya, AB ve Hindistan takip etmektedir (Çizelge 11).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle dünya soya fasulyesi küspesi üretimi yaklaşık 164 milyon ton civarındadır. Dünya soya fasulyesi küspe üretiminin %24'ünü ABD, %20'sini Çin, %18'ini Arjantin, %15'ini Brezilya, %7'sini AB ve %16'sını diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya soya fasulyesi küspesi ithalatında ilk sırada AB yer almakta olup, bu dönemde dünya soya fasulyesi küspesi ithalatının %42'sini tek başına gerçekleştirmektedir. Dünya soya fasulyesi küspesi ihracatında ise ilk sırayı Arjantin almakta onu Brezilya ve ABD izlemekte olup, bu ülkelerin dünya toplam ihracatındaki payları sırayla %49, %23 ve %14 olmuştur. Soya fasulyesi küspesi iç tüketimde ilk sırayı AB almakta onu sırasıyla Çin, ABD ve Brezilya takip etmektedir (Çizelge 12).

2008/09 dönemi haziran ayı itibariyle dünya soya fasulyesi yağı üretimi yaklaşık 39 milyon ton civarındadır. Dünyada soya fasulyesi yağı üretiminde ilk sırayı ABD almakta onu Çin, Arjantin, Brezilya, AB ve Hindistan takip etmektedir. İthalatta Çin ilk sıra yer almakta onu AB izlemekte; ihracatta Arjantin ilk sırada yer almakta, onu Brezilya ve ABD izlemektedir. İç tüketimde ilk sırayı Çin almakta onu sırasıyla ABD, Brezilya ve AB takip etmektedir (Çizelge 13).

**Çizelge 11: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında
Dünya Soya Fasulyesi Arzı - Dağılımı
(Bin Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
ABD	66.778	85.013	83.368	86.770	70.358	84.504
Brezilya	51.000	53.000	57.000	59.000	61.000	64.000
Arjantin	33.000	39.000	40.500	48.800	47.000	48.000
Çin	15.394	17.400	16.350	15.200	13.500	16.000
Hindistan	6.800	5.850	7.000	7.690	9.300	8.700
Paraguay	3.911	4.040	3.640	6.200	6.800	7.200
Kanada	2.263	3.042	3.161	3.460	2.700	3.060
Diğer	7.473	8.413	9.512	9.441	8.138	9.205
Toplam	186.619	215.758	220.531	236.561	218.796	240.669
İTHALAT						
Çin	16.933	25.802	28.317	28.726	34.400	35.500
AB - 27	14.675	14.540	13.943	15.289	15.300	14.200
Japonya	4.688	4.295	3.962	4.094	4.050	4.100
Meksika	3.797	3.640	3.667	3.940	3.850	3.640
Arjantin	537	692	584	1.986	2.450	2.500
Tayvan	2.217	2.256	2.498	2.436	2.250	2.475
Tayland	1.407	1.517	1.473	1.532	1.600	1.550
Endonezya	1.059	1.112	1.187	1.309	1.400	1.450
Güney Kore	1.368	1.240	1.190	1.231	1.250	1.260
TÜRKİYE	603	858	986	1.172	1.200	1.200
Diğer	6.716	7.539	6.239	7.362	8.219	8.340
Toplam	54.000	63.491	64.046	69.077	75.969	76.215
İHRACAT						
Brezilya	24.128	20.137	25.911	23.485	25.200	28.550
ABD	20.417	29.860	25.579	30.428	31.162	28.576
Arjantin	6.741	9.568	7.249	9.559	12.200	11.150
Paraguay	2.776	2.888	2.115	4.200	4.360	4.575
Kanada	914	1.124	1.318	1.746	1.720	1.620
Diğer	1.228	1.197	1.411	1.848	1.553	1.821
Toplam	56.204	64.774	63.583	71.266	76.195	76.292
EZME - İŞLEME						
ABD	41.632	46.160	47.324	49.198	50.077	50.077
Çin	25.439	30.362	34.500	35.477	38.400	40.800
Arjantin	25.040	27.313	31.888	33.586	36.100	38.000
Brezilya	29.323	29.252	28.285	31.110	32.500	32.500
AB - 27	14.084	14.350	13.670	14.670	14.755	13.545
Hindistan	5.534	5.030	5.990	6.615	7.978	7.460
Meksika	3.889	3.729	3.823	3.985	3.900	3.705
Japonya	3.536	3.149	2.820	2.925	2.855	2.920
Paraguay	985	979	1.220	2.055	2.325	2.475
Tayvan	2.046	2.013	2.190	2.161	2.000	2.200
Bolivya	1.676	1.815	1.843	1.745	1.180	1.550
Kanada	1.565	1.545	1.497	1.524	1.410	1.500
Tayland	1.385	1.500	1.413	1.406	1.390	1.311
İran	1.013	1.129	1.254	1.030	1.170	1.160
Mısır	245	721	800	1.190	1.200	1.133
Diğer	6.372	6.600	6.696	7.449	7.861	8.022
Toplam	163.764	175.647	185.213	196.126	205.101	208.358

NİHAİ STOKLAR						
Arjantin	14.615	15.976	27.313	31.888	33.586	36.100
Brezilya	15.507	16.750	29.252	28.285	31.110	32.500
ABD	3.059	6.960	14.350	13.670	14.670	14.755
Çin	2.100	4.700	5.030	5.990	6.615	7.978
AB - 27	906	758	3.729	3.823	3.985	3.900
Diğer	1.638	2.395	3.149	2.820	2.925	2.855
Toplam	37.825	47.539	2.013	2.190	2.161	2.000

Çoğu ülkede pazarlama dönemi Ekim/Eylül'dür.
ABD, Meksika ve Tayland'da pazarlama dönemi Eylül/Ağustos;
Kanada'da pazarlama dönemi Ağustos/Temmuz;
Paraguay ve TÜRKİYE'de ise pazarlama dönemi Mart/Şubat'tır.
Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 12: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında
Dünya Soya Fasulyesi Küşesi Arzı - Dağılımı
(Bin Ton)**

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
ABD	32.953	36.936	37.416	39.058	39.679	39.721
Çin	20.190	24.026	27.296	28.090	30.400	32.300
Arjantin	19.761	21.601	25.012	26.061	28.144	29.550
Brezilya	22.360	22.658	21.892	24.100	25.175	25.175
AB - 27	11.084	11.300	10.760	11.550	11.620	10.670
Hindistan	4.422	4.005	4.772	5.268	6.354	5.955
Meksika	3.090	2.958	3.030	3.158	3.090	2.935
Diğer	14.812	15.360	15.591	16.997	16.906	17.617
Toplam	128.672	138.844	145.769	154.282	161.368	163.923
İTHALAT						
AB - 27	22.012	21.910	22.823	22.075	24.400	23.500
Endonezya	1.662	1.849	2.071	2.237	2.400	2.400
Tayland	1.665	1.779	2.052	2.253	2.200	2.470
Vietnam	963	1.152	1.722	2.190	2.400	2.400
Güney Kore	1.307	1.462	1.773	1.870	1.850	1.850
Meksika	792	1.251	1.728	1.780	1.850	1.850
Japonya	1.196	1.503	1.601	1.737	1.750	1.740
Filipinler	1.163	1.377	1.272	1.418	1.560	1.600
Kanada	1.070	1.160	1.353	1.430	1.550	1.560
G.Afrika Cum	613	678	819	950	1.000	1.050
Diğer	12.568	11.911	13.704	14.379	15.475	15.846
Toplam	45.011	46.032	50.918	52.319	56.435	56.266
İHRACAT						
Arjantin	19.221	20.650	24.197	25.625	27.567	28.895
Brezilya	14.792	14.256	12.895	12.715	13.600	13.325
ABD	4.690	6.659	7.301	7.971	8.618	8.074
Hindistan	3.310	1.794	3.679	3.461	4.310	3.750
Paraguay	1.082	644	836	1.564	1.715	1.840
Diğer	2.473	2.609	2.643	2.889	2.391	2.518
Toplam	45.568	46.612	51.551	54.225	58.201	58.402

İÇ TÜKETİM						
AB - 27	32.729	32.680	32.875	33.092	35.562	33.720
Çin	19.547	23.437	27.776	27.255	30.050	31.850
ABD	28.530	30.446	30.114	31.200	31.253	31.797
Brezilya	7.696	8.878	9.300	11.108	11.670	12.300
Meksika	3.865	4.208	4.751	4.933	4.935	4.785
Japonya	4.175	3.978	3.846	3.992	3.983	4.009
Tayland	2.766	2.985	3.196	3.330	3.301	3.563
Güney Kore	2.194	2.196	2.381	2.661	2.615	2.593
Kanada	2.254	2.318	2.400	2.493	2.521	2.590
Endonezya	963	1.839	2.085	2.236	2.390	2.393
Vietnam	1.650	1.152	1.722	2.190	2.400	2.400
Hindistan	1.123	1.379	1.660	1.945	2.045	2.212
İran	1.631	1.091	1.488	1.638	1.794	1.837
Tayvan	1.719	1.705	1.815	1.767	1.667	1.827
Filipinler	1.376	1.407	1.434	1.528	1.675	1.708
Diğer	16.309	17.519	18.939	20.761	21.986	22.574
Toplam	128.527	137.218	145.782	152.129	159.847	162.158
NİHAİ STOKLAR						
Brezilya	1.801	1.577	1.469	1.913	1.943	1.623
Arjantin	1.017	1.423	1.672	1.517	1.464	1.459
AB - 27	858	859	866	852	860	860
ABD	191	156	285	314	272	272
Japonya	238	219	173	193	181	184
Diğer	1.347	2.264	1.387	1.310	1.134	1.081
Toplam	5.452	6.498	5.852	6.099	5.854	5.479

Çoğu ülkede pazarlama dönemi (PD) Ekim/Eylül'dür. Meksika ve Tayland'da Eylül/Ağustos; Kanada'da Ağustos/Temmuz; Paraguay'da Mart/Şubat; Vietnam ve Filipinler'de Ocak/Aralık; Bolivya'da ise Mart/Şubat aralığıdır.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

Çizelge 13: 2003/04 – Haziran 2008/09 Ülkeler Bazında Dünya Soya Fasulyesi Yağı Arzı - Dağılımı (Bin Ton)

Yıllar ►	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	Haziran 2008/09
ÜRETİM						
ABD	7.748	8.782	9.248	9.294	9.682	9.514
Çin	4.535	5.421	6.149	6.340	6.860	7.300
Arjantin	4.729	5.128	5.998	6.424	6.928	7.280
Brezilya	5.588	5.615	5.430	5.950	6.225	6.225
AB - 27	2.531	2.575	2.460	2.640	2.656	2.438
Hindistan	996	900	1.050	1.180	1.424	1.335
Meksika	663	635	657	685	670	645
Diğer	3.393	3.530	3.603	3.918	3.890	4.049
Toplam	30.183	32.586	34.595	36.431	38.335	38.786
İHALAT						
Çin	2.728	1.728	1.516	2.404	3.000	3.100
AB - 27	57	181	717	969	1.000	950
Hindistan	906	2.026	1.727	1.403	900	900
İran	735	741	600	606	660	700

Fas	328	318	372	382	420	425
Venezuela	302	247	285	364	325	370
Bangladeş	332	228	262	327	347	367
Mısır	188	173	242	114	375	350
Cezayir	20	299	293	271	340	325
Güney Afrika	220	235	235	235	300	325
Diğer	2.517	2.731	2.770	2.623	2.848	2.988
Toplam	8.827	8.907	9.019	9.698	10.515	10.800
İHRACAT						
Arjantin	4.238	4.757	5.597	5.970	6.000	6.150
Brezilya	2.718	2.414	2.466	2.462	2.450	2.200
ABD	425	600	523	857	1.429	1.202
Paraguay	251	112	207	383	400	425
AB - 27	556	525	269	243	250	200
Bolivya	192	215	220	200	190	152
Malezya	68	104	89	90	88	101
Diğer	379	402	455	497	447	452
Toplam	8.827	9.129	9.826	10.702	11.254	10.882
İÇ TÜKETİM						
Çin	7.157	7.203	7.607	8.600	9.850	10.300
ABD	7.650	7.911	8.147	8.420	8.346	8.437
Brezilya	2.954	3.115	3.133	3.490	3.850	4.100
AB - 27	2.107	2.210	2.915	3.360	3.411	3.230
Hindistan	1.885	2.627	2.918	2.598	2.434	2.230
Arjantin	394	396	397	569	982	1.138
Meksika	747	781	779	820	848	845
İran	813	801	800	706	790	828
Japon	720	639	573	577	565	590
Mısır	233	303	351	363	591	554
Fas	422	429	449	458	497	513
Güney Kore	405	406	418	448	476	486
Bangladeş	437	275	276	336	371	393
Tayvan	366	405	396	404	374	396
Venezuela	306	249	295	368	330	375
Diğer	3.463	3.940	4.115	4.074	4.286	4.397
Toplam	30.059	31.690	33.569	35.591	38.001	38.812
NİHAİ STOKLAR						
ABD	488	771	1.365	1.399	1.329	1.207
Arjantin	511	486	490	375	321	330
Brezilya	365	454	313	315	310	305
Çin	341	247	200	250	210	260
AB - 27	180	201	194	200	195	161
Diğer	518	918	734	593	362	368
Toplam	2.403	3.077	3.296	3.132	2.727	2.631

Çoğu ülkede pazarlama dönemi (PD) Ekim/Eylül'dür. Meksika'da Eylül/Ağustos; Peru'da Ocak/Aralık; Paraguay ve Bolivya'da ise Mart/Şubat aralığıdır.
Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.5. Dünyada Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Dünyada kolza üretiminde liderlik AB'dedir. AB'yi sırasıyla Çin, Kanada ve Hindistan takip etmektedir (Çizelge 14).

2007/08 döneminde dünya kolza üretimi toplamı yaklaşık 47 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre %4,7'lik bir artış olmuştur. Dünya kolza üretiminin %39'unu AB, %22'sini Çin, %19'unu Kanada, %12'sini Hindistan ve %8'ini de diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya kolza ticaretinde ilk sıraları; ithalatta Japonya almakta onu Çin, AB ve Kanada takip etmektedir. İhracatta ise ilk sırada Kanada yer almakta, onu AB izlemektedir. Japonya'nın toplam ithalattaki payı %29'dur, Kanada'nın toplam ihracattaki payı ise %70 civarındadır. Bir önceki döneme göre dünya kolza ithalatında %24,7'lik, ihracatında ise %4,7'lik artış olmuştur (Çizelge 14).

2007/08 döneminde dünya kolza küspesi üretimi toplamı yaklaşık 27 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre %4,5'lik bir artış olmuştur. Dünya kolza küspesi üretiminin %39'unu AB, %25'ini Çin, %12'sini Hindistan, %8'ini Kanada, %5'ini Japonya ve %11'ini de diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya kolza küspesi ticaretinde ilk sırayı; ithalatta Çin almakta, onu AB takip etmektedir. İhracatta ise ilk sırada Kanada yer almakta, onu Hindistan izlemektedir. Çin'in toplam ithalattaki payı %11'dir, Kanada'nın toplam ihracattaki payı ise %52 civarındadır. Bir önceki döneme göre dünya kolza küspesi ithalatında %10,2'lik, ihracatında ise %20,9'luk artış olmuştur. Kolza küspesi iç tüketimde ilk sırayı AB almakta onu sırasıyla Çin ve Hindistan takip etmektedir (Çizelge 14).

Dünyada kolza yağı kullanımı özellikle biyodizelle birlikte iyiden iyiye ön plan çıkmıştır. Biyodizel yapımında en uygun yağ olarak bilinen kolza yağı gerek üretim ve gerekse dış ticarete artarak gündemde kalmaktadır. 2007/08 döneminde dünya kolza yağı üretimi toplamı yaklaşık 18 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre %5,4'lik bir artış olmuştur. Dünyada kolza yağı üretiminde ilk sırayı AB almakta onu Çin, Hindistan ve Kanada takip etmektedir. İthalatta Çin ilk sıra yer almakta onu AB izlemekte; ihracatta Kanada ilk sırada yer almaktadır. İç tüketimde ilk sırada AB bulunmaktadır (Çizelge 14).

**Çizelge 14: 2006/07 – 2007/08 Dünya Kolza ve Ürünleri
Arzı - Dağılımı ve Oransal Değişimi
(Bin Ton)**

Yıllar ►	Pazarlama Yılı	Kolza küspesi			Kolza yağı			Kolza		
		2006/07	2007/08	%Değ	2006/07	2007/08	%Değ	2006/07	2007/08	%Değ
ÜRETİM										
Çin	(Ekm-Eyl)	7.205	6.760	-6,2	4.067	3.816	-6,2	10.966	10.375	-5,4
Hindistan	(Ekm-Eyl)	3.410	3.150	-7,6	2.135	1.968	-7,8	5.800	5.450	-6,0
Kanada	(Aus-Tem)	2.055	2.280	10,9	1.500	1.660	10,7	9.000	8.750	-2,8
Japonya	(Ekm-Eyl)	1.255	1.271	1,3	890	902	1,3	1	1	0,0
AB - 27	(Tem-Haz)	8.970	10.280	14,6	6.465	7.413	14,7	16.087	18.320	13,9
Diğer		3.130	3.452	10,3	2.086	2.308	10,6	3.303	4.401	33,2
Dünya Top.		26.025	27.193	4,5	17.143	18.067	5,4	45.157	47.297	4,7
İTHALAT										
Çin	(Ekm-Eyl)	328	120	-63,4	330	400	21,2	961	850	-11,6
Hindistan	(Ekm-Eyl)	0	0	-	0	0	-	25	25	0,0
Kanada	(Aus-Tem)	2	3	50,0	136	60	-55,9	203	200	-1,5
Japonya	(Ekm-Eyl)	64	65	1,6	18	12	-33,3	2.165	2.250	3,9
AB - 27	(Tem-Haz)	106	115	8,5	727	260	-64,2	432	550	27,3
Diğer		2.515	3.019	20,0	987	1.330	34,8	3.181	3.883	22,1
Dünya Top.		3.015	3.322	10,2	2.198	2.062	-6,2	6.967	7.758	11,4
İHRACAT										
Çin	(Ekm-Eyl)	54	70	29,6	54	10	-81,5	1	1	0,0
Hindistan	(Ekm-Eyl)	910	900	-1,1	2	1	-50,0	5	4	-20,0
Kanada	(Aus-Tem)	1.482	1.825	23,1	1.265	1.340	5,9	5.430	5.750	5,9
Japonya	(Ekm-Eyl)	0	0	-	0	0	-	0	0	-
AB - 27	(Tem-Haz)	64	170	165,6	51	80	56,9	75	375	400,0
Diğer		393	544	38,4	571	472	-17,3	1.100	2.112	92,0
Dünya Top.		2.903	3.509	20,9	1.943	1.903	-2,1	6.611	8.242	24,7
İÇ TÜKETİM										
Çin	(Ekm-Eyl)	7.479	6.810	-8,9	4.343	4.206	-3,2	11.926	11.224	-5,9
Hindistan	(Ekm-Eyl)	2.830	2.260	-20,1	2.133	1.967	-7,8	6.449	5.866	-9,0
Kanada	(Aus-Tem)	473	507	7,2	373	383	2,7	3.966	4.347	9,6
Japonya	(Ekm-Eyl)	1.330	1.339	0,7	918	921	0,3	2.215	2.243	1,3
AB - 27	(Tem-Haz)	9.023	10.209	13,1	7.144	7.612	6,6	16.513	18.772	13,7
Diğer		5.257	5.926	12,7	2.612	3.196	22,4	5.439	6.251	14,9
Dünya Top.		26.392	27.051	2,5	17.523	18.285	4,3	46.508	48.703	4,7
NİHAİ STOKLAR										
Çin	(Ekm-Eyl)	0	0	-	0	0	-	0	0	-
Hindistan	(Ekm-Eyl)	95	85	-10,5	0	0	-	495	100	-79,8
Kanada	(Aus-Tem)	116	67	-42,2	47	44	-6,4	1.892	745	-60,6
Japonya	(Ekm-Eyl)	29	26	-10,3	38	31	-18,4	132	140	6,1
AB - 27	(Tem-Haz)	84	100	19,0	189	170	-10,1	1.658	1.381	-16,7
Diğer		68	69	1,5	162	132	-18,5	530	451	-14,9
Dünya Top.		392	347	-11,5	436	377	-13,5	4.707	2.817	-40,2

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.6. Dünyada Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Dünyada ayçiçeği üretiminde liderlik Rusya Federasyonu'ndadır. Rusya Federasyonu'nu çok yakın rakamlarla AB, Ukrayna ve Arjantin takip etmekte olup, bu dört ülkenin ardından Türkiye gelmektedir (Çizelge 15).

2007/08 döneminde dünya ayçiçeği üretimi toplamı yaklaşık 27 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre üretimde %-8,8'lik bir azalma yaşanmıştır. Bunun en temel nedeni yaşanan kuraklıktır. Dünya kolza üretiminin %21'ini Rusya Federasyonu, %18'ini AB, %17'sini Arjantin, %15'ini Ukrayna ve %21'ini de diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya ayçiçeği ticaretinde ilk sıraları; ithalatta Türkiye almakta onu AB takip etmektedir. İhracatta ise ilk sırada AB yer almakta, onu Ukrayna izlemektedir. Türkiye'nin toplam ithalattaki payı %41'dir, AB'nin toplam ihracattaki payı ise %33 civarındadır. Bir önceki döneme göre dünya ayçiçeği ithalatında %-44,3 lük, ihracatında ise % -32'lik düşüş olmuştur (Çizelge 15).

2007/08 döneminde dünya ayçiçeği küspesi üretimi toplamı yaklaşık 10 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre %-7'lik bir azalma olmuştur. Dünya ayçiçeği küspesi üretiminin %22'sini Rusya Federasyonu, %19'unu Arjantin, %18'ini Ukrayna, %17'sini AB, %5'ini Türkiye ve %19'unu de diğer ülkeler gerçekleştirmektedir. Dünya ayçiçeği küspesi ticaretinde ilk sırayı; ithalatta AB almakta, onu Türkiye takip etmektedir. İhracatta ise ilk sırada bu dönemde Arjantin yer almış olup genelde, Ukrayna lider konumda olmaktadır. AB'nin toplam ithalattaki payı %35, Türkiye'nin payı %14'dür, Arjantin'in toplam ihracattaki payı %42, Ukrayna'nın payı ise %34 civarındadır. Bir önceki döneme göre dünya ayçiçeği küspesi ithalatında %-13,2'lik, ihracatında ise %-8'lik düşüş olmuştur. Ayçiçeği küspesi iç tüketimde ilk sırayı AB almakta onu sırasıyla Çin takip etmektedir (Çizelge 15).

2007/08 döneminde dünya kolza yağı üretimi toplamı yaklaşık 10,5 milyon ton civarında olup, bir önceki döneme göre %-8,5'lük bir azalma olmuştur. Dünyada ayçiçeği yağı üretiminde ilk sırayı AB almakta onu yakın rakamlarla Rusya Federasyonu, Arjantin ve Ukrayna takip etmekte, sıralamada Türkiye beşinci durumdadır. İthalatta Çin ilk sıra yer almakta onu Türkiye izlemekte; ihracatta Ukrayna ilk sırada yer almaktadır. İç tüketimde ilk sırada AB bulunmaktadır (Çizelge 15).

**Çizelge 15: 2006/07 –2007/08 Dünya Ayçiçeği ve Ürünleri
Arzu - Dağılımı ve Oransal Değişimi
(Bin Ton)**

Yıllar ►	Pazarlama Yılı	Ayçiçeği			Ayçiçeği yağı			Ayçiçeği küspesi		
		2006/07	2007/08	%Değ	2006/07	2007/08	%Değ	2006/07	2007/08	%Değ
ÜRETİM										
Arjantin	(Mart-Şb)	3.500	4.630	32,3	1.285	1.891	47,2	1.202	1.855	54,3
Rusya Fed.	(Eyl-Aus)	6.750	5.650	-16,3	2.220	1.917	-13,6	2.465	2.130	-13,6
TÜRKİYE	(Eyl-Aus)	850	700	-17,6	471	424	-10,0	515	465	-9,7
Ukrayna	(Eyl-Aus)	5.300	4.200	-20,8	2.025	1.700	-16,0	2.050	1.725	-15,9
AB - 27	(Ekm-Eyl)	6.502	4.781	-26,5	3.000	2.325	-22,5	2.200	1.700	-22,7
Diğer		6.910	7.220	4,5	2.512	2.279	-9,3	2.151	1.972	-8,3
Dünya Top.		29.812	27.181	-8,8	11.513	10.536	-8,5	10.583	9.847	-7,0
İTHALAT										
Arjantin	(Mart-Şb)	26	20	-23,1	0	0	-	2	0	-
Rusya Fed.	(Eyl-Aus)	10	10	0,0	35	20	-42,9	123	50	-59,3
TÜRKİYE	(Eyl-Aus)	408	380	-6,9	323	320	-0,9	113	410	262,8
Ukrayna	(Eyl-Aus)	6	5	-16,7	0	0	-	0	0	-
AB - 27	(Ekm-Eyl)	570	250	-56,1	1.770	1.535	-13,3	1.184	1.000	-15,5
Diğer		634	257	-59,5	1.188	1.076	-9,4	1.866	1.389	-25,6
Dünya Top.		1.654	922	-44,3	3.316	2.951	-11,0	3.288	2.849	-13,4
İHRACAT										
Arjantin	(Mart-Şb)	59	100	69,5	766	1.325	73,0	870	1.480	70,1
Rusya Fed.	(Eyl-Aus)	162	40	-75,3	866	640	-26,1	689	400	-41,9
TÜRKİYE	(Eyl-Aus)	2	3	50,0	0	0	-	9	78	766,7
Ukrayna	(Eyl-Aus)	336	75	-77,7	1.483	1.145	-22,8	1.875	1.213	-35,3
AB - 27	(Ekm-Eyl)	749	425	-43,3	146	75	-48,6	149	120	-19,5
Diğer		573	637	11,2	181	165	-8,8	268	259	-3,4
Dünya Top.		1.881	1.280	-32,0	3.442	3.350	-2,7	3.860	3.550	-8,0
İÇ TÜKETİM										
Arjantin	(Mart-Şb)	3.083	4.553	47,7	549	567	3,3	372	377	1,3
Rusya Fed.	(Eyl-Aus)	6.530	5.648	-13,5	1.370	1.337	-2,4	1.884	1.825	-3,1
TÜRKİYE	(Eyl-Aus)	1.218	1.097	-9,9	794	744	-6,3	719	813	13,1
Ukrayna	(Eyl-Aus)	4.903	4.130	-15,8	542	555	2,4	326	460	41,1
AB - 27	(Ekm-Eyl)	6.355	4.838	-23,9	4.644	3.839	-17,3	3.278	2.734	-16,6
Diğer		7.279	6.842	-6,0	3.509	3.191	-9,1	3.726	3.096	-16,9
Dünya Top.		29.368	27.108	-7,7	11.408	10.233	-10,3	10.305	9.305	-9,7
NIHAİ STOKLAR										
Arjantin	(Mart-Şb)	1.655	1.652	-0,2	91	90	-1,1	36	34	-5,6
Rusya Fed.	(Eyl-Aus)	314	286	-8,9	44	4	-90,9	110	65	-40,9
TÜRKİYE	(Eyl-Aus)	56	36	-35,7	0	0	-	40	24	-40,0
Ukrayna	(Eyl-Aus)	75	75	0,0	5	5	0,0	13	65	400,0
AB - 27	(Ekm-Eyl)	630	398	-36,8	85	31	-63,5	240	86	-64,2
Diğer		313	311	-0,6	16	15	-6,3	77	83	7,8
Dünya Top.		3.043	2.758	-9,4	241	145	-39,8	516	357	-30,3

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.7. Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Fiyatları

Yağlı tohumlar ve ürünlerinin fiyatları dünya ölçeğinde belli başlı borsalarda oluşmaktadır. Kuzey Amerika kıtasında fiyatların tespitinde ABD çiftlik fiyatları, Illinois Borsası fiyatları ele alınırken; Güney Amerika kıtasında Rio Grande, Safras/Mercado, Up River ya da Paranagua Borsaları yağlı tohum fiyatlarını tespit etmektedir. Dünyanın diğer önemli borsaları ise Avrupa Kıtasında yer alan Hamburg ve Rotterdam Borsalarıdır.

Fiyatlar; çiftlik fiyatı, CIF ya da FOB fiyatları şeklinde ifade edilir. Çiftlik fiyatından kastedilen; anılan ürünün pazara çıkmadan çiftlikteki maliyeti üzerinden tespit edilen fiyattır.

CIF (Cost, Insurance, Freight); İthalatta, mal fiyatının üzerine sigorta ve navlun giderlerinin de eklendiği bir alım-satım şeklidir. Bu tip satışlarda, satıcı sigorta ve navlun maliyetlerine katlanmak zorundadır. Ayrıca satıcı, malı ithalatçının istediği yere kadar götürmekle yükümlüdür. CIF’de, malların ihraç işlemlerinin satıcı tarafından yapılmasını öngörür.

FOB (Free On Board); Tedarikçinin malzemeyi nakliye yapılacağı geminin güvertesine taşıyana kadar olan sorumluluğunu içerir. Fabrikadan liman gümrüğüne kadar olan taşıma masrafları ile liman gümrüğü ve liman masrafları tedarikçiye aittir. Malzeme gemi güvertesine taşındıktan sonraki sorumluluk ise müşteriye aittir (http://www.ebilge.com/8419/Cif_ve_Fob_degeri_nedir.html).

Dünya yağlı tohum ve ürünlerine (küspe ve yağ) ilişkin 1996/97 – 2005/06 dönemlerine ait ortalama fiyatlar (Ekim-Eylül dönemi) ile 2006/07 – 2007/08 yıllarına ait aylık fiyatlar ve ortalamaları Çizelge 16, 17 ve 18’de verilmiştir.

Yıllar itibariyle dünya yağlı tohum ve ürünleri fiyatları sürekli artış trendinde olmuştur. Fiyatları tetikleyen en önemli unsurların başında hayvancılık sektöründeki gelişmeler ile özellikle son yıllarda biyodizele olan talepteki patlama gelmektedir.

**Çizelge 16: Dünya Yağlı Tohum Fiyatları
(Dolar/Ton)**

Başlangıç Dönemi Ekim 1	Soya fasulyesi					Yer fıstığı		Ayçiçeği		Kolza	H.Cevizi
	ABD	ABD	BRZ	ARJ	ROTT	ABD	ROTT	ABD	ROTT	HAMB	ROTT
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
EKİM-EYLÜL ORTALAMA											
96/97 – 05/06	211	215	221	219	253	488	895	244	276	258	366
1996/97	274	278	285	288	307	603	926	258	266	284	452
1997/98	230	233	240	231	259	578	1.055	256	309	296	398
1998/99	176	177	184	179	225	563	847	223	257	227	468
1999/00	173	175	183	180	208	544	820	168	214	190	357
2000/01	167	169	180	175	200	582	888	167	219	202	208
2001/02	170	174	183	179	203	389	700	238	287	220	245
2002/03	209	232	217	221	267	415	963	265	286	285	287
2003/04	291	294	277	285	323	425	976	282	321	317	424
2004/05	217	214	232	228	277	402	915	316	313	262	431
2005/06	205	202	228	227	261	383	857	261	291	292	387
2006/07											
Ekim	203	208	238	242	273	379	980	267	295	337	411
Kasım	223	234	252	266	300	379	1.092	276	325	351	434
Aralık	227	235	256	268	297	388	1.085	300	340	366	486
Ocak	234	245	263	275	306	392	1.069	304	338	356	484
Şubat	252	266	283	297	325	392	1.044	328	339	349	503
Mart	255	263	276	276	322	392	1.041	344	347	341	509
Nisan	253	257	267	262	320	403	1.045	351	369	344	553
Mayıs	262	269	255	246	334	395	1.096	366	395	358	592
Haziran	276	287	290	281	361	399	1.123	375	417	371	653
Temmuz	278	291	299	286	376	403	1.203	406	462	405	613
Ağustos	284	287	319	304	385	397	1.322	403	542	439	595
Eylül	301	327	355	349	426	410	1.438	390	645	485	614
ORTALAMA	254	264	279	279	335	394	1.128	343	401	375	537
2007/08											
Ekim	307	340	385	372	450	472	1.415	392	693	521	658
Kasım	346	374	411	403	489	478	1.628	406	712	562	748
Aralık	367	407	421	437	515	470	1.700	423	711	597	765
Ocak	366	440	465	471	541	481	1.700	419	772	643	848
Şubat	430	488	494	512	572	463	1.563	534	826	693	921
Mart	423	473	473	514	575	456	1.795	578	922	754	972
Nisan	441	465	468	459	558	441	1.795	551	928	704	963
Mayıs*	452	476	473	461	575	443	1.795	604	749	719	1014
ORTALAMA	392	433	449	454	534	463	1.674	488	789	649	861

* Başlangıç

1/ ABD Çiftlik fiyatları; USDA.

2/ ABD NO.1 Yellow Cash Central Illinois; Wall Street Journal.

3/ Rio Grande, Brezilyal FOB; Safras & Mercado veya FOB Paranagua Reuters.

4/ Arjantin FOB B.Aires; Safras & Mercado. veya FOB Up River; Reuters.

5/ Rotterdam CIF; ABD; Oil World.

6/ ABD Çiftlik Fiyatı Inshell USDA.

7/ Rotterdam CIF; ABD Runners 40/50%, Kabuklu esas alınmıştır, Oil World.

8/ ABD Çiftlik Fiyatı; USDA.

9/ Rotterdam CIF; EC Lower Rhine (Başlangıç Eylül 93) ABD/Kanada önceki;

10/Hamburg CIF; Avrupa "00" yağı; Oil World.

11/ Rotterdam CIF; Filipinler/Endonezya; Oil World

Kaynak : USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 17: Dünya Yağlı Tohum Küspe Fiyatları
(Dolar/Ton)**

Başlangıç Dönemi Ekim 1	Soya fasulyesi				Pamuk Ç.	Ayçiçeği		Y.fıstığı	Kolza
	ABD	BRZ	ARJ	HAMB	ABD	ABD	ROTT	HAMB	HAMB
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
EKİM-EYLÜL ORTALAMA									
96/97 – 05/06	208	191	170	208	160	97	114	156	139
1996/97	289	289	257	278	212	122	138	256	175
1997/98	204	201	174	197	159	93	103	231	139
1998/99	153	150	130	150	121	72	76	110	105
1999/00	185	182	159	180	141	83	102	122	124
2000/01	191	187	168	188	158	100	118	134	141
2001/02	180	174	157	174	146	95	110	122	129
2002/03	200	163	152	197	161	101	106	140	139
2003/04	282	211	188	273	202	122	149	197	178
2004/05	202	172	157	231	137	94	120	127	131
2005/06	192	176	158	215	159	85	122	118	129
2006/07									
Ekim	196	185	176	230	146	96	153	109	147
Kasım	210	194	174	246	145	109	150	109	152
Aralık	199	180	175	245	168	120	145	108	161
Ocak	210	187	176	257	177	126	145	109	172
Şubat	230	213	178	272	193	168	161	109	198
Mart	226	198	179	278	204	146	163	Veri Yok	195
Nisan	209	187	171	263	163	131	169	Veri Yok	178
Mayıs	219	173	153	268	151	110	179	Veri Yok	164
Haziran	253	200	182	281	145	94	181	Veri Yok	162
Temmuz	245	207	184	294	152	92	189	Veri Yok	191
Ağustos	240	216	193	310	160	82	236	Veri Yok	223
Eylül	280	246	226	366	185	114	262	Veri Yok	269
ORTALAMA	226	199	181	276	166	116	178	109	184
2007/08									
Ekim	287	280	250	400	202	153	289	Veri Yok	272
Kasım	309	286	255	414	194	147	280	Veri Yok	260
Aralık	347	302	277	443	217	175	283	Veri Yok	272
Ocak	365	349	291	454	302	234	314	Veri Yok	308
Şubat	381	354	304	469	322	249	326	Veri Yok	345
Mart	365	338	294	489	270	222	330	Veri Yok	359
Nisan	364	334	302	541	254	180	317	Veri Yok	327
Mayıs*	359	339	302	512	265	170	308	Veri Yok	354
ORTALAMA	347	323	284	465	253	191	306	Veri Yok	312

* Başlangıç

1/ Decatur, Average Wholesale 48% Protein; USDA.

2/ Rio Grande, Brazil FOB; Bulk Rate 45-46% Protein
Safras & Mercado or Reuters.

3/ Argentina Pellets, FOB B.Aires; Safras & Mercado veya FOB Argentina Reu.

4/ Hamburg FOB Ex-Mill; Oil World.

5/ Memphis FOB; 41% Protein Solvent Extraction; USDA.

6/ Minneapolis FOB; 32% Protein; USDA.

7/ Rotterdam CIF; Argentina-Uruguay Pellet 37-38%; Oil World.

8/ Southeast Mills FOB.

9/ Hamburg FOB; Ex-Mill 34% Protein; Oil World.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

**Çizelge 18: Dünya Bitkisel Yağ Fiyatları
(Dolar/Ton)**

Başlangıç Dönemi Ekim 1	Soya fasulyesi				Pamuk çiğidi		Ayçiçeği		Y.fıstığı		Palm	Kolza	H.cevizi
	ABD	BRZ	ARJ	ROTT	ABD	ROTT	ABD	ROTT	ABD	ROTT	MALAY	ROTT	ROTT
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
EKİM-EYLÜL ORTALAMA													
96/97-05/06	469	457	456	504	580	623	609	586	969	916	420	553	561
1996/97	496	514	515	536	564	588	499	545	963	959	526	539	693
1997/98	569	608	614	633	636	693	595	730	1,080	964	601	637	625
1998/99	438	452	453	483	602	632	444	560	876	801	486	482	748
1999/00	344	328	332	356	474	496	365	413	780	744	309	359	539
2000/01	311	295	295	336	352	428	350	428	768	685	235	372	323
2001/02	363	376	376	412	396	445	513	587	716	659	329	451	388
2002/03	486	489	491	534	832	883	731	592	1,034	1,139	421	588	449
2003/04	661	567	542	633	688	752	738	663	1,317	1,178	481	670	630
2004/05	507	466	471	545	609	649	962	703	1,171	1,102	392	660	636
2005/06	516	474	467	573	649	669	896	635	981	931	416	770	583
2006/07													
Ekim	547	544	517	615	605	628	1,167	666	1,161	1,068	450	781	626
Kasım	609	629	609	675	666	690	1,235	722	1,157	1,120	511	814	656
Aralık	610	629	645	699	677	697	1,242	730	1,102	1,174	559	856	732
Ocak	617	620	655	697	683	708	1,225	719	1,086	1,180	569	818	731
Şubat	638	605	607	714	721	738	1,202	709	1,020	1,173	573	781	763
Mart	656	605	606	718	728	748	1,174	713	1,063	1,157	593	765	769
Nisan	685	645	623	761	758	Veri Yok	1,162	755	1,160	1,202	684	799	828
Mayıs	725	637	611	788	832	Veri Yok	1,178	831	1,226	1,159	770	825	894
Haziran	750	745	743	833	882	Veri Yok	1,263	916	1,379	1,209	781	860	979
Temmuz	788	780	768	885	936	Veri Yok	1,433	999	1,535	1,342	789	921	929
Ağustos	769	810	881	908	929	Veri Yok	1,517	1,114	1,543	1,404	782	955	910
Eylül	813	829	738	959	1,026	Veri Yok	1,554	1,279	1,609	1,445	798	1,051	930
ORTALAMA	684	673	667	771	787	702	1,279	846	1,253	1,219	655	852	812
2007/08													
Ekim	840	896	832	1,012	1,151	Veri Yok	1,620	1,358	1,692	1,463	848	1,195	1,010
Kasım	941	1,020	1,080	1,138	1,402	Veri Yok	1,870	1,401	2,055	1,691	935	1,273	1,131
Aralık	996	1,045	1,105	1,164	1,469	Veri Yok	1,907	1,469	2,172	1,777	948	1,386	1,153
Ocak	1,097	1,177	1,160	1,276	1,580	Veri Yok	1,984	1,709	2,146	1,861	1,053	1,428	1,285
Şubat	1,250	1,354	1,496	1,400	1,733	Veri Yok	2,116	1,839	2,183	1,958	1,192	1,434	1,382
Mart	1,263	1,346	1,401	1,476	1,740	Veri Yok	2,133	1,863	2,205	2,203	1,291	1,519	1,471
Nisan	1,247	1,320	1,388	1,425	1,758	Veri Yok	2,050	1,838	2,301	2,200	1,247	1,469	1,443
Mayıs*	1,285	1,322	1,240	1,436	1,824	Veri Yok	2,138	1,962	2,315	2,318	1,250	1,510	1,502
ORTALAMA	1.115	1.185	1.213	1.291	1.291	Veri Yok	1,977	1,680	2,134	1,934	1,096	1,402	1,297

* Başlangıç

1/ Decatur; Average Wholesale Tank Crude; USDA.

2/ Brazil FOB; Bulk Rate; Safras & Mercado and Reuters.

3/ Argentina FOB; Safras & Mercado and Reuters.

4/ Dutch FOB; Ex-Mill; Oil World.

5/ Valley Points FOB. Tank Cars Crude; USDA.

6/ Rotterdam CIF/FOB Gulf since 1994; US PBSY; Oil World

7/ Minneapolis FOB; USDA.

8/ EU FOB NW Euro Ports; Oil World.

9/ South East Mills FOB; Tank Cars Crude; USDA.

10/ Rotterdam CIF; Any Origin; Oil World.

11/ Malaysia FOB; RBD; Porla & Oil World.

12/ Rotterdam, Dutch, FOB Ex-Mill; Oilworld.

13/ Rotterdam CIF; Philippines/Indonesia; Oil World.

Kaynak: USDA-FAS 2008. Oilseed: World Market and Trade, Circular Series FOP 6-08, June 2008.

2.8. Dünyada Belli Başlı Yağlı Tohum ve Ürünlerinin Üretimi, Ticareti ve Dağılımının Geleceği

2.8.1. Dünyada soya fasulyesi ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği

Dünya soya fasulyesi fiyatları güçlü dünya talebi ve buna karşın durgun arz nedeniyle 2007/08 döneminde bir önceki yıla göre %48'lik bir artış yaşamıştır. Bu artış taşımacılıktaki daralama nedeniyle gelecek sezonda da devam edecektir. Güney Amerika'daki ekili alan genişlemesi ve verimdeki artış, projekte edilen dönemde fiyatları biraz da olsa sabit tutacaktır. Fakat bununla beraber, soya fasulyesi fiyatlarının geçtiğimiz yıllardaki fiyat seviyelerine dönebilmesi de beklenmemektedir (FAPRI 2008).

2007/08 döneminde mısır ekiliş alanlarının genişleme nedeniyle ABD'de soya fasulyesi üretim seviyesi %19'luk, dünya soya fasulyesi üretimi de % 6'lık bir düşüş yaşamıştır. Dünya üretim rakamlarında, ABD ve Brezilya'nın rekor seviyesindeki yüksek fiyatlarına karşılık olarak 2008/09 yılında %10'luk bir iyileşme beklenmektedir. Brezilya'daki soya fasulyesi ekiliş alanlarındaki genişleme, fiyatlardaki artışlarında desteğiyle, yıllık olarak %3'lük bir büyüme şeklinde gerçekleşeceği ve 2016/17 döneminde Brezilya'nın ABD'yi geçerek liderliği ele geçireceği tahmin edilmektedir. Dünya üretim rakamının 297 milyon tona ulaşacağı ve bunun ağırlıklı olarak Arjantin, Brezilya ve ABD tarafından gerçekleştirileceği ön görülmektedir. 2017/18 döneminde dünya üretiminin %31'ini Brezilya, %30'unu ise ABD elinde tutacaktır (FAPRI 2008).

İç fiyatlardaki düşüş ve kentsel alanlardaki genişleme nedeniyle Çin'in soya fasulyesi üretim artışı sınırlı olacaktır. Bununla birlikte güçlü ekonomik büyüme nedeniyle iç tüketimde, ele alınan dönemde yaklaşık %40'lık bir artış yakalayacaktır. Çin'de uygulanan politikalar yağlı tohum ithalatını devam etmesine neden olacaktır Bunun beraberinde Çin'in ithal edilen yağlı tohumu ülkede ezme-işlemeye tabi tutulması nedeniyle Çin, dünyanın en büyük ithalatçı ülkesi olma yoluna ilerlemesini sürdürecektir. Çin'in gelecek on yılda, dünya ithalatının %55'ine tekabül edecek yaklaşık 52 milyon tonluk bir ithalata kapısını açacağı tahmin edilmektedir. Yaşanacak olan bu muhtemel ve güçlü talep, soya fasulyesinin dünyanın belli başlı ihracatçı ülkeleri için odak noktası olacağını göstermektedir. Brezilya ve ABD soya fasulyesi ihracat pazarına hâkim olamaya devam edecektir. Brezilya 2007/08 döneminde ABD'yi geçerek en büyük net ihracatçı ülke unvanını elde etmiştir. 2017/18 döneminde

Brezilya'nın dünya ihracat pazarının %59'una, ABD'nin ise %25'ine hâkim olacağı tahmin edilmektedir. Paraguay'ın da dünya pazarının %7,6'lık bir kısmını elinde tutan önemli bir net ihracatçı ülke olacağı projekte edilmektedir (FAPRI 2008).

2007/08 döneminde dünyada soya fasulyesi küspesi fiyatları, soya fasulyesi fiyatlarının yüksekliği nedeniyle bir önceki yıla göre %53'lük bir artış göstermiştir. Soya fasulyesi üretiminin dünya hayvancılık sektörünün taleplerini geçecek olması nedeniyle, ele alınan dönemde fiyatların düşmesi beklenmektedir. Hayvan yemi talebi nedeniyle gelecek on yılda dünya soya fasulyesi küspesi üretimi yıllık ortalama olarak %2,5 büyüyecektir. Çin, hayvancılık sektöründe yaşayacağı büyüme nedeniyle, yıllık tüketimini %3,4 arttıracaktır. ABD iç tüketimini %19 artıracak ve gelecek on yılda dünya ölçeğinde tüketim payı yavaş yavaş düşecektir. Soya fasulyesi net ihracat pazarı baz alınan yıla (2007/08 dönemi) göre %32'lik bir artış yakalayacaktır. Arjantin özellikle uyguladığı ayrımcı (diferansiyel) ihracat vergisi politikası nedeniyle, üretimde dünya pazarının %98'ini ele geçirecek ve net ihracatçı ülkeler arasında lider duruma gelecektir. Arjantin 2017/18 döneminde yaklaşık 40 milyon tonluk bir ihracat gerçekleştirecek olup, bu rakam Arjantin'in dünya pazarındaki payını %52'lere getirecektir. AB ise %38'lik pay ile dünyanın en büyük net ithalatçısı olmaya devam edecektir (FAPRI 2008).

Rekor seviyedeki soya fasulyesi fiyatları ve güçlü dünya talebinin etkisiyle, dünya soya fasulyesi yağı fiyatları 2007/08 döneminde eski tarihi seviyelerini yakalamıştır. Soya fasulyesi fiyatları gıda ve biyodizel taleplerinin etkisiyle daha da artacaktır. Gerek gelirlerdeki artış ve gerekse nüfus büyümesi Çin'i, 2006/07 döneminde en büyük tüketim yapan ülke yapmıştır ve bu durum 2017/18 dönemine kadar %29'luk bir artış seyri yakalayarak devam edecektir. Arjantin, Brezilya ve ABD kendi biyodizel sektörleri için soya fasulyesi yağı endüstriyel kullanımlarını sırasıyla %187, %208 ve %101'lik oranlarda arttıracaklardır. İhracat birkaç ülkenin tekelinde olamaya devam edecektir. 2017/18 döneminde, her ne kadar biyodizel için iç tüketime de önem vermek zorunda kalacak olsa da, Arjantin ihracatta yine liderliğini sürdürecektir ve dünya pazarının %72'sini elinde tutacaktır. ABD ve Brezilya ise birlikte bu pazarın %21'ini ellerinde tutacaklardır. Çin ve Hindistan ise soya fasulyesini kullanan en büyük iki ülke olacak ve birlikte %48'lik bir paya sahip olarak net ithalatçı ülkeler olacaklardır (FAPRI 2008).

**Çizelge 19: Dünya Soya Fasulyesi Üretim - Ticaret ve Kullanım Projeksiyonu
(Bin Hektar) – (Bin Ton) – (Kg)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
SOYA FASULYESİ (Bin Ha)										
Ekilen Alan	96.933	100.480	100.987	103.064	103.733	104.826	105.596	106.674	107.494	108.578
SOYA FASULYESİ (Bin Ton)										
Üretim	241.784	253.378	257.036	265.233	269.494	275.085	279.845	285.644	290.750	296.769
Başlangıç Stokları	46.793	48.010	49.817	49.627	50.357	50.402	50.666	50.722	51.046	51.106
Yerli Üretim	288.578	301.388	306.854	314.860	319.851	325.487	330.511	336.366	341.796	347.875
Ezme-İşleme	209.329	219.421	224.716	231.437	236.087	241.169	245.878	251.046	256.100	261.344
Gıda Kullanımı	14.489	14.870	15.005	15.282	15.428	15.544	15.613	15.756	15.856	16.040
Diğer Kullanım	16.314	16.844	17.070	17.347	17.499	17.672	17.862	18.082	18.299	18.536
Artakalan	436	436	436	436	436	436	436	436	436	436
Nihai Stoklar	48.010	49.817	49.627	50.357	50.402	50.666	50.722	51.046	51.106	51.520
İç Tüketim	288.578	301.388	306.854	314.860	319.852	325.487	330.511	336.366	341.797	347.876
Ticaret *	70.799	73.358	75.022	77.838	79.870	82.159	84.321	86.763	89.136	91.688
SOYA FASULYESİ KÜSPESİ (Bin Ton)										
Üretim	164.967	172.928	177.110	182.416	186.089	190.103	193.823	197.906	201.900	206.044
Tüketim	162.371	170.189	174.654	180.040	183.801	187.782	191.508	195.561	199.564	203.677
Nihai Stoklar	5.802	6.329	6.571	6.734	6.809	6.917	7.019	7.151	7.274	7.427
Ticaret *	56.285	59.838	61.304	62.954	64.312	65.896	67.387	69.000	70.614	72.202
SOYA FASULYESİ YAĞI (Bin Ton)										
Üretim	38.978	40.960	42.048	43.406	44.384	45.449	46.452	47.549	48.632	49.759
Tüketim	39.008	40.868	41.887	43.139	44.259	45.212	46.248	47.374	48.432	49.553
Nihai Stoklar	2.362	2.238	2.184	2.234	2.143	2.164	2.152	2.111	2.096	2.086
Ticaret *	9.796	9.604	9.575	9.558	9.804	10.030	10.340	10.702	11.048	11.433
(KİLOGRAM)										
KişiBaşı Tüketim	4.92	4.92	4.91	4.95	5.01	5.08	5.15	5.24	5.31	5.40
* İç bölgesel ticaret hariç										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 20: Dünya Soya Fasulyesi Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	8.972	7.627	7.435	6.691	6.554	6.288	6.220	6.101	6.113	6.052
Brezilya	31.236	34.181	37.572	39.873	42.479	44.791	47.230	49.531	51.967	54.202
Kanada	1.378	1.319	1.357	1.321	1.345	1.349	1.357	1.343	1.330	1.303
CIS**	412	443	466	470	478	481	502	522	542	562
Hindistan	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Paraguay	4.959	4.960	5.163	5.515	5.940	6.227	6.455	6.589	6.777	6.931
ABD	23.836	24.823	23.025	23.962	23.069	23.017	22.552	22.671	22.402	22.633
Toplam Net İhracat *	70.799	73.358	75.022	77.838	79.870	82.159	84.321	86.763	89.136	91.688

NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	34.734	36.637	38.474	40.237	41.910	43.773	45.686	47.776	49.874	52.039
AB - 27	14.804	14.911	14.813	15.009	14.916	14.876	14.788	14.765	14.731	14.718
Japonya	3.889	3.863	3.646	3.664	3.600	3.570	3.525	3.505	3.459	3.441
Meksika	4.015	4.052	4.079	4.097	4.105	4.112	4.118	4.129	4.145	4.152
Güney Kore	1.166	1.233	1.211	1.237	1.225	1.229	1.228	1.238	1.244	1.258
Tayvan	2.500	2.539	2.548	2.577	2.594	2.618	2.639	2.665	2.688	2.714
Diğ. İth. Ülkeler	9.255	9.687	9.815	10.582	11.083	11.545	11.901	12.248	12.559	12.931
Artakalanlar	436	436	436	436	436	436	436	436	436	436
Toplam Net İthalat	70.799	73.358	75.022	77.838	79.870	82.159	84.321	86.763	89.136	91.688
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
Illinois İşlemcisi	395	374	379	375	381	384	388	388	390	387
CIF Rotterdam	506	478	483	478	484	487	491	490	492	487

* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 21: Dünya Soya Fasulyesi Küspesi Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	30.705	32.699	33.987	35.232	36.113	36.967	37.714	38.461	39.177	39.906
Brezilya	11.283	11.291	11.034	10.831	10.657	10.523	10.360	10.187	10.055	9.850
Çin	-172	-401	-45	49	329	795	1.330	1.894	2.488	3.079
Hindistan	4.437	4.797	5.125	5.339	5.518	5.647	5.768	5.867	5.959	6.040
Paraguay	1.952	2.091	2.179	2.284	2.389	2.501	2.623	2.748	2.881	3.016
ABD	7.908	8.959	8.979	9.219	9.305	9.463	9.593	9.844	10.053	10.311
Toplam Net İhracat *	56.285	59.838	61.304	62.954	64.312	65.896	67.387	69.000	70.614	72.202
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Kanada	1.434	1.470	1.502	1.533	1.550	1.565	1.587	1.615	1.650	1.678
CIS**	1.167	1.220	1.238	1.252	1.260	1.268	1.272	1.279	1.286	1.249
AB - 27	23.117	24.290	24.708	25.259	25.574	25.993	26.354	26.765	27.216	27.684
Japonya	1.857	1.936	2.080	2.167	2.256	2.331	2.395	2.438	2.497	2.574
Meksika	1.870	1.960	1.971	2.039	2.055	2.081	2.113	2.156	2.192	2.235
Güney Kore	2.155	2.189	2.207	2.230	2.257	2.294	2.330	2.360	2.376	2.398
Tayvan	121	197	241	281	290	302	312	322	334	336
Diğ. İthalatçı Ülkeler	22.179	23.963	25.100	25.981	26.857	27.850	28.810	29.853	30.849	31.835
Artakalanlar	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213	2.213
Toplam Net İthalat	56.285	59.838	61.304	62.954	64.312	65.896	67.387	69.000	70.614	72.202
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
FOB Decatur 48%	304	271	257	250	249	247	245	240	235	227
CIF Rotterdam	399	356	338	329	328	325	323	317	310	300

* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 22: Dünya Soya Fasulyesi Yağı Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	6.516	6.851	7.038	7.245	7.393	7.564	7.725	7.902	8.086	8.270
Brezilya	1.740	1.594	1.592	1.589	1.561	1.568	1.577	1.602	1.651	1.689
Paraguay	477	480	476	470	663	555	631	687	679	720
ABD	1.062	679	469	253	186	343	408	510	626	745
Toplam Net İhracat *	9.796	9.604	9.575	9.558	9.804	10.030	10.340	10.702	11.048	11.433
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Kanada	78	67	66	60	60	57	55	54	55	55
Çin	2.849	2.814	2.761	2.779	2.854	2.927	3.044	3.203	3.374	3.545
CIS**	23	20	17	14	11	7	3	0	-5	-9
AB – 27	752	725	728	673	718	759	805	840	866	893
Hindistan	1.290	1.243	1.249	1.308	1.385	1.472	1.572	1.680	1.786	1.904
Japonya	80	94	120	114	125	131	138	141	147	151
Meksika	125	111	92	99	111	122	132	139	142	150
Güney Kore	318	300	300	305	317	324	332	338	341	347
Tayvan	30	27	29	39	46	50	53	56	56	59
Diğ. İthalatçı Ülkeler	4.035	3.988	3.998	3.950	3.961	3.964	3.988	4.034	4.064	4.113
Artakalanlar	216	216	216	216	216	216	216	216	216	216
Toplam Net İthalat	9.796	9.604	9.575	9.558	9.804	10.030	10.340	10.702	11.048	11.433
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
FOB Decatur	1.018	1.092	1.162	1.191	1.211	1.237	1.264	1.291	1.329	1.356
FOB Rotterdam	1.236	1.324	1.406	1.441	1.464	1.496	1.528	1.560	1.604	1.636
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.										
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

2.8.2. Dünyada kolza ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği

Dünya kolza fiyatları güçlü talep ve taşımacılıkta yaşanan sapsmalar nedeniyle 2007/08 döneminde bir önceki döneme göre %55'lik bir artış yakalamıştır. Fiyatların, gelecek sezon tüketimde yaşanan durgunluktan dolayı düşmesi beklenmektedir. Kolza küspesi fiyatları da 2007/08 döneminde bir önceki döneme göre %56'lık bir artış yakalamış olup, arzda yaşanan fazlalık nedeniyle tekrar düşmeye başlayacaktır. Kolza yağı fiyatları ise 2007/08 döneminde rekor seviyelere ulaşmış olup, daha sonra talepte meydana gelen düşüşler nedeniyle gelecek sezonda %13,6'lara düşeceği tahmin edilmektedir (FAPRI 2008).

Projeksiyon dışındaki yıllarda kolza yağı fiyatları soya fasulyesi ve ayçiçeği yağı fiyatlarına yakın seviyelerde seyretmektedir. Avustralya ve CIS ülkelerinde yaşanan ekim alanı genişlemeleri nedeniyle 2007/08 döneminde bir önceki döneme göre %3,2'lik bir artış söz

konusu olmuştur. 2017/18 dönemine gelindiğinde dünya kolza üretiminin 62 milyon tonu ulaşması beklenmektedir. Önümüzdeki on yılda en büyük kolza üreticisi AB olacak olup, dünya pazarının %39'unu elinden tutacaktır, AB'yi %20 ile Çin izleyecektir. Dünya kolza tüketimi 2008/09 döneminde yavaş bir düşme eğiliminde olacaktır. Bunun nedeni, AB'nin ABD ve Güney Amerika ülkelerinden yapacağı biyodizel ithalatındaki artış olarak gösterilmektedir. AB'nin biyodizeldeki talep artışı nedeniyle 2017/18 dönemine gelindiğinde dünya tüketimi %24'lük bir yükselme yakalamış olacaktır. Net kolza ihracatı baz alınan yılın (2006/07) üzerinde olacak ve 9,5 milyon tona çıkacaktır. Kanada bu alanda en büyük net ihracatçı ülke olacak karışımıza çıkacaktır (FAPRI 2008).

2017/18 dönemine gelindiğinde Kanada'nın kolza ekilen alanı %9,4'lük bir artışa ulaşacak ve üretimi 11 milyon tonu bulacaktır. Kanada'nın kolza ve türevleri genellikle ihracat orijinli olacaktır. Kanada kendi yerli ezme-işleme yapısında yakalayacağı %41'lik büyüme ile 6,2 milyon tonluk bir ihracat rakamına ulaşacak ve en büyük net ihracatçı ülke konumunu devam ettirecektir. Ancak dünya pazarındaki %72'lik hâkimiyet payı % 62'lere gerileyecektir. Kanada ayrıca hem kolza küsesi hem kolza (kanola) yağında en büyük net ihracatçı ülke konumunda olacaktır. Gelecek on yıl içerisinde Kanada'nın kolza küspesi ihracatı 2,2 milyon tona ulaşacak ve bu rakam dünya ihracat pazarının %59'una tekabül edecektir. Aynı şekilde 2017/18 dönemine gelindiğinde Kanada'nın kolza (kanola) yağı net ihracatı %40'luk bir artış yakalamış olacak ve bu da tüm dünyada net kolza yağı ihracatının hemen hemen %80'ine denk gelecektir (FAPRI 2008).

CIS ülkeleri baz alınan 2006/07 döneminde karışımıza önemli bir net kolza ihracatçısı olarak çıkmaktadır. Bu ülkelerde yaşanan ekiliş alanı genişlemeleri (%55'lik bir artış söz konusudur) ve verimdeki artışlar nedeniyle, 2007/08 döneminde bir önceki döneme göre %44 lük bir artış olmuş ve 1,9 milyon tonluk üretim rakamına ulaşılmıştır. İncelenen dönem esnasında üretimin yıllık ortalama %7,5'luk bir artış yakalayacağı tahmin edilmektedir. Ezme-işleme tesislerinin yetersizliğinden dolayı yıllık üretimin %73'ünden daha fazlası 2017/18 döneminde pazara giriş yapabilecektir. Gelecek on yılda net ihracat yaklaşık olarak ikiye katlayarak 3 milyon ton civarlarında gerçekleşecektir (FAPRI 2008).

Biyoyakıtlarda belirlenen hedeflerden dolayı AB için kolza en belirgin yağlı tohum olmaya devam edecektir. 2007/08 döneminde hasat edilen alan %21'lik bir artış göstermiştir. Bunun temel nedeni bir önceki sezonda yaşanan fiyat artışıdır. 2017/18 dönemine gelindiğinde

toplam ekili alan 7,8 milyon hektara ulaşacaktır. Ekiliş alanındaki artışla birlikte, verimde yaşanacak gelişmenin de etkisiyle, üretim 24 milyon tona ulaşacaktır. Biyodizel talebinin artması ile kolza ezme-işleme oranının ortalama yıllık %3,2 artacağı projekte edilmektedir. 2008/09 döneminde kolza yağı tüketimi, Güney Amerika ülkelerinden yapılan biyodizel ithalatı nedeniyle yavaş yavaş düşecektir. Tüketimdeki büyüme mevcut haliyle devam edecek olup, 2017/18 dönemine gelindiğinde tüketim rakamı 11 milyon tona ulaşacaktır. Kolza üretimindeki artış ve işleme tesislerinin imkânlarındaki gelişmeler nedeniyle kolza yağı talebi kolza işleme hacmini geride bırakacaktır. AB net ihracatçı olma durumunu korumaya devam edecektir (FAPRI 2008).

Çin yaşanan verim düşüklüğü ve hasat edilen alandaki daralma nedeniyle yerli üretiminde bir düşüş yaşamış ve bundan dolayı 2007/08 döneminde ithalatında %30'luk bir artış olmuştur. 2017/18 dönemine gelindiğinde net ithalatın %79'a çıkarak, 2,2 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Yerli ezme-işleme kapasitesi yıllık ortalama %1,42'lük bir genişleme yakalayacaktır. Hayvancılık sektöründeki büyüme nedeniyle kolza küspesi net ithalatı baz alınan yıla göre %66'luk bir artış yakalayacaktır. AB'nin aksine, Çin'de kolza yağı tüketimi öncelikle gıda tüketim amaçlı olacaktır ve gelecek on yılda Çin'in net ithalatı %60'luk bir artış gösterecektir (FAPRI 2008).

**Çizelge 23: Dünya Kolza Üretim - Ticaret ve Kullanım Projeksiyonu
(Bin Hektar) – (Bin Ton) – (Kg)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
KOLZA (Bin Ha)										
Ekilen Alan	28.711	28.972	29.728	30.121	30.348	30.708	31.053	31.405	31.768	32.143
KOLZA (Bin Ton)										
Üretim	50.289	51.266	53.132	54.471	55.513	56.769	57.982	59.206	60.456	61.732
Başlangıç Stokları	2.860	3.075	2.997	3.038	3.122	3.132	3.156	3.184	3.217	3.245
Yerli Üretim	53.149	54.341	56.130	57.509	58.634	59.901	61.139	62.391	63.673	64.977
Ezme – İşleme	46.241	47.698	49.511	50.774	51.903	53.206	54.486	55.815	57.186	58.572
Diğer Kullanım	3.562	3.375	3.310	3.342	3.329	3.268	3.197	3.088	2.970	2.847
Artakalan	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271
Nihai Stoklar	3.075	2.997	3.038	3.122	3.132	3.156	3.184	3.217	3.245	3.287
İç Tüketim	53.149	54.341	56.130	57.509	58.634	59.901	61.139	62.391	63.673	64.977
Ticaret *	7.453	7.983	8.225	8.420	8.582	8.733	8.896	9.076	9.275	9.478
KOLZA KÜSPESİ (Bin Ton)										
Üretim	27.367	28.204	29.274	30.018	30.678	31.445	32.199	32.982	33.792	34.611
Tüketim	27.673	28.503	29.572	30.329	30.991	31.756	32.510	33.292	34.101	34.918
Nihai Stoklar	316	335	355	363	369	377	385	395	404	416
Ticaret *	2.261	2.617	2.811	2.909	3.072	3.190	3.308	3.428	3.541	3.651
KOLZA (KANOLA) YAĞI (Bin Ton)										
Üretim	18.141	18.752	19.481	19.992	20.457	20.985	21.504	22.043	22.597	23.156
Tüketim	18.358	19.028	19.745	20.243	20.716	21.246	21.766	22.305	22.862	23.419
Nihai Stoklar	430	411	405	413	412	408	405	400	393	388
Ticaret *	1.505	1.585	1.640	1.675	1.736	1.803	1.866	1.923	1.973	2.022
(KİLOGRAM)										
Kişibaşı Tüketim	2,72	2,78	2,86	2,90	2,93	2,97	3,01	3,05	3,10	3,14
* İç bölgesel ticaret hariç										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 24: Dünya Kolza Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Avustralya	425	413	388	370	354	337	321	310	302	292
Kanada	5.495	5.801	5.903	5.967	6.002	6.029	6.063	6.104	6.157	6.214
CIS**	1.532	1.769	1.934	2.083	2.225	2.367	2.513	2.662	2.816	2.973
Toplam Net İhracat *	7.453	7.983	8.225	8.420	8.582	8.733	8.896	9.076	9.275	9.478
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	954	864	1.024	1.225	1.356	1.522	1.684	1.856	2.034	2.238
AB – 27	840	1.485	1.658	1.616	1.585	1.543	1.510	1.499	1.484	1.457
Hindistan	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
Japonya	2.215	2.169	2.183	2.197	2.200	2.210	2.221	2.232	2.244	2.256
ABD	262	308	263	282	302	285	282	275	268	256
Diğ. İthalatçı Ülkeler	2.890	2.865	2.806	2.807	2.846	2.881	2.907	2.923	2.953	2.978
Artakalanlar	271	271	271	271	271	271	271	271	271	271
Toplam Net İthalat	7.453	7.983	8.225	8.420	8.582	8.733	8.896	9.076	9.275	9.478
FIYATLAR (Dolar/Ton)										
Peşin Vancouver	404	426	421	406	409	411	413	415	420	421
CIF Hamburg	517	546	540	520	524	527	530	532	538	539
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.										
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 25: Dünya Kolza Küspesi Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Kanada	1.606	1.706	1.769	1.810	1.874	1.942	2.004	2.060	2.106	2.154
CIS**	206	208	208	211	215	220	225	229	233	243
AB – 27	-34	168	226	263	321	291	254	209	145	64
Hindistan	131	216	290	306	343	418	506	611	738	871
Toplam Net İhracat *	2.261	2.617	2.811	2.909	3.072	3.190	3.308	3.428	3.541	3.651
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	347	563	529	504	553	549	545	545	537	515
Japonya	48	38	35	37	44	48	48	43	40	41
ABD	1.343	1.308	1.365	1.387	1.410	1.431	1.462	1.494	1.538	1.584
Diğ. İthalatçı Ülkeler	489	708	882	980	1.066	1.163	1.253	1.346	1.427	1.510
Artakalanlar	-319	-319	-319	-319	-319	-319	-319	-319	-319	-319
Toplam Net İthalat	2.261	2.617	2.811	2.909	3.072	3.190	3.308	3.428	3.541	3.651
FIYATLAR (Dolar/Ton)										
FOB Hamburg	283	268	249	245	244	240	236	229	222	212
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.										
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 26: Dünya Kolza Yağı Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Avustralya	12	12	12	12	13	14	17	19	21	23
Kanada	1.127	1.200	1.252	1.285	1.340	1.400	1.456	1.506	1.548	1.589
CIS**	108	115	119	120	125	131	136	141	146	152
Toplam Net İhracat *	1.505	1.585	1.640	1.675	1.736	1.803	1.866	1.923	1.973	2.022
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	548	527	478	553	551	547	541	538	544	542
AB -27	53	364	477	363	434	521	603	674	741	810
Hindistan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Japonya	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34
ABD	609	560	565	613	614	608	605	599	590	583
Diğ. İthalatçı Ülkeler	279	116	100	124	113	100	90	82	65	53
Artakalanlar	-258	-258	-258	-258	-258	-258	-258	-258	-258	-258
Toplam Net İthalat	1.505	1.585	1.640	1.675	1.736	1.803	1.866	1.923	1.973	2.022
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
FOB Hamburg	1.281	1.414	1.459	1.436	1.467	1.505	1.543	1.587	1.642	1.689
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.										
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

2.8.3. Dünyada ayçiçeği ve ürünleri üretimi, ticareti ve dağılımının geleceği

Dünya ayçiçeği fiyatları, soya fasulyesi fiyatları ile birlikte 2007/08 döneminde tekrar bir artış göstermiştir. Rekor seviyelerdeki bu fiyatlar üretimden kaynaklı olarak, gelecek sezonda düşme yaşacak ve daha sonra dünya fiyatları istikrarlı bir duruma kavuşacaktır. Ayçiçeği küspesi fiyatları ayçiçeği tohumunun fiyatındaki yükselme ve diğer protein kaynağı küspelerde yaşanan yüksek fiyatların etkisiyle bu sezonda bir artış yakalamıştır. Bu fiyat bir nebze de olsa gelecek yıllardaki soya fasulyesi fiyat artış trendini zayıflatacaktır. 2007/08 sezonunda ayçiçeği yağı fiyatları tohum fiyatlarındaki artış ve üretimdeki azalmadan dolayı çok keskin bir artış göstermiştir. Geriye kalan on yılda bu fiyatlar diğer bitkisel yağ fiyatlarını yakalayacaktır (FAPRI 2008).

Dünyada ayçiçeği ekilişi 2007/08 sezonunda, CIS ülkeleri ve AB'de hasat edilen alan seviyesindeki daralmadan dolayı %9,1'lik bir azalma yaşamıştır. Fakat daha sonra üretimde yıllık yaklaşık %2,2'lik bir büyüme elde edilmiştir. 2007/08 döneminde dünya net ayçiçeği ticaretinde, güçlü dünya fiyatlarının etkisiyle % 24,3'lük bir düşüş görülmüştür. Toplam net

ticaret gelecek on yılda %73,4'lük bir büyüme sağlayarak 1,2 milyon tonun üzerine çıkacaktır. 2017/18 dönemine gelindiğinde dünya net ticaretinin hemen hemen %80'inden fazlası CIS ülkeleri tarafından gerçekleştirilecektir. Yine 2017/18 dönemine gelindiğinde net ithalatın yaklaşık %36'sını elinde tutacak olan AB, en büyük net ithalatçı ülke konumunda olacaktır (FAPRI 2008).

Dünya ayçiçeği küspesi üretimi istikrarlı bir şekilde artmaya devam ederek, 2017/18 dönemine gelindiğinde bugünkü seviyeleri olan yaklaşık 10,7 milyon tondan 13,1 milyon ton seviyelerine çıkacaktır. Dünya ayçiçeği net ticareti %5'lik bir büyüme ile 2,8 milyon tonlara ulaşacaktır. Benzer gelişme ayçiçeği yağı pazarında da izlenebilecektir. Dünya üretimindeki %22'lik artış ile net ticaret 3,9 milyon tona genişleyecektir. Gelecek on yılda dünyada kişi başına ortalama yağ tüketimi yıllık olarak %0,7'lik artış gösterecektir. Uluslararası pazarda Arjantin ve CIS ülkeleri net ihracatçılar olurken, AB en önemli alıcı konumunda kalacaktır (FAPRI 2008).

2007/08 döneminde hububat ekili alanlarda yaşanan sert rekabetten dolayı CIS ülkelerinin ayçiçeği ekili alanlarında hemen hemen %20'lik bir düşüş yaşanmıştır. Gelecek sezon güçlü fiyatlar ve ekiliş alanlarındaki genişleme, ayçiçeği üretimini 2017/18 dönemine gelindiğinde 13,5 milyon tona çıkaracaktır. Gelecek on yılda CIS ülkeleri dünya üretiminin %40'lık bir kısmına sahip olarak en büyük ayçiçeği üreticisi olma durumunu sürdürecektir. Gelecek on yılda CIS ülkelerinin yerli tohum ezme – işleme oranı %88'in üzerine çıkacaktır. 2017/18 dönemine gelindiğinde Rusya Federasyonu ayçiçeği yağında gümrük vergilerini düşürmüş olacak ve CIS ülkelerinin tüketimi 2017/18 dönemine gelindiğinde 2,9 milyon tona ulaşacaktır (FAPRI 2008).

Arjantin'in ayçiçeği üretimi, son yaşanan kuraklığın düzelmesi sonucu verim artışı ile birlikte 2007/08 döneminde %25,7 bir artış yakalamıştır. 2017/18 dönemine gelindiğinde 5,3 milyon tonluk üretim rakamına ulaşacak olan Arjantin, dünyanın en büyük ikinci lider ülkesi olma konumunu sürdürecektir. Üretimin %96'dan fazlası ihracat orijinli ezme-işleme sanayi tarafından ülke içerisinde kullanılacaktır. Arjantin'in uyguladığı ayrımcı (diferansiyel) ihracat vergisi üreticileri ayçiçeği tohumu satışından ziyade, işlenmiş ürün ihracatı konusunda cesaretlendirmektedir. Arjantin ayçiçeği küspesi üretiminin %67'den fazlasını, ayçiçeği yağı üretiminin ise %82'den fazlasını ihraç etmeye devam edecektir. Arjantin dünya ayçiçeği yağı net ihracatının %40'ını elinde tutmaktadır (FAPRI 2008).

AB ayçiçeği ekiliş alanları 2007/08 döneminde, hububat ekim alanlarının genişlemesinden dolayı hemen hemen %15'lik bir düşüş yaşamıştır. Bunun yanı sıra kötü hava koşulları, düşük verim ve ekiliş alanlarındaki daralma, üretimin bu sezonda %30 azalmasına neden olmuştur. 2017/18 dönemine gelindiğinde, alan genişlemesi, verimdeki düzelme gibi olumlu beklentilerin etkisiyle, toplam üretimin yaklaşık 6,3 milyon tona ulaşarak, %40,4'lük bir artış yakalaması beklenmektedir. İç tüketimdeki büyüme, üretimdeki büyümeden daha fazla gelişecek olup, bu durum doğal olarak ithalata olan talebi artıracaktır. Ele alınan dönemde ayçiçeği net ithalatı %60,4'lük bir büyüme gerçekleştirecektir. AB hem ayçiçeği küspesi hem de ayçiçeği yağı net ithalatçısı konumunu sürdürecektir ve küspede %38 ve yağda %36'lık paylara sahip olacaktır (FAPRI 2008).

**Çizelge 27: Dünya Ayçiçeği Üretim - Ticaret ve Kullanımı Projeksiyonu
(Bin Hektar) – (Bin Ton) – (Kg)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
AYÇIÇEĞİ (Bin Ha)										
Ekilen Alan	24.224	24.338	24.451	24.544	24.566	24.624	24.676	24.746	24.818	24.891
AYÇIÇEĞİ (Bin Ton)										
Üretim	29.778	30.206	30.683	31.136	31.492	31.894	32.283	32.694	33.107	33.525
Başlangıç Stokları	1.884	2.037	2.060	2.087	2.124	2.140	2.160	2.177	2.197	2.213
Yerli Üretim	31.662	32.243	32.743	33.223	33.616	34.035	34.442	34.871	35.304	35.738
Ezme - İşleme	26.158	26.675	27.101	27.497	27.851	28.221	28.588	28.970	29.369	29.751
Diğer Kullanım	3.392	3.433	3.480	3.528	3.549	3.578	3.602	3.629	3.647	3.677
Artakalan	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Nihai Stoklar	2.037	2.060	2.087	2.124	2.140	2.160	2.177	2.197	2.213	2.236
İç Tüketim	31.662	32.243	32.743	33.223	33.616	34.035	34.442	34.871	35.304	35.738
Ticaret *	546	637	771	869	932	968	1.010	1.058	1.109	1.158
AYÇIÇEĞİ KÜSPESİ (Bin Ton)										
Üretim	11.588	11.802	11.996	12.176	12.329	12.488	12.644	12.806	12.975	13.136
Tüketim	11.249	11.476	11.673	11.855	12.010	12.168	12.323	12.484	12.653	12.813
Nihai Stoklar	258	266	272	274	276	279	281	285	288	293
Ticaret *	2.653	2.695	2.669	2.657	2.659	2.672	2.685	2.695	2.707	2.785
AYÇIÇEĞİ YAĞI (Bin Ton)										
Üretim	10.650	10.865	11.038	11.199	11.344	11.496	11.647	11.804	11.969	12.126
Tüketim	10.265	10.522	10.697	10.851	10.999	11.150	11.301	11.459	11.624	11.781
Nihai Stoklar	426	426	425	431	435	439	443	446	449	452
Ticaret *	3.197	3.312	3.355	3.399	3.466	3.545	3.624	3.707	3.795	3.888
(KİLOGRAM)										
Kişi başı Tüketim	1,43	1,45	1,45	1,46	1,46	1,46	1,47	1,47	1,48	1,48
* İç bölgesel ticaret hariç										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 28: Dünya Ayçiçeği Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	45	139	152	151	153	139	126	109	90	65
Çin	80	74	104	130	143	152	159	166	172	176
CIS**	395	393	471	548	606	657	716	782	848	917
ABD	26	31	43	40	30	20	9	1	-8	-19
Toplam Net İhracat *	546	637	771	869	932	968	1.010	1.058	1.109	1.158
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
AB - 27	367	414	487	531	525	491	467	453	435	419
Diğ. İthalatçı Ülkeler	105	148	208	263	332	402	468	529	591	645
Artakalanlar	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75
Toplam Net İthalat	546	637	771	869	932	968	1.010	1.058	1.109	1.158
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
CIF Lower Rhine	596	601	604	596	600	604	609	612	617	616
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır. ** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 29: Dünya Ayçiçeği Küspesi Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	1.251	1.258	1.276	1.295	1.316	1.339	1.362	1.387	1.415	1.454
CIS**	1.397	1.431	1.388	1.356	1.338	1.328	1.317	1.303	1.287	1.326
ABD	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Toplam Net İhracat *	2.653	2.695	2.669	2.657	2.659	2.672	2.685	2.695	2.707	2.785
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
AB - 27	1.249	1.215	1.159	1.111	1.089	1.084	1.077	1.056	1.039	1.059
Diğ. İthalatçı Ülkeler	1.076	1.151	1.182	1.217	1.242	1.260	1.279	1.311	1.340	1.398
Artakalanlar	318	318	318	318	318	318	318	318	318	318
Toplam Net İthalat	2.653	2.695	2.669	2.657	2.659	2.672	2.685	2.695	2.707	2.785
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
CIF Rotterdam	273	259	250	248	249	251	251	248	244	234
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır. ** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008 World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

**Çizelge 30: Dünya Ayçiçeği Yağı Ticareti Projeksiyonu
(Bin Ton) – (Dolar/Ton)**

Yıllar ►	08/09	09/10	10/11	11/12	12/13	13/14	14/15	15/16	16/17	17/18
NET İHRACATÇILAR (Bin Ton)										
Arjantin	1.463	1.485	1.517	1.544	1.573	1.606	1.640	1.678	1.718	1.760
CIS**	1.710	1.817	1.831	1.847	1.880	1.919	1.959	1.997	2.038	2.081
ABD	24	10	7	8	13	19	25	32	39	47
Toplam Net İhracat *	3.197	3.312	3.355	3.399	3.466	3.545	3.624	3.707	3.795	3.888
NET İTHALATÇILAR (Bin Ton)										
Çin	96	115	124	134	143	153	164	175	187	200
AB – 27	1.029	1.076	1.088	1.095	1.132	1.183	1.234	1.285	1.339	1.395
Diğ. İthalatçı Ülkeler	1.731	1.778	1.800	1.828	1.849	1.867	1.885	1.905	1.926	1.952
Artakalanlar	342	342	342	342	342	342	342	342	342	342
Toplam Net İthalat	3.197	3.312	3.355	3.399	3.466	3.545	3.624	3.707	3.795	3.888
FİYATLAR (Dolar/Ton)										
FOB NW Europe	1.424	1.464	1.508	1.521	1.548	1.582	1.619	1.658	1.701	1.739
* Toplam net ihracat; tüm pozitif ihracat ile negatif ithalatın toplamıdır.										
** CIS Ülkeleri: Rusya, Ukrayna, Kazakistan, Belarus, Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan, Ermenistan, Tacikistan, Kırgızistan, Moldova										

Kaynak: FAPRI 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.

3. AB'DE YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER VE SEKTÖR POLİTİKALARI

3.1. AB'de Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış

AB-27 yağlı tohum üretiminde, 2008/09 döneminde bir önceki sezona göre yaklaşık %10'luk bir artışın olacağı tahmin edilmektedir. Bunda en büyük etki verimde sağlanan iyileşme olarak söylenebilir. 2007 yılında yaz ve bahar aylarındaki yağışların azlığı özellikle yağlı tohum üretiminde önde gelen AB üyesi ülkelerden Romanya ve Bulgaristan'da verimi ortalamaların altına çekmiştir. AB-27 içerisinde yetiştirilen en önemli yağlı tohum kolza olmuş, onu soya fasulyesi takip etmiştir (FAS EU-27 2008).

2007/08 döneminde AB-27 toplam yağlı tohum üretimi yaklaşık 24 milyon ton civarında olmuş, buna yaklaşık 16 milyon tonluk ithalat rakamı da eklenerek toplam arz başlangıç stoklarıyla birlikte 44 milyon ton civarlarında gerçekleşmiştir. Anılan dönemde 41 milyon tona yakını yağlı tohum kullanılmış olup, çok az miktarda da ihracat söz konusu olmuştur (Çizelge 31).

**Çizelge 31: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Yağlı Tohum Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) (Bin Ton)**

TÜM YAĞLI TOHURLAR (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi	2006/2007	2007/2008	2008/2009*
Ekilen Alan	10.278	10.657	10.717
Başlangıç Stokları	3.482	3.577	2.490
Üretim	24.263	24.366	26.849
AB - 27 İthalat	17.125	16.255	16.155
TOPLAM ARZ	44.870	44.198	45.494
AB - 27 İhracat	913	738	1.115
Ezme – İşleme	36.164	37.190	38.660
Gıda Kullanımı	1.003	997	998
Yem, Tohum, Fire	3.213	2.783	2.593
TOPLAM KULLANIM	40.380	40.970	42.251
Nihai Stoklar	3.577	2.490	2.128
TOPLAM	44.870	44.198	45.494

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir hariç tutulmuştur.

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

Toplam yağlı tohum ekili alanlarda artış oldukça sınırlıdır. Ayçiçeğindeki alan genişlemesi kolzaya göre daha fazladır. Genelde diğer yağlı tohum alanlarında kolza ve ayçiçeği lehine daralmalar olmuştur. Bunun sonucu olarak, ayçiçeği ve kolza ekili alanlar az da olsa bir birlerinden bağımsız gelişme sağlamışlardır. Kolza alanlarındaki artış büyük oranda buğday alanlarının kolza ekimine açılması ile ayçiçeği alanlarındaki artış ise mısır, soya fasulyesi ve şeker kamışı alanlarının ayçiçeği ekilişine yönelmesi sonucu olmuştur. Soya fasulyesi ekili alanlardaki azalmanın temel nedeni; 2007 yılında AB'ye üye olan ve bu zamana kadar transgenik soya ekilişi yapan Romanya'nın, üyelikle birlikte transgenik soya ekiminin yasaklanması sonucu soya fasulyesi ekili alanlarında yaşadığı düşüşten kaynaklanmaktadır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 32).

Çizelge 32: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Ekilişleri (Bin Ha)

Yıllar ►	2006	2007	2008*
Kolza	5.408	6.553	6.380
Ayçiçeği	3.943	3.389	3.681
Soya Fasulyesi	494	341	302
Pamuk Çiğidi	433	374	354
TOPLAM	10.278	10.657	10.717

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir hariç tutulmuştur.

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

AB-27'de üretimi en çok yapılan yağlı tohum kolza olup, onu ayçiçeği izlemektedir. Kolza üretiminin diğer yağlı tohumlara oranla bu denli yüksek bir üretim seviyesine sahip olmasının en temel neden biyodizelin yarattığı taleptir (Çizelge 33).

Çizelge 33: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Üretimleri (Bin Ton)

Yıllar ►	2006	2007	2008*
Kolza	15.904	18.320	19.250
Ayçiçeği	6.482	4.760	6.300
Soya Fasulyesi	1.241	723	768
Pamuk Çiğidi	635	562	530
TOPLAM	24.262	24.365	26.848

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir hariç tutulmuştur.

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

Biyoyakıt endüstrisinin özellikle kolza yağına olan talebindeki büyümenin bir sonucu olarak son zamanlarda yağlı tohum ezme-işleme kapasitesi oldukça genişlemiştir. Birçok yeni kurulan tesis ya kolza ve ayçiçeği gibi çok tohumlu yağlı tohumlara yönelerek bu bitkilerin ezme-işlemesini yapmaktadır. Bu nedenle, kolza ezme-işlemenin 2008/98 döneminde daha fazla bir artışa erişmesi beklenmektedir. Dünya pazarından daha iyi kolza temin edebilme imkânları, kolza ezme-işlemesindeki artışın kolza üretimini geçmesine neden olacaktır. Yani AB-27 kolza net ithalatçısı olma durumunu artırarak devam ettirecektir. Soya fasulyesi ezme-işleme kapasitesinin düşmesi beklenirken, özellikle ayçiçeğinde, gerek dünya pazarından daha iyi ayçiçeği temin etmedeki imkânlar ve gerekse AB içerisinde ekiliş alanlarındaki genişlemenin sonucu olarak, kısmen de olsa ayçiçeği ezme-işleme kapasitesinde eski zamanlara geri dönüş söz konusudur (FAS EU-27 2008).

Çizelge 34: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Ezme - İşleme (Bin Ton)

Yıllar ►	2006/07	2007/08	2008/09*
Kolza	15.535	18.700	19.700
Soya Fasulyesi	14.555	13.600	13.300
Ayçiçeği	5.600	4.450	5.250
Diğer	474	440	410

* Tahmin

Not: Zeytinyağı ezme-işleme üretimi hariç tutulmuştur.

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

2008/09 döneminde yağlı tohum küspelerinin yem olarak kullanımının bir önceki döneme göre düşüş göstermesi beklenmektedir. 2007/08 döneminde yağlı tohum küspelerinin hayvan yemi rasyonlarındaki kullanımı (özellikle soya fasulyesi küspesi), beklenmedik bir şekilde yüksek gerçekleşen hububat fiyatlarından kaynaklı olarak artmıştır. Hayvan yemlerinin yağlı tohum küspelerinin kullanımı, hububat fiyatlarının düşmesi ile birlikte, 2006/07 dönemindeki seviyesine düşmesi beklenmektedir. Ayrıca AB-27'nin ithalatında düşüş tahmin edilmektedir. Bununla birlikte genel olarak yağlı tohum küspelerindeki kullanımın düşmesinin yanı sıra, iç pazarda kolza ve ayçiçeği küspelerinin daha fazla temin edilebilme imkânı sonucu, 2008/09 döneminde kısmen de olsa hayvan yemi rasyonlarında soya fasulyesi küspesi yerine kolza ve ayçiçeği küspelerinin kullanımının gündeme gelmesi beklenmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 36).

2007/08 döneminde AB-27 toplam yağlı tohum küspesi üretimi yaklaşık 24 milyon ton civarında olmuş, buna yaklaşık 28 milyon tonluk ithalat rakamı da eklenerek toplam arz başlangıç stoklarıyla birlikte 54 milyon ton civarlarında gerçekleşmiştir. Anılan dönemde 52 milyon tona yakını küspe kullanılmış olup, çok az miktarda da ihracat söz konusu olmuştur (Çizelge 35).

Çizelge 35: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Yağlı Tohum Küspesi Arzı ve Dağılımı (Bin Ton)

TÜM YAĞLI TOHUM KÜSPELERİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi	2006/2007	2007/2008	2008/2009*
Ezme - İşleme	36.164	37.190	38.660
Ekstraksiyon Oranı	3	3	3
Başlangıç Stokları	1.103	1.602	1.351
Üretim	23.971	24.404	25.075
AB – 27 İthalat	26.898	28.237	27.293
TOPLAM ARZ	51.972	54.243	53.719
AB – 27 İhracat	877	895	960
Endüstriyel Kullanım	260	283	293
Gıda Kullanımı	32	32	32
Yem, Tohum, Fire	49.201	51.682	50.723
TOPLAM KULLANIM	49.493	51.997	51.343
Nihai Stoklar	1.602	1.351	1.416
TOPLAM DAĞILIM	51.972	54.248	53.719

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir küspeleri hariç tutulmuştur.
Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

Çizelge 36: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Belli Başlı Yağlı Tohum Küspelerinin Yem, Tohum ve Fire Olarak Kullanımı (Bin Ton)

Yıllar ►	2006/07	2007/08	2008/09
Soya Fasulyesi	32.750	33.858	32.518
Kolza	8.741	10.648	11.167
Ayçiçeği	4.600	3.950	4.150
Palm Çekirdeği	1.986	2.100	2.100
Diğer	311	306	283
TOPLAM	49.201	51.682	50.723

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir küspesi hariç tutulmuştur.
Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

AB-27’de bitkisel yağların gıda amaçlı kullanımı, toplam kullanımın %50’sini oluşturmaktadır. Biyodizelle olan talep AB-27’de bitkisel yağ pazarının büyümesinin en önemli faktörüdür. Biodizel kullanımının 2008/09 döneminde bir önceki döneme göre artış sağlaması beklenmekte olup, toplam kullanımın %35’i biyodizel kullanıma ayrılacaktır. Yerli yağ üretimindeki bu artışlar memnuniyet vericidir. Gıda kullanım amaçlı yağ kullanımında da bir artış söz konusudur, ancak bu çok da fazla olmayacaktır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 37).

**Çizelge 37: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Bitkisel Yağ Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

TÜM BİTKİSEL YAĞLAR (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi	2006/2007	2007/2008	2008/2009*
Ezme - İşleme	36.164	37.190	38.660
Ekstraksiyon Oranı	0.372	0.380	0.388
Başlangıç Stokları	1.761	1.650	1.502
Üretim	13.443	14.133	14.985
AB – 27 İthalat	8.558	8.675	9.022
TOPLAM ARZ	23.762	24.458	25.509
AB – 27 İhracat	970	1.018	1.057
Endüstriyel Kullanım	2.353	2.359	2.316
Biyoyakıt Kullanımı	6.384	7.135	8.185
Gıda Kullanımı	11.993	12.007	12.125
Yem, Tohum, Fire	412	437	451
TOPLAM KULLANIM	21.142	21.938	23.077
Nihai Stoklar	1.650	1.502	1.375
TOPLAM DAĞILIM	23.762	24.458	25.509

* Tahmin

Not: Zeytin, Keten tohumu ve Aspir yağı hariç tutulmuştur.
Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

3.2. AB’de Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007/08 döneminde AB-27 soya fasulyesi ekiliş alanları ve üretimi, Romanya’da yaşanan düşüş nedeniyle keskin bir azalma yaşamıştır. 2006/07 döneminde toplam AB-27 üretiminin %30’una sahip olan Romanya, Avrupa’nın en büyük soya fasulyesi üreticisi iken bu pay 2007/08 döneminde %15’lere düşmüştür. Romanya’daki bu keskin düşüşün sebebi, Ocak 2007 tarihi ile birlikte (bu tarih Romanya’nın AB üyeliğine kabul tarihidir) Romanya’da daha önce ekilişine izin verilen genetiği değiştirilmiş soya fasulyesi varyetesinin yetiştirilmesinin

üyelikle birlikte yasaklanmış olmasıdır. Buna ek olarak Romanya bir de 2007 yılında verim düşüklüğü yaşamıştır. 2007/08 dönemi ile birlikte AB-27'nin en büyük üreticisi İtalya olmuştur ve AB-27 üretiminin yarısından fazlası İtalya tarafından gerçekleştirilmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 38).

2007/08 döneminde kolza ezme-işlemedeki artıştan kaynaklı olarak Avrupa ezme-işleme kapasitesi de artmış (Hollanda son zamanlarda kolza ezme-işlemedeki gelişmeler nedeniyle soya yerine ayçiçeği, kolza gibi çok tohumlu bitkileri ezme-işleme imkânlarını değerlendirmek adına yatırımlarda bulunmuştur), buna karşın Avrupa'da soya fasulyesine olan talep düşmüş ve soya küspesinin ve yağının talebinin artması söz konusu olmuştur. Hububat fiyatlarındaki anormal artış 2007/08 döneminde hayvan yemi rasyonlarında tamamıyla soya fasulyesi kullanımını artırmıştır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 38).

2008/09 döneminde AB-27 soya fasulyesi üretiminin sabit kalacağı beklenmektedir. Her ne kadar iki büyük soya fasulyesi üreticisi ülkede (Romanya ve İtalya birlikte Avrupa soya fasulyesi üretiminin %70'ini gerçekleştirmektedir) ekiliş alanlarında azalma olsa da, yüksek verim sayesinde bu daralmanın yarattığı negatif etkiyi ortadan kalkacaktır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 38).

2008/09 döneminde AB-27 soya fasulyesi ithalatı, ezme-işlemedeki talep azalışının etkisiyle düşmeye devam edecektir. Arjantin'den ihracat kısıtlamaları devam ederse eğer, bu durum ABD'den soya fasulyesi ihracatının açılmasını sağlayacaktır. Ezme-işleme ve stokların daha düşük olacağı tahmin edilmektedir. Hububat fiyatlarında yaşanması muhtemel düşüşle birlikte yemlerdeki hububat kullanımının azalacağı tahmin edilmekte ve bunun sonucu olarak, hayvan yemleri rasyonlarına tam yağlı (full fat) soya fasulyesi katımı daha az seviyelerde olacaktır. Yani daha normal seviyelere dönecektir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 38).

**Çizelge 38: 2006/07 –2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

SOYA FASULYESİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ekilen Alan	494	341	302
Başlangıç Stokları	978	1.399	1.093
Üretim	1.241	723	768
AB - 27 İthalat	15.291	14.200	13.700
TOPLAM ARZ	17.510	16.322	15.561
AB - 27 İhracat	47	13	20
Ezme – İşleme	14.555	13.600	13.300
Gıda Kullanımı	109	108	105
Yem, Tohum, Fire	1.400	1.508	1.350
TOPLAM KULLANIM	16.064	15.216	14.755
Nihai Stoklar	1.399	1.093	786
TOPLAM	17.510	16.322	15.561

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

2007/08 döneminde hayvan yemlerinde kullanım amaçlı, soya fasulyesi küspesine yönelik yüksek talep küspe ithalatının artmasına neden olmuştur. İthalat özellikle Arjantin ve Brezilya'dan yapılmıştır. Buna ek olarak, küspe tüketimindeki bu artış stoklarında düşmesine neden olmuştur (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 39).

2008/09 döneminde düşük olması muhtemel hububat fiyatları sonucu, hayvan yemlerinde hububat kullanımının artacağı tahmin edilmekte ve bunun etkisiyle de soya fasulyesi küspesi ithalatına olan talebin de düşeceği tahmin edilmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 39).

**Çizelge 39: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi KÜSPESİ Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

SOYA FASULYESİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	14.555	13.600	13.300
Ekstraksiyon Oranı	0.787	0.787	0.779
Başlangıç Stokları	866	1.165	965
Üretim	11.450	10.700	10.360
AB – 27 İthalat	22.168	23.500	22.700
TOPLAM ARZ	34.484	35.365	34.025
AB – 27 İhracat	527	500	500
Endüstriyel Kullanım	10	10	10
Gıda Kullanımı	32	32	32
Yem, Tohum, Fire	32.750	33.858	32.518
TOPLAM KULLANIM	32.792	33.900	32.560
Nihai Stoklar	1.165	965	965
TOPLAM DAĞILIM	34.484	35.365	34.025

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

2007/08 ve 2008/09 dönemlerinde düşük soya fasulyesi yağı üretimi, biyodizel üretiminde kullanılan yüksek fiyatlı kolza yağının yerini soya fasulyesi yağının alması nedeniyle yağ ithalatının artmasına sebep olacaktır. Biyodizel prosesi için AB-27'nin toplam soya fasulyesi yağı tüketimi çok az da olsa artacaktır. Bunun başlıca nedeni İtalya'daki talebin yükselmesi ve soya fasulyesi yağı ile kolza yağı arasındaki fiyat farkıdır. Biyodizel üretimi için soya fasulyesi kullanan başlıca büyük ülkeler sırasıyla şunlardır; Almanya (2006/07 döneminde %35), İspanya (%16), İngiltere (%15) ve İtalya (%14) (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 40).

Biyodizelde soya fasulyesi yağı kullanımı üye ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin İtalya'da soya fasulyesi yağı talebinin yüksek, Almanya'da düşük olacağı tahmin edilmektedir. Bir diğer önemli husus, düşük biyodizel üretiminin etkisi ile AB ve Alman norm ve yönetmeliklerine uygun olarak çıkarılan ve Almanya'da Enerji Vergi Yasası olarak bilinen, biyoyakıtlara faydası olan kısıtlayıcı bir verginin yürürlükte olmasıdır (Biyodizel için AB standardı, No:14214 ve bitkisel yağların yakıt amaçlı kullanımına yönelik Almanya'da yürürlükte olan ön-standart, No:51605). Bu hususlar, soya fasulyesi yağının yem hammaddesi

olarak kullanım miktarını bir önceki yıla göre sınırlandırmaktadır. Bu kısıtlama İtalya ya da diğer üye devletleri etkileyen bir durum değildir (FAS EU–27 2008 ve Çizelge 40).

2007/08 ve 2008/09 dönemlerinde soya fasulyesi yağının gıda ve endüstri amaçlı tüketiminin sabit kalacağı tahmin edilmektedir (FAS EU–27 2008 ve Çizelge 40).

**Çizelge 40: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Soya Fasulyesi Yağı Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

SOYA FASULYESİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	14.555	13.600	13.300
Ekstraksiyon Oranı	0.179	0.180	0.180
Başlangıç Stokları	194	234	256
Üretim	2.600	2.450	2.400
AB – 27 İthalat	969	1.250	1.350
TOPLAM ARZ	3.763	3.934	4.006
AB – 27 İhracat	243	300	300
Endüstriyel Kullanım	286	290	290
Biyoyakıt Kullanımı	1.280	1.300	1.400
Gıda Kullanımı	1.580	1.600	1.600
Yem, Tohum, Fire	140	188	200
TOPLAM KULLANIM	3.286	3.378	3.490
Nihai Stoklar	234	256	216
TOPLAM DAĞILIM	3.763	3.934	4.006

* Tahmin

Kaynak: FAS EU–27 2008. EU–27 Oilseeds and Products Annual 2008.

3.3. AB’de Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007/08 döneminde gerek yüksek kolza fiyatlarının bir sonucu olarak ve gerekse biyodizel endüstrisinin kolza yağına olan talebindeki büyümenin etkisiyle kolza ekili alanlar %21’lik bir artış göstermiş ve 6,5 milyon hektara ulaşmıştır. Bununla birlikte üretim, belli başı kolza yetiştirilen alanlarda yaşanan verim düşüklüğü ve kuraklık gibi etkenlerden dolayı ancak %14 civarlarında bir artış gösterebilmiştir (FAS EU–27 2008 ve Çizelge 41).

2008/09 döneminde AB–27 kolza üretiminde %5’lik bir artış beklenmektedir. Bunun başlıca nedeni önemli kolza üreticisi üye ülkelerde 2007 yılına göre çok daha iyi verim beklentisidir.

Ilıman bir kış mevsimi ve yeterli su imkânı AB’de kolza gelişimini de olumlu etkileyecektir. Beklenen bu olumlu koşulların, ekili alanlardaki azalma dezavantajını ortadan kaldıracığı tahmin edilmektedir (FAS EU–27 2008 ve Çizelge 41).

AB’nin net kolza ithalatçısı pozisyonu devam edecektir. Ezme-işleme kapasitesinin, iç üretimi geçmesi beklenmektedir. Buna ek olarak, 2008/09 döneminde dünyadan özellikle AB üyesi olmayan Ukrayna gibi ülkelerden iyi kalitede kolza temin edebilme imkânları olacaktır. Sonuç olarak 2007/08 dönemine göre 2008/09 döneminde ithalat artacak, ihracat düşecektir (FAS EU–27 2008 ve Çizelge 41).

**Çizelge 41: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Kolza Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) (Bin Ton)**

KOLZA (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Tem 2006)	2007/2008 (Tem 2007)	2008/2009* (Tem 2008)
Ekilen Alan	5.408	6.553	6.380
Başlangıç Stokları	1.729	1.651	1.181
Üretim	15.904	18.320	19.250
AB - 27 İthalat	409	900	1.250
TOPLAM ARZ	18.042	20.871	21.681
AB - 27 İhracat	56	240	200
Ezme – İşleme	15.535	18.700	19.700
Gıda Kullanımı	-	-	-
Yem, Tohum, Fire	800	750	700
TOPLAM KULLANIM	16.335	19.450	20.400
Nihai Stoklar	1.651	1.181	1.081
TOPLAM	18.042	20.871	21.681

* Tahmin

Kaynak: FAS EU–27 2008. EU–27 Oilseeds and Products Annual 2008.

AB–27 içerisinde Kolza üretiminde lider konumunda olan ülke Almanya olup, onu sırasıyla Fransa, Polonya ve İngiltere takip etmektedir (Çizelge 42).

Çizelge 42: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Üyesi İlk 10 Ülkenin Kolza Üretimi (Bin Ton)

Yıllar/Ülkeler	2006	2007	2008*
Almanya	5,337	5,307	5,300
Fransa	4,124	4,600	4,500
Polonya	1,652	2,125	2,200
İngiltere	1,890	2,108	2,150
Çek Cumhuriyeti	880	1,031	990
Romanya	170	352	650
Danimarka	435	586	600
Macaristan	338	494	570
Litvanya	170	330	350
Slovakya	260	321	347

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

Kolza yağı pazarının yakaladığı pozitif durum doğrudan ezme-işleme kapasitesinin artması sonucunu doğurmuş ve özellikle Benelüks ülkeleri ve Almanya’da soya fasulyesi ezme-işleme kapasiteleri kolza gibi çoklu tohumları için ezme tesislerine dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Bunun sonucu olarak 2007/08 döneminde AB kolza ezme-işleme kapasitesi %20 oranında artış yakalamış ve kolza ithalatında, oldukça büyük yerli üretime rağmen artış beklenmiştir. AB-27’nin kolza tedarikçisi ülkeler Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Kazakistan’dır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 43).

Çizelge 43: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Üyesi İlk 10 Ülkenin Kolza Ezme-İşleme Üretimi (Bin Ton)

Pazarlama Dönemi/Ülkeler	2006/07	2007/08	2008/09*
Almanya	6,568	7,500	7,600
Fransa	2,336	2,950	3,000
Benelüks	920	1,900	1,950
Polonya	1,444	1,500	1,800
İngiltere	1,550	1,650	1,700
Danimarka	619	750	750
Çek Cumhuriyeti	722	725	750
Avusturya	329	335	335
İsveç	280	265	260
Finlandiya	250	250	250

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

AB-27’nin ihracat bilgilerine göre 2007/08 döneminin ilk yedi ayında kolza ihracatında aşırı bir artış olmuştur. Temmuz 2007’den Ocak 2008’e kadar Pakistan (özellikle Fransa ve Romanya’dan), Birleşik Arap Emirlikleri (özellikle Romanya’dan), Türkiye ve Meksika’ya

ihracat yapılmıştır. Bu durum Norveç, İsrail ve Fas'ın önemli pazar olduğu 2006/07 dönemi ile kıyaslanabilir. Ezme-işleme kapasitesinin yerli kolza üretiminden daha hızlı büyümesi ve net ithalat ile nihai stokların düşmesi beklenmektedir (FAS EU-27 2008).

2008/09 döneminde hasat edilecek toplam AB kolza ekiliş alanının bir önceki yıla göre %3'lük bir azalma göstereceği tahmin edilmektedir. Bu düşüşün ardındaki en önemli etken, belli başlı kolza ekiliş bölgelerinde (Almanya, Fransa ve İngiltere) kolza ekiminin yapıldığı zamanlarda buğday fiyatlarının çok daha cazip olmasıdır. Bu düşüşü etkileyen diğer faktörler ise; son iki yılda Fransa'da yaşanan kolza verimindeki hayal kırıklığı, AB'nin uyguladığı zorunlu set-aside uygulamasını askıya alması (Set-aside uygulaması zorunlu iken kolza gıda amaçlı ekilmemek suretiyle bu alanları değerlendirilebiliyordu, fakat şu durumda kolza bu alanlarda buğday ile rekabet içerisinde) ve İngiltere'de ve Almanya'da kolza ekiminin yapıldığı dönemde yaşanan kötü hava koşulları olarak sayılabilir (FAS EU-27 2008).

Aslında bu düşüş, eğer diğer üye ülkelerdeki kolza ekiliş alanlarındaki genişleme olmamış olsaydı çok daha fazla olacaktı. Bu ülkelerde yaşanan arazi genişlemesinin sebepleri ise; AB içerisinde iyi fiyatlarda güzel bir pazarın olması (Örn, Romanya ve Bulgaristan), yerli biyodizel sektörünün büyümesinin yarattığı talep artışı (Örn, Romanya), kolzanın bitki münavebesine girmesinin getirdiği faydalar (Örn, Macaristan) ve AB şeker rejimi sonucu daha önce şeker pancarı ekilen alanların kolza ekimi ile değerlendirilmesi imkânı sayılabilir (FAS EU-27 2008).

Kolza küspesi genellikle hayvan yemlerinde kullanılmaktadır, fakat bununla birlikte Macaristan, Slovenya ve Slovakya'da biyomas güç istasyonlarında az miktarlarda olsa da kolza küspesi kullanılmaktadır. 2007/08 döneminde kolzanın hayvan yemlerinde kullanımında bir önceki döneme göre %20'lik bir artış olmuştur. Özellikle Almanya, Benelüks ülkeleri, Fransa ve İngiltere'de kolzanın yem amaçlı kullanımının faydaları ve önemi üzerine bölgesel kolza endüstrilerine eğitimler vermiştir. Ayrıca, yüksek hububat fiyatları bu talebin artmasına yardımcı olmuştur. Sonuç olarak AB'de kolza küspesindeki büyük orandaki artış net kolza küspesi ihracatından fazla olmuştur. Yine AB, 2007/08 döneminde daha önceki dönemler gibi net ihracatçı hale gelmeyi ummaktadır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 44).

2008/09 döneminde kolza küspesinin yem amaçlı kullanımının daha olumlu (%5'lik) bir artışa sahip olacağı beklenmekte olup, bazı üye devletlerin Benelüks ülkeleri gibi kolza küspesini hayvan yemlerinde kullanma seviyelerini maksimuma çıkaracakları tahmin edilmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 44).

**Çizelge 44: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Kolza Küspesi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

KOLZA KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Tem 2006)	2007/2008 (Tem 2007)	2008/2009* (Tem 2008)
Ezme - İşleme	15.535	18.700	19.700
Ekstraksiyon Oranı	0.571	0.572	0.574
Başlangıç Stokları	95	261	250
Üretim	8.865	10.700	11.300
AB – 27 İthalat	106	110	90
TOPLAM ARZ	9.066	11.071	11.640
AB – 27 İhracat	64	150	160
Endüstriyel Kullanım	-	23	33
Gıda Kullanımı	-	-	-
Yem, Tohum, Fire	8.741	10.648	11.167
TOPLAM KULLANIM	8.741	10.671	11.200
Nihai Stoklar	261	250	280
TOPLAM DAĞILIM	9.066	11.071	11.640

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

Biyodizel endüstrisinin büyüyen talebi beraberinde kolza yağına olan talebi de artırmıştır. AB-27'de kolzaya yağı üretiminin 2007/08 döneminde yakaladığı %20'lik büyümenin üstüne 2008/09 döneminde de ayrıca %7'lik bir büyümeyi eklemesi beklenmektedir. AB-27'nin üretiminin yarısından fazlası Almanya ve Fransa tarafından gerçekleştirilmektedir. İlk beş üretici şunlardır; Almanya, Fransa, Benelüks ülkeleri, İngiltere ve Polonya. Bu beş üretici grubu tüm AB-27'nin kolza yağı üretiminin %80'ini gerçekleştirmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 45).

2006/07 döneminde biyodizel kullanım amaçlı kolza yağı arzı %61 iken, bu oranın 2007/08 döneminde %63, 2008/09 döneminde ise %67 olması beklenmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 45).

2006/07 döneminde ithal edilen kolza yağının %95'i teknik amaçlı kullanıma gitmiştir. O dönemde en büyük tedarikçiler sırasıyla; Kanada, ABD ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. 2007/08 döneminde ithalatta yaşanan düşüşün temel nedeni, AB-27'de yerli kolza yağı üretiminin artmasıdır. 2008/09 döneminde talebin yerli üretimden daha hızlı büyüyecek olmasından dolayı ithalatta kısmi bir artış beklenmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 45).

Gıda amaçlı kolza yağı kullanımının değişmeden kalacağı ve biyodizel dışındaki endüstriyel amaçlı kullanımın ise (deterjan, boya, mürekkep vb.) 2007/08 döneminde az da olsa düşeceği, 2008/09 döneminde de yüksek kolza yağı fiyatlarının devam edeceği düşünülmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 45).

Çizelge 45: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Kolza (Kanola) Yağı Arzı ve Dağılımı (Bin Ton)

KOLZA (KANOLA) YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Tem 2006)	2007/2008 (Tem 2007)	2008/2009* (Tem 2008)
Ezme - İşleme	15.535	18.700	19.700
Ekstraksiyon Oranı	0.409	0.406	0.414
Başlangıç Stokları	192	200	300
Üretim	6.353	7.600	8.150
AB – 27 İthalat	727	300	400
TOPLAM ARZ	7.272	8.100	8.850
AB – 27 İhracat	51	80	80
Endüstriyel Kullanım	530	510	510
Biyoyakıt Kullanımı	4.410	5.100	5.950
Gıda Kullanımı	2.071	2.100	2.100
Yem, Tohum, Fire	10	10	10
TOPLAM KULLANIM	7.021	7.720	8.570
Nihai Stoklar	200	300	200
TOPLAM DAĞILIM	7.272	8.100	8.850

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

3.4. AB'de Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007/08 döneminde gerek AB-27 üyesi Doğu Avrupa ülkelerinde yaşanan sert kuraklık ve gerekse ekiliş alanlarındaki küçülme nedeniyle ayçiçeği üretiminde %26'lık bir düşüş olmuştur. Bu düşüşün %80'in Romanya ve Bulgaristan kaynaklı olup, bunu dengeleyen Macaristan, İtalya ve Slovakya üretimleridir. Sonuç olarak Romanya ve Bulgaristan'ın net ayçiçeği ihracatçısı olmaları nedeniyle ihracatta da %60'lık bir düşüş söz konusudur. İthalatın da düşmesi beklenmektedir. İhracat kısıtlaması belli başlı bazı büyük üretici ülkeleri (Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Arjantin) zora sokacaktır. ABD, AB-27'nin gıda amaçlı kullanıma yönelik bir numaralı ayçiçeği tedarikçisi olmaya devam edecektir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 46).

Bazı sebeplerden dolayı, Romanya, Bulgaristan ve İspanya'da ezme-işleme yaklaşık %20 oranında düşmüştür. Gıda amaçlı kullanım aynı kalmış, yem ve tohum amaçlı kullanım da düşmüştür (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 46).

2008/09 döneminde ayçiçeği ekili alanlardan sağlanan kârın yüksek oluşu, özellikle İspanya, Fransa, Romanya ve Macaristan'da mısır ekili alanların kullanımına yol açmak suretiyle yaklaşık %9'luk bir büyüme yakalayacağı tahmin edilmektedir. 2008 yılında verimin, yetiştirme koşullarının ve iklimin normal koşullara geleceği umulmaktadır. Bundan dolayı, ihracatın tekrar 2006/07 dönemindeki seviyesine döneceği, ancak ithalatın göreceli olarak düşük kalacağı beklenmektedir. Diğer bir faktör de; ithalattaki kısıtlamanın Ukrayna'dan ayçiçeği yerine, ayçiçeği yağının ithal edilmesi şekline dönüşeceği beklenmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 46).

Ezme-işlemede bir önceki yıla göre %18'lik bir artış yaşayacağını ancak bunun iki yıl öncekinden bile daha düşük oranda bir artış olacağı tahmin edilmektedir. Bu da Ukrayna gibi ülkelerin büyük işleyici ülkelerle daha fazla rekabet edebileceği ve endüstrilerinin kolza işleme sürecine yöneleceği sonucu doğuracaktır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 46).

**Çizelge 46: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Ayçiçeği Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

AYÇİÇEĞİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ekilen Alan	3.943	3.389	3.681
Başlangıç Stokları	662	500	190
Üretim	6.482	4.760	6.300
AB - 27 İthalat	570	300	350
TOPLAM ARZ	7.714	5.560	6.840
AB - 27 İhracat	749	300	700
Ezme – İşleme	5.600	4.450	5.250
Gıda Kullanımı	220	220	225
Yem, Tohum, Fire	645	400	430
TOPLAM KULLANIM	6.465	5.070	5.905
Nihai Stoklar	500	190	235
TOPLAM	7.714	5.560	6.840

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

**Çizelge 47: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Üyesi İlk 5 Ülkenin Ayçiçeği Üretimi
(Bin Ton)**

Yıllar/Ülkeler	2006	2007	2008*
Romanya	1.500	540	1.500
Fransa	1.386	1.320	1.350
Macaristan	1.181	1.043	1.180
Bulgaristan	1.000	564	1.000
İspanya	607	700	800

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

2007/08 döneminde düşük ezme-işlemenin sonucu olarak ayçiçeği küspesi üretiminde Romanya'da %50, Bulgaristan'da %20, tüm AB genelinde %21'lik sert düşüşler yaşanmıştır. Dünyadaki arz sıkıntısı nedeniyle bu açığın ithalatla kapatılması da pek mümkün değildir. Ayçiçeği küspesinin, soya ve kolza küspelerinin yerini ikame şeklinde hayvan yemi rasyonlarında kullanılmasında %14'lük artış olmuştur. Benelüks, Romanya ve İngiltere'de ayçiçeğinin hayvan yemi amaçlı kullanımında en büyük düşüşler yaşanmıştır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 48).

Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Arjantin ihracatta uyguladıkları kısıtlamaları ayçiçeği küspesinde yapmayarak, AB-27'nin temel ayçiçeği küspesi kaynağı olmaya devam etmişlerdir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 48).

2008/09 döneminde küspe üretiminin %18'lik bir büyüme sağlayacağı ancak bunun hala iki yıl önceki rakamların altında olacağı tahmin edilmektedir. İthalat durgun olacaktır. Yem amaçlı küspe kullanımı özellikle Romanya, İspanya gibi üretici ülkelerde artacaktır. Yüksek oranda tedarik edilebilme durumu, küspe fiyatlarını daha rekabet edebilir hale getirecektir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 48).

Çizelge 48: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Ayçiçeği Küspesi Arzı ve Dağılımı (Bin Ton)

AYÇİÇEĞİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	5.600	4.450	5.250
Ekstraksiyon Oranı	0.530	0.530	0.530
Başlangıç Stokları	105	98	98
Üretim	2.970	2.360	2.360
AB – 27 İthalat	1.770	1.650	1.650
TOPLAM ARZ	4.845	4.108	4.108
AB – 27 İhracat	147	100	150
Endüstriyel Kullanım	-	-	-
Gıda Kullanımı	-	-	-
Yem, Tohum, Fire	4.600	3.950	4.150
TOPLAM KULLANIM	4.600	3.950	4.150
Nihai Stoklar	98	58	88
TOPLAM DAĞILIM	4.845	4.108	4.388

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

2007/08 döneminde ayçiçeği yağı kullanımının artmasındaki en önemli faktör, ayçiçeği yağının insan tüketimi kullanımı ile olan ilişkisidir. Fakat aşırı yüksek fiyatlar, özellikle Romanya ve Macaristan'da insan tüketimi amaçlı kullanımı düşürmüştür. Mart 2008'deki ihracat kotası uygulamasına kadar en büyük tedarikçi Ukrayna olmuştur. Ayçiçeği yağı ithalatı yavaş adımlarla da olsa pazarlama döneminin sona kadar devam etmiştir. Kullanımda

biyodizel ikinciliği koruyacak olup, yüksek fiyatlara rağmen bir önceki yıla göre %25'lik bir artış olacaktır (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 49).

2008/09 döneminde ayçiçeği yağının gıda amaçlı kullanımı, Romanya, Macaristan ve Polonya'da beklenen yüksek üretimden kaynaklı fiyat düşüşlerinin etkisi ile bir önceki yıldaki seviyesini koruyacaktır. Ukrayna'da gerçekleştirilen kapasite artırımı yönündeki yatırımların da etkisiyle AB'nin ayçiçeği yağı ithalatında %8'lik bir büyüme ön görülmektedir. Ayçiçeği yağının biyodizel üretiminde kullanımı, özellikle Fransa'da olmak üzere %25'lik bir artış gösterecektir. Biyodizel için ayçiçeği yağını tercih eden diğer üye ülkeler; İngiltere, Litvanya, Yunanistan ve İtalya'dır. Gerek yem gerekse endüstri amaçlı ayçiçeği yağı kullanımının bu dönemde değişmeden kalacağı tahmin edilmektedir (FAS EU-27 2008 ve Çizelge 49).

**Çizelge 49: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Ayçiçeği Yağı Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

AYÇİÇEĞİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	5.600	4.450	5.250
Ekstraksiyon Oranı	0.422	0.422	0.422
Başlangıç Stokları	283	270	90
Üretim	2.365	1.880	2.215
AB – 27 İthalat	1.171	1.200	1.300
TOPLAM ARZ	3.819	3.350	3.605
AB – 27 İhracat	148	100	130
Endüstriyel Kullanım	90	90	90
Biyoyakıt Kullanımı	240	200	250
Gıda Kullanımı	3.050	2.850	3.000
Yem, Tohum, Fire	21	20	22
TOPLAM KULLANIM	3.401	3.160	3.362
Nihai Stoklar	270	90	113
TOPLAM DAĞILIM	3.819	3.350	3.605

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

3.5. AB’de Pamuk Çiğidi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

Avrupa pamuk üretimi, Birliğin çiftçileri üretimde tutabilmek için uygulamaya devam ettiği kısmen coupled (üretimle bağıntılı) destekleme sistemine rağmen düşmeye devam etmiştir. Düşük miktardaki üretim orantılı olarak düşük küspe ve yağ çıktısı olarak kendini göstermiştir. Pamuk çiğidi küspesi, birkaç üye devlet tarafından ruminant yemlerinde özellikle de süt inekleri ve koyunların beslenmesinde yüksek protein kaynağı olarak kullanılmaktadır. Çok az bir miktarda pamuk çiğidi yağı Yunanistan’da biyoyakıt olarak değerlendirilmektedir. Avrupa’da sadece Yunanistan ve İspanya’da üretimi yapılan pamuktan elde edilen türevlerinin (küspe ve yağ), diğer küspe ve bitkisel yağlarla kıyaslandığında pazarlama şansı çok düşük olmakta ve rekabet edememektedir (FAS EU-27 2008).

**Çizelge 50: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

PAMUK ÇİĞİDİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ekilen Alan	433	374	354
Başlangıç Stokları	96	10	10
Üretim	635	562	530
AB - 27 İthalat	90	100	100
TOPLAM ARZ	821	672	640
AB - 27 İhracat	36	160	170
Ezme – İşleme	410	380	350
Gıda Kullanımı	-	-	-
Yem, Tohum, Fire	365	122	110
TOPLAM KULLANIM	775	502	460
Nihai Stoklar	10	10	10
TOPLAM	821	672	640

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

**Çizelge 51: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi KÜSPESİ Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

PAMUK ÇİĞİDİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	410	380	12
Ekstraksiyon Oranı	0.573	0.432	235
Başlangıç Stokları	12	53	53
Üretim	235	164	160
AB – 27 İthalat	7	12	13
TOPLAM ARZ	259	229	226
AB – 27 İhracat	-	-	-
Endüstriyel Kullanım	-	-	-
Gıda Kullanımı	-	-	-
Yem, Tohum, Fire	201	176	168
TOPLAM KULLANIM	201	176	168
Nihai Stoklar	98	58	88
TOPLAM DAĞILIM	259	229	226

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

**Çizelge 52: 2006/07 – 2008/09 AB -27 Pamuk Çiğidi Yağı Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton)**

PAMUK ÇİĞİDİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	410	380	350
Ekstraksiyon Oranı	0.149	0.171	0.177
Başlangıç Stokları	3	3	3
Üretim	61	65	62
AB – 27 İthalat	8	5	5
TOPLAM ARZ	72	73	70
AB – 27 İhracat	1	2	1
Endüstriyel Kullanım	2	1	1
Biyoyakıt Kullanımı	4	10	10
Gıda Kullanımı	62	57	55
Yem, Tohum, Fire	-	-	-
TOPLAM KULLANIM	68	68	66
Nihai Stoklar	3	3	3
TOPLAM DAĞILIM	72	73	70

* Tahmin

Kaynak: FAS EU-27 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008.

3.6. AB’de Düünden Bugüne Yağlı Tohum Sektör Politikaları

3.6.1. AB’de yağlı tohumlar ortak piyasa düzeninin oluşumu

AB, dünya yağlı tohumlar pazarının en önemli aktörlerinden birisidir. Yağlı tohum ithalatçısı, tüketicisi, işleyicisi ve üreticisi olarak her zaman ilk sıralarda yer almıştır.

AB’de Ortak Tarım Politikası (OTP) kapsamında “Yağlı Tohumlar Ortak Piyasa Düzeni (OPD)” 1966 yılında kurulmuştur. Altmışlı yıllar, AB’de bitkisel ve hayvansal yağ talebinin yüksek ve toplam üretimin talebi karşılama oranının ise düşük olduğu bir dönemdir (ECCA 2002). 1966 yılında bitkisel ve hayvansal yağlar hakkındaki genel politikanın bir parçası olarak, tahıllar konusuyla benzerlik arz edecek şekilde, özellikle ayçiçeği ve kolza için temel kaideleri ve soya için hedef ve müdahale fiyatlarını kararlaştırarak, depolama birimlerince belirlenen fiyatlarda satın almalar yoluyla üreticilere fiyat garantisi sağlanmıştır (ADE 2001).

Bu dönemlerde yağlı tohumların ve küspelerinin gümrüksüz olarak sınırlardan girişı söz konusudur. Topluluğun yağlı tohum üretimini terk ederek, yağlı tohum işleyicileri ve hayvan yemi üreticilerini korumak amacına yönelmesi, ithalat edilen tohumlardan daha masraflı bir durum oluşturmuştur

1970’lerin hemen ikinci yarısında, ABD kendi soya ihracatına ambargo uygulayınca, Topluluk yağlı tohumlar üretiminin geliştirilmesinin desteklenmesi amacıyla, daha aktif bir politikayı benimsemiştir. Hedef ve müdahale fiyatları yükseltilmiş ve bu hızlı bir şekilde ekiliş alanlarının genişlemesine ve üretim artışına yol açmıştır. 1979 yılında 3,1 milyon ton olan yağlı tohumlar üretimi 1987 yılında 12,2 milyon tona ulaşmıştır.

Topluluğun yağlı tohumlar politikasındaki ilk değişim 1986 yılında yapılmıştır. Tarım bütçesindeki artışlarla ilgili olarak, “Maksimum Garanti Edilmiş Miktar’lar (MGEM)” diye bilinen üretim eşikleri belirlenmiştir. Bu MGEM’lar aşıldığı zaman, yağlı tohumlar için verilen hedef ve müdahale fiyatları düşürülmüş, bunun sonucu olarak da üreticilerin gelirleri düşmüştür. Fakat buna rağmen daha az şiddetle de olsa ekilen alan büyümeye devam etmiştir. Verim artışı durgunlaşmış veya düşmüş ve üretim bir tavan yakalamıştır. Tüm bunlara rağmen yağlı tohumlar konusundaki Topluluk politikasının bütçe masrafı artmaya devam etmiştir (ADE 2001).

Bu dönemde yağlı tohum politikasının öncelikli amacı üreticilere adil bir gelir sağlamak olmuştur ve bu amaç için yağlı tohum (kolza, ayçiçeği ve soya) presleyicileri aracılığıyla üreticilere üretim yardımı yapılmıştır. Üretim yardımı, dünya fiyatlarından yüksek olarak komisyon tarafından belirlenen “referans fiyatı” ile düşük dünya fiyatları arasındaki (ithal fiyatı) farkı presleme yapan sanayicilere ödeme yoluyla işletilmiştir (ECCA 2002, TKB 2006/a, Koç 2005).

Yağlı tohumlar ortak piyasa düzeni ilk olarak 22 Eylül 1966 tarih ve 136/66/EEC sayılı Sıvı ve Katı Yağ Ortak Piyasa Düzeni (OPD) Konsey Tüzüğü¹ kapsamında yer almıştır. 136/66/EEC sayılı Sıvı ve Katı Yağ OPD Konsey Tüzüğü ve 827/68/EEC sayılı Belirli Ürünler İçin OPD Konsey Tüzüğü. 29 Nisan 2004 tarih ve 865/2004/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile tadil edilmiş olup, yağlı tohumlar ortak piyasa düzeni anılan tarihten itibaren son şekli verilen 827/68/EEC sayılı Belirli Ürünler İçin OPD kapsamına dâhil edilmiştir (TKB 2006/a).

3.6.2. Mac Sharry reformu ve yağlı tohumlar

1988 yılında ABD Gümrükler ve Ticaret Genel Antlaşması’ndan (GATT) AB’nin yağlı tohum piyasa düzeninin ithalata karşı ayrımcılık yaptığını ileri sürerek bir panel toplanmasını talep etmiş olup, ABD’nin talebine istinaden 25 Ocak 1990’da AB’nin yağlı tohum ortak piyasa düzenini görüşmek için bir panel toplanması kararlaştırılmıştır. Toplanan panel üyeleri, toplantı sonucunda ABD’nin talebini haklı buldu. GATT paneli sonuç kararı ve AB kendi bütçe harcamalarının da büyüklüğünü göz önüne alarak 1991 yılında yağlı tohumlar destekleme politikasında radikal değişiklik yapmıştır. 1991 yılında yapılan reform ile işleme sanayine ödenen yardımlar terk edilmiş ve sanayici tarafından üreticiye ödenen fiyat dünya fiyatları düzeyine çekilmiştir. Referans fiyatlarının düşürülmesi sonucunda yağlı tohum üreticilerinin uğrayacağı gelir kaybını telafi için ise üreticilere telafi edici doğrudan ödeme (alan bazlı) yapılmaya başlanmıştır.

1991 reformunun prensipleri 1992 yılında AB’nin Ortak Tarım Politikasında büyük değişiklik getiren ve Mac Sharry adıyla bilinen reform ile de iyice sağlamlaştırılmıştır. Mac Sharry

---

¹ 01 Kasım 2005 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

reformu ile AB'nin tarım politikalarında odaklanma Pazar desteklerinden doğrudan desteklere kaymıştır. 1992 Mac Sharry reformu ortak piyasa düzeni kapsamındaki tüm tarla bitkilerinde pazar dengesini iyileştirmeyi amaçlamıştır

Yağlı tohumların desteklenmesi amacıyla kullanılan düzenlemeler ortak tarım politikasının 1992 Mac Sharry Reformu çerçevesinde 136/66/EEC kapsamından çıkarılmış ve diğer ekilebilir ürünlere yönelik sistemle uyumlu hale getirilmiştir (ECCA 2002, Koç 2005).

12 Aralık 1991 tarih ve 3766/91 (EEC) sayılı Tüzük, 1992/93 pazarlama yılından itibaren hedef ve müdahale fiyatları ile işleyen müdahale mekanizmasını ortadan kaldırmıştır. Yağlı tohum ve küspelerinin ithalatına yönelik gümrük vergilerinden muafiyet devam etmiştir. Müdahale sisteminin ortadan kalkışı, Topluluk içerisindeki yağlı tohumlar fiyatını, ithal edilen yağlı tohumlar ile aynı seviyeye getirmiştir. Bu koşullar altında yağlı tohum işleyicileri ve hayvan yemi üreticilerine yönelik yapılan yardımın da gerekçesi ortadan kalktığı için, bu duruma devam edilmeyerek son verilmiştir. Fakat bununla birlikte Topluluk yağlı tohumlarının fiyatlarındaki düşüşün etkisi sonucu; üreticileri, yaşayacakları gelir düşüşlerinden korumak için, üreticilere yönelik “doğrudan yardım” takdim edilmiştir. Hektar başına ödeme, bölgeyle ilgili hububat veya yağlı tohumların tarihsel verimleri temeline dayanarak bölgeden bölgeye değişiklik göstermiştir. Verilen yardım/destek uluslararası yağlı tohumlar fiyatları temelinde belirlenmiştir.

Haziran 1992’de, yağlı tohumlar için yardım planı, hububat, yağlı tohumlar ve protein bitkileri (COP) ya da ekilebilir ürünlere yönelik ortak piyasa düzeninin daha genel bir çerçevesi belirleyen 1765/92 (EEC) sayılı Tüzük içerisinde yer almıştır. Anılan tüzükte yağlı tohumlar için uygulanan mekanizmada şu unsurlar dikkati çekmektedir;

- yağlı tohumlar için müdahale mekanizmanın olmayışı,
- yağlı tohumlar ve küspeleri için gümrük vergilerinin sıfır oluşu,
- yağlı tohum üreticilerine verilen doğrudan yardım referans oranının diğerlerine oranla daha yüksek oluşu,
- yağlı tohumlar için uluslararası fiyatlar temel alınarak yardımın belirlenmesi (ADE 2001).

Bu reform ile yağlı tohumların fiyat garantilerinden yararlanması sona erdirilmiştir. Yağlı tohumlar bundan böyle yalnızca topluluk düzeyinde tespit edilen, hektar başına yardıma tabi olmuştur. Hektar başına 360 ECU olarak tespit edilen bu yardım dünya fiyatlarındaki gelişmelere göre de ayarlanmaktaydı (ECCA 2002, Koç 2005, TKB 2006/a).

Yağlı tohum üreticilerine yapılan telafi edici yardımın (bölgesel referans miktarı olarak adlandırılan) hesaplanmasında her bir bölgenin geçmiş bir döneme ait hektara verim kayıtları dikkate alınmıştır.

Komisyon topluluğun referans yardım miktarına dayalı olarak her yıl üretici yardım miktarını hesaplamıştır. Konsey yardım miktarını başlangıçta hektara 384 Euro olarak belirlemiştir. Bu miktar 163 Euro/ton projeksiyon fiyatına ve tarihi döneme ait hektara 2,36/ton ortalama verime (örneğin; topluluk ortalama verimi) dayalı olarak hesaplanmıştır. Komisyonun telafi edici destek hesaplamasında pazarda oluşan referans fiyatlarını da hesaba katmıştır. Böylece prensipte, ürün satışından ve telafi edici doğrudan ödemededen oluşan hektara üretici gelirleri değişmeden kalmıştır (ECCA 2002, Koç 2005).

3.6.3. Blair House Anlaşması

1991 yağlı tohum politikası reformu AB ile ABD arasındaki anlaşmazlığı kapatmamıştır. Bundan dolayı ABD, 25 Ocak 1990 yılında toplanan panelin tekrar toplanmasını ve AB'nin 1991 politika reformunun GATT ile uyumlu olup olmadığını belirlenmesini önermiştir. 31 Mart 1992'de tekrar toplanan panel, AB'nin yağlı tohum ortak piyasa düzeni kapsamındaki ithalat rejiminin yağlı tohumlar üzerindeki etkisinin değişmeden kaldığı sonucuna varmıştır. Bu karar sonucunda ABD ile AB arasında yağlı tohumlar üzerinde görüşmeler tekrar başlamış ve 3 Aralık 1992'de Blair House olarak adlandırılan anlaşma ile sonuçlanmıştır.

Bu anlaşmaya göre, 1991 reformu ile yağlı tohumlara yapılan doğrudan yardım (telafi edici ödeme) belirli ürünlere özgü olduğu için, AB yağlı tohum ekim alanını azaltmayı kabul etmiştir. Ekim alanı 1994/95 dönemi için 5.482 bin hektar ve 1995/96 ve sonrası için 5.128 bin hektar olarak sınırlandırılmıştır. Anlaşma ile sınırlandırılmış maksimum ekim alanının %10'unu set-aside olarak kullanma mecburiyeti getirmiştir. Anlaşma, AB'ne tespit edilmiş olan temel üretim alanının dışına çıkıldığında yağlı tohum üreticilerine ödenen doğrudan yardım miktarının azaltılması şartını getirmiştir. Anlaşma ayrıca insan ve hayvan besin

tüketimi hariç diğer amaçlı üretim için kullanılabilen set-aside alanlarında üretilen yağlı tohumlardan sağlanan yan ürünlerin soya küspesi eşdeğeri olarak 1 milyon tonu aşmaması koşulunu da getirmiştir.

1991 yağlı tohum reformu alan esasına dayalı yardımın hesaplanmasında üye ülkelere bölge planlarını sunma yükümlülüğü getirmiş ve bu planda yardım hesaplanmasında kullanılacak verim için tahıl veya yağlı tohum verimlerinden birini kullanma olanağı sağlanmıştır. Buna göre, bölgesel planlarında Avusturya, Danimarka, Almanya, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg ve İngiltere yağlı tohumları tercih etmiştir. Fransa, Hollanda, Portekiz ve İspanya tahıl verimi ve Belçika, İtalya ve İsveç ise hem yağlı tohumları hem de tahılları kullanmayı teklif etmiştir (Blair House Agreement 1993, Koç 2005, FAS EU-25 Gain Report 2006).

Özetle, ABD ile devam eden müzakerelerin sonucu olarak, 1994/95 pazarlama yılından itibaren yağlı tohumlar ortak piyasa düzeni içerisinde ilave bir unsur tanımlanmıştır. Maksimum garanti edilmiş alan (MGEA) olarak ifade edilen bu unsur tüm Avrupa için sabitlenerek, üye ülkeler arasında bölüştürülmüştür. Yağlı tohum ekilişi yapılan toplam alanı belirlenen bu tavanının aşılması durumunda, yardım alan üye devlet üreticileri aşırı stok yaratan bu üretim oranını düşürmekle sorumlu tutulmuşlardır (ADE 2001).

3.6.4. Gündem 2000 ve yağlı tohumlar

AB'nin 1998 yılında başlattığı Gündem 2000 çalışması, Blair House Anlaşmasındaki eleştirileri de dikkate alarak, ürüne özgü doğrudan yardımları elimine etmek için 2000/2001 ve 2001/2002 pazarlama yıllarını kapsayan bir dönem sonunda yağlı tohumlar, tahıllar ve set-aside alanları için doğrudan yardımları aynı düzeye getirmeyi kararlaştırmıştır. Doğrudan yardımlar dünya fiyatlarından bağımsız, ancak bölge veriminin bir fonksiyonu olarak hesaplanmaktadır. Gündem 2000 reformu, doğrudan yardımları yağlı tohumlarda %30 (1999/2000 dönemine göre) azaltmıştır. Doğrudan yardım 2002/2003 pazarlama yılından itibaren ton başına 63 Euro olarak uygulanmaya başlamıştır.

AB yağlı tohumlarda referans fiyat uygulamasına 2000 yılında son vermiştir. Doğrudan yardım miktarı 1999 – 2000 ve 2001 yılları için sırasıyla 94,24 – 81,74 ve 72,37 Euro/ton iken 2002 yılında 63 Euro/ton'a düşmüştür. AB'nin tümünde 2002 yılından itibaren yağlı

tohumlara yapılacak doğrudan yardım miktarının hesaplanmasında sadece bölgesel tahıl verimi kullanılacaktır. Bölgesel tahıl verimi 1986–1990 dönemi bölgede kaydedilen verimin ortalaması olarak hesaplanır. Ortalama verim hesaplanırken verimin en düşük ve en yüksek olduğu yıllar hesaplamaya dâhil edilmez. Birliğin tüm üye ülkeleri 1986/87 ve 1990/91 beş yıllık dönemine ait tahıl ve yağlı tohum ekim alanı ve verimlerine ilişkin verileri AB'nin ilgili komisyonuna gönderdiler. Her üye ülke ayrıca önemli üretim bölgeleri itibariyle bölgesel planlarını da gönderdi. Bölgesel plan, üye ülkelere ürün verimlerini ülke ortalaması olarak sunma veya bölgelere göre sunma olanağını veren bir uygulamadır. Her üye ülkenin ve her ülke içinde her üretim bölgesinin (eğer bölgesel planı kabul etmişlerse) 1986/87 ve 1990/91 dönemi dikkate alınarak tespit edilmiş maksimum ekim alanı (doğal olarak her üreticinin) ve ülkenin veya bölgenin ortalama tahıl verimi (örneğin: buğday) çarpılarak üretim miktarı hesaplanır. Hesaplanan üretim miktarı ile yardım miktarı (63 Euro/ton) çarpıldığında üreticiye ödenecek doğrudan destek miktarı hesaplanır.

Üretici başına doğrudan destek miktarı : (bölgesel plan ortalama verimi) x (önceden belirlenmiş ekim alanı) x (63 Euro/ton) formülü sayesinde kolayca hesaplanabilir.

1993–1999 döneminde AB bütçesinden yağlı tohumlara yapılan destek ödemesinin bütçe büyüklüğü yıllık ortalama 2,4 milyar Euro olmuştur. Yağlı tohumlar yıllık ortalama alan destek ödemesi bütçe harcaması 1988/89 ile 1991/92 döneminde ise 3,3 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. Bütçe harcamalarına set-aside alanlarında ekilen yağlı tohumlara yapılan ve yıllık ortalama 200 milyon Euro olduğu tahmin edilen harcama dâhil değildir. 1993 -1999 yılları arasında AB'de yağlı tohum üretimi %55,7 oranında artış göstermiştir. 1999 yılında 5,8 milyon hektar alanda 15,8 milyon ton üretim ile en büyük rekora ulaşmıştır. Bu artışın kaynağı kolza ekim alanlarındaki artıştır. Bu dönemde üreticiler ayçiçeği ve soya yerine yüksek verimli kolza ekmeyi tercih etmişlerdir. Çünkü alan yardımının hesaplanmasında bölgesel verime olanak tanınması kolza ekimini teşvik edici olmuştur AB yağlı tohumlarda sıfır veya düşük ithalat tarifesi uygulamakta ve ihracat desteği kullanmamaktadır. AB yağlı tohumlar ve yağlı tohum ürünleri fiyatları dünya soya fiyatlarını takip etmektedir. 1999 yılında AB'de 31 milyon ton yağlı tohum preslenmiştir. Preslenen yağlı tohumda ithal soyanın payı yaklaşık %50 dolaylarında olmuştur. AB'de yaklaşık 75 adet büyük ölçekli presleme fabrikası mevcut olup, bunlar ileriye doğru bir entegrasyon ilişkisi içerisindedir. Presleme kalitesinin %75'i çokuluslu dört büyük gruba aittir (Koç 2005).

Farklı piyasa düzenlerine sahip tahıllar, yağlı tohumlar ve proteinli bitkilerin ortak piyasa düzenleri bir birlerine yaklaştırılmıştır.

Yağlı tohumlara yapılan doğrudan yardımlarda %30 (1999–2000 dönemine göre) azalma olmuş olup, bu reform kapsamında yağlı tohumlardaki telafi edici ödemeler 63 Euro/Ton olarak uygulanmaya başlamıştır.

Gündem 2000 ile maksimum garanti edilmiş alan ve yağlı tohum yardım oranlarının uluslararası yağlı tohum fiyatları temel olarak belirlenmesi sistemleri ortadan kaldırılmıştır (ADE 2001).

3.6.5. OTP 2003 reformu ve yağlı tohumlar

Reformun en önemli unsuru farklı ortak piyasa düzenleri kapsamında verilen desteklerin yerini üretimden bağımsız tek ödeme planı'nın alması ve böylelikle doğrudan ödemelerin bir gelir yardımı olarak aktarılmasının daha da yaygınlaştırılması ile desteklerin daha basit ve şeffaf hale getirilmesidir.

Temel mevzuat 1251/1999/EC: Belirli ekilebilir ürünlerin üreticileri için bir destekleme sisteminin kurulmasına ilişkin 17 Mayıs 2000 tarihli Konsey Tüzüğü iken 1782/2003/EC: Ortak Tarım Politikası kapsamındaki doğrudan destek programları için ortak kurallar ile çiftçiler için bazı destek programlarını belirleyen ve bazı Tüzüklerde değişiklik yapan 29 Eylül 2003 tarihli Konsey Tüzüğü ile kapsamlı değişiklik yapılmıştır. Ancak 1251/1999/EC sayılı Tüzük bazı yardım mekanizmaları açısından 2004/2005 pazarlama yılında da yürürlükte kalmıştır (TKB 2006/a).

Yağlı tohumları da içeren tek ödeme planı ve diğer destek programlarına ilişkin yasal düzenlemeler, 1782/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuştur. Bu Tüzük kapsamında Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu'nun (FEOGA) Garanti Bölümü tarafından finanse edilen gelir destek programları kapsamındaki doğrudan ödemeler için ortak kurallar getirilmiş ve çiftçiler için tek ödeme planı ile içerisinde yağlı tohumların da yer aldığı farklı ürün/ürün gruplarının yetiştiriciliğini yapan çiftçiler için destek programları oluşturulmuştur. Ayrıca çapraz uyum, modülasyon ve çiftlik danışma sistemine ilişkin hükümlerde söz konusu Tüzük ile düzenlenmiştir (TKB 2006/a).

3.6.5.1. Tarla bitkileri arazi ödemesi

Tarla bitkileri ödemeleri, tarla bitkileri yetiştiren çiftçiler için verilebilmektedir. 1782/2003/EC sayılı Konsey Tüzüğünde kastedilen tarla bitkileri olarak hububat (buğday, durum buğdayı, arpa, çavdar, yulaf, mısır, darı, kanarya tohumu, sorgum), **yağlı tohumlar (soya fasulyesi, kolza tohumu ve ayçiçeği çekirdeği)**, protein bitkileri (bezelye, fasulye ve tatlı bakla), keten (keten tohumu ve lifi için yetiştirilen keten) ile kenevir (lifi için yetiştirilen) sayılmıştır. Arazi esaslı ödeme, hektar başına ve bölgeler arasında farklılaştırılmış olarak belirlenmektedir.

Ödemelere esas alan, tarla bitkileri için ayrılmış alanlar veya ekim dışı bırakma yükümlülüğüne tabi alanlar olup, toplam alanlar bu amaç için belirlenmiş azami alanı aşmamaktadır.

Yardım başvurusunda bulunulan alanların toplamının, belirlenen tavanı aştığı durumlarda, çiftçilerin başvurusundaki alanlar aşma oranı doğrultusunda azaltılmaktadır.

Ülkelerin bölgeselleştirme planı hazırlamaları gerekmektedir. Bölgeselleştirme planları ile ilgili olarak 1251/99/EC sayılı Tüzüğe atıfta bulunulmuş olup, söz konusu Tüzük uyarınca bölgeselleştirme planlarında, üretim bölgeleri ve bu bölgelerdeki rekoltenin belirlenmesi öngörülmüştür.

Üretim bölgeleri bazındaki ortalama rekolte; artarda 5 yıllık rekolte esas alınarak hesaplanmakta, rekoltenin en düşük ve en yüksek olduğu yıllar hesaplamaya dâhil edilmemektedir. Bütün bölgelerin ortalama rekolteilerinin toplamı ile ulusal bazda ortalama rekolte hesaplanabilmektedir.

Tüzükte bölgeselleştirme planları için oldukça kapsamlı düzenlemeler getirilmiştir. Örneğin bu planlarda sulu tarım ve susuz tarım yapılabilen araziler için farklı rekolte, hububat rekoltesinden farklı bir mısır rekoltesi belirlenebilmektedir.

Arazi ödemesi miktarı, temel miktar ile bölgeselleştirme planında bölge için belirlenen ortalama hububat rekoltesi çarpılarak elde edilen rakamdır. Mısırın farklı bir muameleye tabi tutulduğu durumlarda, hesaplamada mısır rekoltesi kullanılacaktır. Tek ödeme planı için geçiş

dönemi kullanıldığı durumlarda, tarla bitkileri ve ekim dışı bırakma için arazi esaslı yardıma yönelik temel miktar 2005/06 pazarlama yılı ve sonrası için 63,00€/ton olarak belirlenmiştir (Can 2005).

3.6.5.2. Tarla bitkileri için özel bölgesel yardım

Finlandiya ve İsveç, tek ödeme planına belirli bir dönem sonrasında geçmeye karar verirse, bu ülkelerde 62. paralelin kuzeyinde kalan ve zorlu iklim koşulları bulunan alanlarda hububat, **yağlı tohumlar**, ketentohumu, keten ve kenevir lifi yetiştiren çiftçilere, ülkelerin bölgeselleştirme planlarında yer alan rekolteleri ile **24 €/ton**'un çarpılması sonucunda elde edilecek rakam yardım olarak verilecektir. Talep edilen miktar, belirlenen tavanları aşarsa, çiftçilere verilen yardımın miktarı aşma oranıyla doğru orantılı olarak azaltılacaktır (Can 2005).

3.6.5.3. Ekim dışı bırakma (Set-aside)

Tek ödeme planı için geçiş döneminde bulunan ülkelerde, arazi esaslı yardım almak için başvuran çiftçilerin arazilerinin belirli bir bölümünü üretimden çekmeleri (ekim-dışı bırakmaları) gerekecek ve bu alanlar için yardım verilecektir. 2005/06 ve 2006/07 pazarlama yıllarında zorunlu olarak ekim-dışı bırakılması istenen araziler, başvuruya esas alanın %10'udur (Can 2005).

AB'nin zorunlu ekim dışı bırakma oranı 2008 yılından itibaren %0 olarak uygulanmaktadır. Fakat orandaki bu düşüş AB-27'de yağlı tohum ekiliş alanlarında her hangi bir artışa sebebiyet vermemiştir. Çünkü yağlı tohumlar, özellikle de kolza zaten, eskiden uygulanan %10 zorunlu ekim dışı bırakılan alanları, gıda amaçlı olmamak koşuluyla kullanabiliyordu. Aslında %0 oranına düşüşle birlikte yağlı tohumlar ve ekilişleri etkilenmiştir. Çünkü zorunlu boş bırakılan alanlar ortadan kaldırılınca, bu alanlarda hububat ekilişi de gündeme gelmiştir. Bu da yağlı tohumların hububat ile rekabete girmesine neden olmuştur. Oysa eskiden, gıda amaçlı olmamak koşulu ile bu alanlar sadece yağlı tohum ekilişleri için değerlendirilebiliyordu (FAS EU-27 2008).

3.6.5.4. Enerji primi (Karbon kredileri)

OTP 2003 reformu ile gündeme gelen ve “Karbon Kredileri” olarak bilinen bu ödeme; enerji bitkileri yetiştiricilerine (buna biyodizel ve biyoyakıt için yetiştirilen bitkiler de dâhildir) hektar başına 45 €’luk bir ödemenin yapılmasını kabul etmiştir. Karbon kredileri, kenevir hariç tüm bitkiler için verilebilmektedir. Ancak çiftçiler bu enerji bitkilerini zorunlu ekim dışı bırakılan alanlarda yetiştirememektedirler.

Verilen enerji primi AB–27 genelinde toplam 2 milyon hektarlık bir alanla sınırlandırılmıştır. 2007 yılında enerji primi 30 €’ya, 2008 yılında 25 €’ya indirilmiştir (FAS EU–27 Gain Report 2008). 20 Mayıs 2008 tarihinde yayımlanan AB OTP’sinin yeniden gözden geçirilmesini ifade eden “Health Check” dokümanında enerji primlerinin kaldırılacağı belirtilmiştir (Health Check 2008).

3.6.5.5. Tek ödeme planı

Gündem 2000 kapsamında öngörülen 2002 Ara Dönem Değerlendirmesi sonucunda oluşturulan Tüzük, doğrudan gelir desteği programları kapsamındaki doğrudan ödemelere ilişkin ortak kuralları, tek ödeme planı olarak adlandırılan çiftçilere gelir desteği ile durum buğdayı, protein bitkileri, pirinç, kabuklu yemişler, enerji bitkileri, nişastalık patatesler, süt, tohumlar, **tarla bitkileri**, koyun ve keçi eti, sığır ve dana eti, taneli baklagiller, pamuk, tütün ve şerbetçiotu üreten çiftçiler ile zeytinlikleri muhafaza eden çiftçilere yönelik destek programlarını ele almaktadır. Özellikle münferit Tüzüklerde ele alınan destek mekanizmaları mümkün mertebe tek bir çatı altında toplandığından yatay bir yapıdadır.

1991 reformu ile başlayan, 1992 Mac Sharry reformu ile devam eden ve Gündem 2000 ile revize edilen ve alan esaslı ödemeye dayanan AB yağlı tohum politikası 2006 yılında yürürlükte kalmıştır. AB 2006/2007 döneminden itibaren “Tek Ödeme Sistemi (The Single Annual Payment)” olarak adlandırılan ve tüm tarım desteklerini üretimden bağımsız desteğe dönüştüren bir yapıyı deklare etmiştir. Tek ödeme sistemi ise 2013/2014 yılına kadar yürürlükte kalacaktır. Bu yeni sistem Lüksemburg Anlaşması veya Franz Fishher Reformu olarak da adlandırılmaktadır.

Tek Ödeme Sisteminde, tahıllar, yağlı tohumlar ve protein bitkisi (bezelye, fasulye, bakla) için üretimden bağımsız doğrudan destek miktarının hesaplanmasında temel dönem ortalama ekim alanı (2000 – 2001 ve 2002 yılları ortalaması) ile “ödeme oranı” (2002 yılına ait) çarpılır (Koç 2005).

3.6.6. AB’de güncel yağlı tohum dış ticaret rakamları, uygulama prosedürleri ve gümrük vergisi oranları

1994 itibariyle AB’nde yağlı tohum dış ticaretinde tüm tarife dışı engeller kaldırılmış olup, dış ticaret gümrük vergileri ile kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır. Önceki yıllarda özellikle kolza için söz konusu olan ihracat geri ödemesi uygulamasından da günümüzde vazgeçilmiştir. (TKB 2006/a).

Yağlı tohum ithalatında, ihracatçılardan genel olarak istenen formaliteler şunlardır; Gümrük vergisi bildirim, Bildirim özeti ya da basitleştirilmiş ithalat bildirim, Gümrük vergisi değeri bildirim, Ticari fatura, Proforma fatura, Gemi yolu sevkiyat irsaliyesi, Hava yolu sevkiyat irsaliyesi, Demiryolu sevkiyat irsaliyesi, Paketleme listesi, Orijin sertifikası, Tedarikçi bildirim, Gümrük bonusu, Dağıtım bileti, Nakliyat girişi, Ülkesinde Gümrükler Genel Müdürlüğü’nden İthalatçı olduğuna dair kayıt belgesi, Vergi mükellefi kayıt kodu, Sigorta sertifikası, Ticaret işi yapma lisansı ve Ticari marka kaydına ilişkin belgelerin bir kısmını ya da tamamının (ülkeden ülkeye değişmekle birlikte) ihracatçı tarafından temin edilmesi gerekmektedir (Market Access Database 2008).

AB’de Yağlı tohumlar ve ürünlerinde uygulanan gümrük vergisi oranları çizelge 53’de verilmiştir.

**Çizelge 53: AB’de Yağlı Tohumlar ve Ürünlerinde Uygulanan
Gümrük Vergisi Oranları
(%)**

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu	Madde İsmi	Üçüncü Ülkeler (%)
1201.00.90.00.00	Soya Fasulyesi	0
1205.10.90.00.00	Kolza	0
1206.00.91.00.00	Ayçiçeği	0
1507.10.90.00.00	Soya Fasulyesi Yağı	6,4* (Meksika 1,6)
1511.10.90.00.00	Palm Yağı	3,8*
1512.11.91.00.00	Ayçiçeği Yağı	6,4* (Meksika 1,6)
1514.11.90.00.12	Kolza Yağı	6,4* (Meksika 1,6)
2304.00.00.00.00	Soya Fasulyesi Küspesi	0
2306.10.00.00.00	Pamuk Çiğidi Küspesi	0
2306.20.00.00.00	Keten Tohumu Küspesi	0
2306.30.00.00.00	Ayçiçeği Küspesi	0
2306.41.00.00.00	Kolza Tohumu Küspesi	0

* Tercihli gümrük vergisi uygulanan ülkeler için %0 uygulanır.
Türkiye tercihli gümrük vergisi uygulanan ülkeler arasındadır.
Kaynak: TARIC 2008. EU Taxation and Custom Union.

Çizelge 54’den de görüleceği üzere, AB nezdinde dış ticarete konu olan en önemli yağlı tohum soya fasulyesi ve küspesidir. AB, soya fasulyesi ve küspesinde net ithalatçı durumundadır. Soya fasulyesi ve küspesi, AB hayvancılık sektörünün vazgeçilmez birer yem hammaddesi kaynağıdır. Dane olarak ithal edilen soya fasulyesinin işlenmesi sonucu elde edilen küspenin, Birlik içinde kullanımından arta kalan kısmı ihraç edilmektedir. Yani Birliğin en büyük yağlı tohum ve ürünleri dış satımı soya fasulyesi küspesi ile elde edilmektedir. Soya fasulyesi ve küspesi ithalatını ayçiçeği ve küspesi ithalatı izlemektedir. Ayçiçeğini ise palm yağı ithalatı takip etmektedir.

**Çizelge 54: 2007 Yılı AB–27 Yağlı Tohum ve Ürünleri Dış Ticareti
(Milyon €) (Milyon Ton)**

Madde İsmi	İTHALAT		İHRACAT	
	Miktar (Ton)	Değer (€)	Miktar (Ton)	Değer (€)
Soya Fasulyesi	15.213,9	3.813,7	24,6	8,6
Kolza	496,0	161,4	232,8	65,3
Ayçiçeği	134,4	103,7	10,0	5,6
Soya Fasulyesi Yağı	185,2	110,9	124,5	70,6
Palm Yağı	1.844,8	844,6	1,2	1,0
Ayçiçeği Yağı	1.045,4	614,7	53,3	36,4
Kolza Yağı	25,9	16,0	23,2	17,7
Soya F. Küspesi	23.489,7	4.890,3	468,1	119,7
Pamuk Ç. Küspesi	6,9	1,7	0,22	0,03
Keten Toh. Küspesi	15,9	2,8	0,4	1,2
Ayçiçeği Küspesi	1.712,7	211,0	72,2	8,6
Kolza Toh. Küspesi	64,6	9,2	64,2	12,0

Kaynak: Market Access Database 2008.

3.6.7. Sürdürülebilirlik kriterleri

Son dönemlerde AB’de yoğun şekilde tartışılan konulardan birisi de biyoyakıtlara ve biyoyakıtların üretim prosesi sonu ortaya çıkan hayvan yemi hammaddelerine yönelik olarak ele alınan sürdürülebilirlik kriterleridir. Avrupa Komisyonu, sürdürülebilirlik kriterlerini içeren bir biyoyakıt hedefi tespit etmiştir. Burada esas olarak önerilen konular, biyoyakıtların AB nezdinde nasıl tüketileceğinin cevabının bulunması ve öncelikli konular olarak da çevrenin negatif bir şekilde nasıl etkileneceği ve gelişmekte olan ülkelerde ormanlık alanlara nasıl katkı sağlanacağıdır.

Sürdürülebilirlik kriterinin detaylarına bağlı olarak, mevcut yağlı tohum ve bitkisel yağ ticareti etkilenebilecektir. Komisyonun konuyla ilgili detaylara Aralık 2008 içerisinde karar vermesi beklenmektedir.

Yağlı tohumlardan elde edilen biyoyakıtlarla ilgili olarak bugünlerde tartışılan en önemli kriter; Sera Gazı Birikimine yönelik gerekliliklerdir. Komisyonun bu konudaki önerisi minimum sera gazı birikim oranının %35 olması yönündedir. Bu orana bazı üye devletlerin itirazı olmuştur. Kimi üye ülkeler nihai birikimin büyüklüğünün ve zamanlamasının

birbirinden ayrılması gerektiğini savunurken; kimi üye ülkeler ise birikim oranının %60 civarında olmasını istemektedirler.

Diğer bir önemli sürdürülebilirlik kriteri ise biyoyakıt kaynaklarının (hammaddelerinin) yüksek biyoçeşitliliğe sahip olduğu bilinen arazilerden, doğal koruma alanlarından, insanoğlu tarafından tahrip edilmemiş ormanlık alanlardan sağlanmamış olması gerekliliğidir. Hammaddeler ayrıca yüksek karbon stoklarına sahip alanlardan da elde edilmemelidir (FAS EU-27 2008).

3.6.8. AB OTP Gözden Geçirme (Health Check) ve Yağlı Tohumlar

20 Kasım 2007’de Avrupa Komisyonu, Ortak Tarım Politikası (OTP) Reformunun Gözden Geçirilmesini sağlayacak bir tebliği kabul etmiştir. Bu Gözden Geçirme çalışmasının ardında yatan nedenin, OTP’yi yeniden reforme etmek ya da yeniden keşfetmek değil; “*OTP bu haliyle, daha geniş bir Avrupa Birliği ve hızlı değişen uluslararası konjonktür içerisinde de çalışabilecek midir?*” sorusunu değerlendirmek olduğu belirtilmektedir.

Komisyon, 20 Mayıs 2008 tarihinde yayınlamış olduğu Gözden Geçirme çalışmasının sonucunda 3 temel alanda değişiklik önermekte olup, AB Ortak Tarım Politikası’nın (OTP) Gözden Geçirilmesi’ne ilişkin Komisyon Önerileri, OTP reformunun son adımı olmak üzere resmi olarak yayınlanmıştır. Gözden Geçirme çalışmasında ele alınan 3 temel konu başlığı ve bu başlıkların yağlı tohumlara ilişkin unsurları şunlardır;

a-) Tek Çiftlik Ödeme kurallarındaki yağlı tohumları ilgilendiren değişiklikler;

Üretimden bağımsızlaştırma – decoupling; Üretimle bağlantılı olan destekler, tarla bitkileri (burada yağlı tohumlar da yer almaktadır), durum buğdayı, şerbetçi otu, tohumlar, kenevir, protein bitkileri, zeytinyağı ve sert kabuklularda herhangi bir geçiş dönemi olmaksızın 2010 yılından itibaren; kuru yem ve patates nişastası işleme yardımları 2011 yılından itibaren kaldırılacaktır.

Enerji bitkisi primi; Mevcut hektara 25 € olan primin 2010 yılından itibaren kaldırılması önerilmiştir. Yani eski adıyla karbon kredisi olarak bilinen ve biyoyakıt amaçlı yetiştirilen yağlı tohumların da faydalanabildiği “enerji primleri” kaldırılacaktır.

b-) Ortak Piyasa Düzeni kurallarındaki yağlı tohumları ilgilendiren değişiklikler;

Zorunlu boş- ekim dışı bırakma (set-aside); Ekili alanların %10'unun zorunlu olarak boş bırakılması uygulamasına (Tek Alan Ödeme Programı- SAPS uygulayan ülkeler hariç) son verilecektir. Eski uygulamada zorunlu boş bırakılan alanlar, gıda amaçlı olmamak üzere sadece yağlı tohum ekimi için değerlendirilebilmekteydi. Ancak bundan sonra bu alanlar diğer ürünlere de açılacak ve özellikle hububat ile yağlı tohumlar arasında bu alanları değerlendirmek adına önemli bir rekabet başlayacaktır.

c-) Kırsal kalkınmanın “Yeni Tehditler–New Challenges” karşılayacak şekilde genişletilmesinde yağlı tohumların yeri;

Üye Devletler Kırsal Kalkınma Planlarını 2010 yılından itibaren 4 yeni tehdiğe göre değiştirebileceklerdir. Bu tehditler;

1. İklim değişikliğini azaltma
2. Yenilenebilir enerji
3. Su yönetimi
4. Biyolojik çeşitlilik

Özellikle 2 nolu tehdit yağlı tohumları da kapsamaktadır (Health Check 2008).

3.6.9. AB 2020 Yılı Senaryosu ve Yağlı Tohumlar

1 Ocak 2007 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan 2020 Yılı Senaryosu çalışması Avrupa Birliği Tarımının gelecekte nasıl şekilleneceğine ilişkin tarımın belirli alt sektörleri ile ilgili bilgiler vermektedir.

Bu bağlamda senaryo hazırlık aşamasının tamamlanması neticesinde, Doha Kalkınma Turu görüşmelerinin başarılı ya da başarısız sonuçlanması durumlarında 3 adet senaryo ortaya çıkmıştır. Bunlar Referans Senaryo, Bölgeselleşme senaryosu ve Liberalleşme senaryosudur. Referans senaryo ile Doha Kalkınma Turu'nun başarılı sonuçlanması öngörülmektedir. Doha Kalkınma Turu'nun başarı ile sonuçlanması durumunda, 2013 yılına kadar tüm ihracat desteklerinin, ihracat desteklerine paralel tüm sınır desteklerinin kaldırılması ve gümrük tarife oranlarında indirime gidilmesi düşünülmektedir. Bunun yanında AB'de şu an için 2003 yılı reformu ile %5 olan modülasyon oranı, referans senaryo ile %25'e çıkarılacaktır. Bu şekilde

kırsal kalkınma fonlarının arttırılması planlanmaktadır. Gelecekte tarım ürünleri içerisinde en fazla talep görecektür ürün grubu biyoyakıt üretiminde kullanılan enerji bitkileri olacaktır. Doğal olarak yağlı tohumlara olan talepte artacaktır.

Doha Kalkınma Turu'nun başarısız sonuçlanması durumunda AB, mevcut tüm gümrük tarifelerini sabitleyerek üretimi destekleyecektir. Modülasyon oranı %5 oranında kalacak, biyoyakıtlara yine talep artacak ve nadas alanları yağlı tohumlar ve mısır tarımına ayrılacaktır.

Ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında ortaya çıkan Liberalleşme senaryosu ile birlikte her türlü desteklemeler, doğrudan ödemeler, ihracat destekleri, kotalar ve tarife oranları ortadan kalkarak ticaret tamamen liberalize edilmiş olacaktır. İlk olarak 2013 yılında desteklemeler kaldırılacaktır. AB'nin rekabet gücünü arttırmak amacıyla AB çevre mevzuatı kısmen geri çekilecek ya da değiştirilecektir. Liberalleşme senaryosunun yağlı tohumların hali hazırdaki pozisyonuna önemli bir etkisi olmayacaktır (EU 2020 Scenar 2007).

4. TÜRKİYE'DE YAĞLI TOHUM VE ÜRÜNLERİ TİCARETİNDE GELİŞMELER VE SEKTÖR POLİTİKALARI

4.1. Türkiye'de Yağlı Tohum ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımına Genel Bakış

Türkiye'de yağlı tohum denilince ilk akla gelen ayçiçeği'dir. Ayçiçeğinden sonra her ne kadar bir yağlı tohum olmasa da pamuk çiğidi önemli bir yağ ve küspe kaynağıdır. Bunların ardından en çok bilinen yağlı tohum ise çok fazla üretim rakamlarına ulaşmasa da, önemli ithalat rakamlarına sahip olan soya fasulyesidir. Son yıllarda dünyada olduğu gibi Türkiye'de de biyodizel sektörünün gelişmesi sonucu kolza ve aspir gibi alternatif yağlı tohumlardan da söz edilmektedir. Özellikle kolza, önümüzdeki dönemlerde iyiden iyiye adından bahsettirecektir.

Toplam yağlı tohum (ayçiçeği, soya fasulyesi ve pamuk çiğidi) üretiminin 2008 yılında 1,8 milyon tonu bulacağı ve bir önceki yılın üretim rakamına (1.87 milyon ton) göre %5'lik azalma olacağı tahmin edilmektedir. Bunun temel nedeni pamuk üretiminde beklenen muhtemel düşüştür. 2008 pazarlama yılında çiftçiler soya fasulyesi hâsılatında bir artış beklememektir. Her ne kadar pamuk hasadında maliyetleri düşürücü mekanizasyona geçiş yapılmışsa da, 2007 yılında yaşanan kuraklığın etkisiyle (özellikle ege bölgesinde) pamuk üretiminde, dolayısıyla da pamuk çiğidi üretiminde bir düşme söz konusu olacaktır. Ege bölgesinde birçok çiftçi, su kıtlığı nedeniyle pamuk ekimi yerine hububat ekimine yönelmiştir. 2007 yılındaki kuraklığın etkisiyle oluşan radikal fiyat artışının bir sonucu olarak, ayçiçeği üretiminin 2008 yılında tekrar çiftçiler için cazip hale gelmesi beklenmektedir. Ayrıca Türkiye'de yağlı tohumlara yönelik bir prim sistemi uygulamakta olup, bu sistem çiftçilerin ekim planlarını yapmada ve karar vermelerinde önemli katkılar sağlamaktadır (FAS TU8010 Gain Report 2008).

2008 pazarlama yılında toplam küspe üretiminin sabit kalacağı ve pamuk çiğidindeki azalışın, ayçiçeği küspesindeki artış ile dengeleneceği tahmin edilmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Türkiye kanatlı hayvan sektörü dünyada ilk on beş arasındadır. Protein küspelerinin tüketiminde en büyük talep bu sektörden gelmekte ve bu talebin artmasının devam edeceği tahmin edilmektedir. 2007 yılında Türkiye'de üretilen kanatlı hayvan eti miktarı 1.08 milyon

tonu bulmuştur. 2006 yılında yaşanan Avian influenza (kuş gribi) krizi çok iyi yönetilmiş ve hazırlanan eğitimsel programlar, reklâmlar ve medyanın halk nezdinde güven veren simalarının çok iyi bir şekilde kullanılması suretiyle tüketicinin tekrar güveni kazanılmıştır. Kuş gribi 2007 ve 2008 yıllarında tekrar patlak vermiştir Bu seferki durum yumurta ve tavuk eti tüketimini çok etkilememiştir ancak ihracatı düşürmüştür (FAS TU8010 Gain Report 2008).

2008 yılında soya fasulyesi ve küşpesi toplam ithalatının 1,7 milyon ton civarında olacağı tahmin edilmekte olup, bu rakam 2007 yılına göre %9,3'lük bir artış olacağını göstermektedir. Soya fasulyesi ve küşpesinin ithalatlarındaki artışın sebeplerinin başında; kanatlı hayvan yemi rasyonlarında full-fat soya fasulyesi (tam yağlı soya) kullanımındaki artış, ithal edilen soya fasulyesinin yurtiçinde ezme-işlemeye tabi tutulmasındaki artış ve yerli soya fasulyesi üretiminin çok yaygın olmaması gelmektedir. Soya fasulyesi ithalatında Türk ithalatçılar, ABD'nin uyguladığı GSM-102 kredisini (Kredi Garanti Programı) kullanarak bu ülkeden soya fasulyesi ve küşpesi satın alabilmektedirler. Bu da ABD'ye, sürekli Türkiye'nin yağlı tohum pazarında yer bulabilme imkânı sağlamaktadır. Ancak ABD hükümetinin gerek kredi miktarını düşürmesi ve gerekse ekstra ilave fonlarla ilgili yaşanan belirsizlik, GSM-102 kredisinin etkinliği düşürmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Türkiye'de 2008 yılında toplam küşpe üretiminin 1,4 milyon ton civarında olacağı tahmin edilmektedir. Ayçiçeği küşpesinde yakalanacak muhtemel artış, pamuk çiğidindeki düşüşü dengeleyecektir. Böylece toplam küşpe üretimi daha önceki yıllara göre değişme göstermeden kalabilecektir.

Türkiye'de bugün itibariyle aktif olarak çalışan toplam 471 adet karma yem fabrikası bulunmakta olup, bunların faal kapasitesi 6.419 ton/saattir. (TÜRKİYEM-BİR 2008). Karma yem sektörü çarpıcı bir hızla büyümektedir ve modern teknolojiye sahip büyük kapasiteli üretim yapan karma yem fabrikaları, düşük kapasiteli fabrikaları sistemden dışarı doğru itmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Küşpede olduğu gibi 2008 yılında yağ üretiminde de artış olacağı tahmin edilmekte ve 2007 yılında 627 bin ton olan üretimin 2008 yılında 690 binlere çıkması beklenmektedir. Ayçiçeği yağı üretiminde beklenen üretim artışı, pamuk çiğidi yağında beklenen azalışı dengeleyecektir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Düşük yerli üretimden kaynaklı olarak, hammadde fiyatları artırmış ve dolayısıyla ham ayçiçeği yağı fiyatı Şubat 2008'de 1.750 dolar/ton'dan 2.625 dolar/ton'a yükselmiştir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Türkiye'nin rafine kapasitesi yaklaşık 3,5 milyon ton olup; bunun 2,4 milyonu sıvı yağ, geri kalan 1,1'lik kısmı ise margarin kullanım amaçlıdır (FAS TU8010 Gain Report 2008).

4.2. Türkiye'de Ayçiçeği ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007 yılında son on yılın en sıcak ve kuru yaz mevsimini geçiren Türkiye, ayçiçeği üretiminde oldukça ciddi azalma yaşamıştır. Ayçiçeği üretimi yaklaşık 700 bin ton civarında gerçekleşmiş olup, bu rakam bir önceki yıla göre %20 daha düşüktür. Yağış azlığı verimi düşürmüştür. Tüm ülke üretiminin %80'i özellikle Trakya bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Normal hava koşullarının yakalanması ile birlikte, 2008 yılında üretimin eski seviyeleri olan 850 bin tonlara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Mart 2008 fiyatları, Mart 2007 fiyatlarının iki katıdır (Çizelge 55).

Yerli üretimdeki açığa rağmen, Bulgaristan, Romanya ve Moldova gibi ülkelerin de aynı kuraklık sorununu yaşamalarından ötürü ayçiçeği, ayçiçeği küspesi ve yağı ithalatı da yükselmemiştir. Türkiye'nin ithalatta uyguladığı gümrük uygulamalarını sıfırlamasına rağmen, en çok kayırlan ülke statüsü dışındaki özellikle Rusya Federasyonu gibi ülkeler, 2007 yılında yüksek fiyattan da olsa ayçiçeği ihracatını sınırlandırmışlardır.

Rusya Federasyonu ve Ukrayna gibi muhtemel tedarikçiler ezme-işleme endüstrilerini geliştirmiş durumdadırlar. Bu gerçekten hareketle, Türkiye yerli talebi karşılayabilmek için yağ ithalatından çok, dane ithalatına yönelmek zorundadır.

Arzda yaşanan yetersizlikten dolayı, 2007 yılının son altı ayında ayçiçeği ve ürünlerinin fiyatlarında önemli artışlar olmuştur. Türkiye ayçiçeği tohumu fiyatı 280 dolar/ton'dan 510 dolar/ton'a çıkmıştır. Benzer şekilde ayçiçeği küsesi fiyatı 120 dolar/ton'dan 240 dolar/ton'a ve ayçiçeği yağı fiyatı da 660 dolar/ton'dan 995 dolar/ton'a yükselmiştir.

Ocak 2008'de ayçiçeği fiyatı 925 dolar/ton'a ulaşmıştır (bu rakam Ocak 2007'de 320 dolar/ton seviyelerindedir) Ham ayçiçeği yağı fiyatı ise 1.750 dolar/tonu bulmuştur (bu rakam

ise Ocak 2007’de 650 dolar/ton seviyelerindedir). Mart 2008’de ayçiçeği 1.140 YTL/kg (yaklaşık 940 dolar/ton) ve ham ayçiçeği yağı ise 2.650 YTL/kg (yaklaşık 2.185 dolar/ton) olarak gerçekleşmiştir.

En büyük kooperatif konumunda olan Trakya Birlik, Kasım 2007’de üyelerinden ayçiçeğini 825 YTL/ton (yaklaşık 680/ton) fiyattan satın alarak yaklaşık 150 bin tonluk alım gerçekleştirmiştir. Birlik 2006 yılında ayçiçeğini 525 YTL/ton fiyattan almış ve yaklaşık 350–400 bin tonluk alım yapmış idi.

Türkiye’nin yerli ayçiçeği üretiminin az gerçekleşmesine rağmen, ihracatçı ülkelerin yaşadığı arz yetersizliği nedeniyle, 2007 yılında ayçiçeği ithalatı 200 bin ton civarında düşmüştür. Gelen sezonda ayçiçeği yağı ve küspesinin ithalatları sırasıyla 300 bin ton ve 400 bin tonlara ulaşarak önemli bir sıçrama yapacaktır (Çizelge 55).

İthalatın artacağı tahmin edilmesine rağmen, yerli tüketime yönelik ayçiçeği küspesinin toplam mevcudiyeti 100 bin tondan daha az olacaktır ve muhtemelen DDGS (mısırdan etanol, nişasta vb. elde edilmesi sürecinde açığa çıkan mısır artığı) gibi diğer yem hammaddeleri ayçiçeği yerine ikame edilecektir.

Hava koşullarının ve yağmurların bu sezon iyileşmesi beklenmektedir. Kasım 2007’de Trakya Bölgesinde sel baskınları olmuştur. O zamandan beri yağmurlar düzenlice devam etmiştir. Fakat bununla beraber, Trakya Bölgesindeki çiftçiler toprağın hala yeterli nemi almamış olduğunu belirtmektedirler. Trakya – İstanbul arasındaki tarımsal topraklarda halen 2007 yılının kuraklık etkisi gözlemlenebilmektedir. 2008 yılında ekiliş alanının 500 bin hektara, üretimin ise 850 bin tona çıkması beklenmektedir (Çizelge 55).

2008 yılında toplam ithalatın artarak 300 bin tona ulaşması tahmin edilmektedir. Bulgaristan, 2007 yılında yaşanan kuraklık zararını, ihracat amaçlı arzındaki artışla kapatmayı ummaktadır. Türkiye için Bulgaristan’ın lider tedarikçi olarak kalacağı tahmin edilmekte ve Rusya ve Ukrayna gibi DTÖ üyesi olmayan ülkelere de ithalata devam edeceği beklenmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

**Çizelge 55: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Ayçiçeği Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

AYÇİÇEĞİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Eyl 2006)	2007/2008 (Eyl 2007)	2008/2009* (Eyl 2008)
Ekilen Alan	480	470	500
Başlangıç Stokları	22	15	16
Üretim	850	700	850
İthalat	450	200	300
TOPLAM ARZ	1.322	915	1.166
İhracat	0	0	0
Ezme – İşleme	1300	890	1100
Gıda Kullanımı	3	4	4
Yem, Tohum, Fire	4	5	5
TOPLAM KULLANIM	1307	899	1109
Nihai Stoklar	15	16	57
TOPLAM	1.322	915	1.166

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

Son yıllarda, Türkiye’de sayıları gittikçe artan karma yem fabrikaları ayçiçeği küspesi üretimini gerçekleştirirken kabuğu küspeden ayırmamaktadır. Bu uygulama tabi olarak küspe miktarını artırmakta ancak küспенin kalitesini ve protein içeriğini düşürmektedir. Düşük protein içeriği nedeniyle, yerli üretim ayçiçeği küspeleri maalesef ki kanatlı hayvan yemlerinin rasyonlarına katılamamakta ve büyükbaş hayvan yemi rasyonlarında kullanılabilir. Sonuç olarak, çiftçiler yem rasyonlarında protein açığını kapatabilmek için çok büyük miktarlarda ayçiçeği küspesine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yüzden de, daha sonradan uygulamada, ekstraksiyon oranını %38’den %50’ye ayarlamak zorunda kalmaktadırlar (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Türkiye’nin ayçiçeği küspesi ithalatı, yerli üretim ve ezme-işlemede yaşanan düşüş nedeniyle 2008 yılında 300 bin tona düşeceği tahmin edilmektedir. Türkiye’nin ayçiçeği küspesi kaynağı karadenize kıyısı olan ülkelerdir. Bu ülkelerin ezme-işleme kapasiteleri önemli oranlarda artmıştır (Çizelge 56).

Ayçiçeği küspesi ithalatının yüksek yerli üretim sonucunda düşeceği tahmin edilmektedir.

**Çizelge 56: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Ayçiçeği KÜSPESİ Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton) - (%)**

AYÇİÇEĞİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Eyl 2006)	2007/2008 (Eyl 2007)	2008/2009* (Eyl 2008)
Ezme - İşleme	1.211	1.090	1.100
Ekstraksiyon Oranı	0,54	0,41	0,52
Başlangıç Stokları	60	20	10
Üretim	650	450	570
İthalat	300	400	300
TOPLAM ARZ	1.010	870	880
İhracat	0	860	0
Endüstriyel Kullanım	0	860	0
Gıda Kullanımı	0	860	0
Yem, Tohum, Fire	990	860	860
TOPLAM KULLANIM	990	860	860
Nihai Stoklar	20	10	20
TOPLAM DAĞILIM	1.010	870	880

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

**Çizelge 57: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Ayçiçeği Yağı Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton) - (%)**

AYÇİÇEĞİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Eyl 2006)	2007/2008 (Eyl 2007)	2008/2009* (Eyl 2008)
Ezme - İşleme	1.211	890	1.100
Ekstraksiyon Oranı	0,44	0,42	0,43
Başlangıç Stokları	127	52	37
Üretim	530	370	470
İthalat	70	300	280
TOPLAM ARZ	727	722	787
İhracat	50	50	50
Endüstriyel Kullanım	5	5	12
Gıda Kullanımı	615	625	680
Yem, Tohum, Fire	5	5	5
TOPLAM KULLANIM	625	635	697
Nihai Stoklar	52	37	40
TOPLAM DAĞILIM	727	722	787

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

Kuraklığın yerli üretime etkisi nedeniyle 2007 yılında hızla artan ayçiçeği yağı ithalatının 2008 yılında yavaş yavaş azalacağı tahmin edilmektedir. Komşu ülkelerdeki ezme-işleme kapasitesindeki artış, ülke içinde ezme-işleme mevcudiyetini düşürecek olup, talebi karşılamak için daha büyük oranlarda yağ ithalatı söz konusu olacaktır (FAS TU8010 Gain Report 2008 ve Çizelge 57).

4.3. Türkiye’de Soya Fasulyesi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007 yılında Türkiye soya fasulyesi üretimi sabit kalarak 20 bin ton civarında gerçeklemiştir. Yerli talebin artmasına rağmen, 2008 yılında da üretimin sabit kalacağı tahmin edilmektedir. Çukurova bölgesi yerli soya fasulyesi üretiminin %80’ini gerçekleştirmektedir. Bu bölgede soya fasulyesi, mısır, pamuk ve sebze göre daha cazip fiyatlara sahip olmaktadır. Bölgede sulama imkânlarının olması nedeniyle soya fasulyesi verimi de yüksek olmaktadır. Ayrıca bölge çiftçisi teknik olarak da donanımlıdır (Çizelge 58).

Yerli soya fasulyesi ve kuspesi tüketimindeki büyüme 2007 yılında oldukça güçlü olmuştur. Bunun 2008 yılında da devam edeceği tahmin edilmektedir. Bunun nedeni yumurta ve kanatlı eti üretimin düzenli büyümesi sonucu ortaya çıkan yem talebindeki artıştır. Şubat 2007 ve 2008’de tekrar patlak veren Kuş Gribi, akıllıca izlenen kampanyalar sonucu tüketicilerin yumurta ve kanatlı etinden kaçışı engellenmiş ve 2006 yılından farklı olarak, bu sefer kanatlı hayvan ürünleri talebinde değişiklik olmamıştır (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Türkiye’de su ürünleri yetiştiriciliği de soya fasulyesi kuspesi ve özellikle full fat (tam yağlı) soya fasulyesi tüketimine az miktarlarda da olsa katkı sağlamaktadır (FAS TU1080 Gain Report 2008). Tam yağlı soya fasulyesi, soya çekirdeğinin yağı çıkarılmadan, kavurma, ekstrüzyon, mikronizasyon gibi ısıl işlemlerden birini uygulayarak elde edilen bir yem hammaddesidir. Tam yağlı soya fasulyesi protein ve enerji düzeyi yüksek olduğu için özellikle broyler, hindi ve yumurta tavuklarının beslenmesinde gerek esansiyel amino asitlerin karşılanması, gerekse zengin enerji içeriğiyle yemlerin enerji düzeylerinin dengelenmesi açısından rasyonlarda %10-35 düzeylerinde kullanılan önemli bir yem hammaddesidir (Şenköylü vd. 2004)

2007 yılında soya fasulyesi ve kuspesi tüketimi artarken, soya fasulyesi yağı tüketimi düşmüştür. 2006 yılında önemli miktarda soya fasulyesi yağı, (resmi olarak ifade edilmemiş

olsa da) illegal şekilde biyodizel üretiminde kullanılmıştır. Fakat 2007 yılında Türkiye hükümeti yasadışı biyodizel üretimi ve soya fasulyesi yağı kullanımını kontrol altına almıştır. Buna ek olarak Türk ticaretçileri daha düşük maliyetli alternatiflerin arayışına girmişler ve bunu Rusya Federasyonu ve Ukrayna'dan tedarik ettikleri çok miktarda kolza ile çözerek, soya fasulyesi yerine kolza ezme-işlemeyi tercih etmişlerdir.

ABD Tarım Bakanlığının uyguladığı GSM-102 İhracat Kredi Garanti Programı çerçevesinde, Türkiye özellikle soya fasulyesi ve ürünlerinin ABD'den tedarikinde bu krediden faydalanmaya devam etmiştir. ABD 2007 mali yılında, Türk ihracatçılar toplamda bu programdan 253 milyon dolarlık kredi almışlardır Bu miktarın da 31,3 milyon doları soya fasulyesi ve küspesi ithalatı için kullanılmıştır.

Gerek yerli üretimdeki azalma, gerek kanatlı hayvancılık sektörünün tam yağlı soyayı yem rasyonlarında kullanma oranlarındaki artış ve gerekse yerli ezme-işleme kapasitesindeki genişlemenin etkisiyle, 2008 yılında ithalatın 1,3 milyon ton civarına çıkması beklenmektedir. Yem fabrikaları yem rasyonlarında tam yağlı soyayı hububata tercih etmeye başlamıştır. Bunun temel nedeni hububata göre tam yağlı soya fasulyesinin maliyet avantajının olmasıdır.

Sanayi kaynaklarına göre; ABD, Türkiye'nin toplam soya fasulyesi ithalatının yaklaşık %50'sini karşılamak suretiyle, Türkiye için lider tedarikçisi olma durumunu sürdürecektir. ABD uyguladığı GSM-102 kredileri sayesinde, Türkiye'nin diğer tedarikçileri olan Güney Amerika ülkeleri ve Karadenize kıyısı olan komşu ülkeler Rusya Federasyonu ve Ukrayna'ya karşı rekabet içerisinde olacak ve bu pazardan pay almaya devam edecektir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

**Çizelge 58: 2006/07 –2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

SOYA FASULYESİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ksm 2006)	2007/2008 (Ksm 2007)	2008/2009* (Ksm 2008)
Ekilen Alan	8	7	7
Başlangıç Stokları	120	180	175
Üretim	25	20	20
İthalat	1150	1200	1300
TOPLAM ARZ	1.295	1.400	1.495
İhracat	0	0	0
Ezme – İşleme	400	440	450
Gıda Kullanımı	15	15	10
Yem, Tohum, Fire	700	770	865
TOPLAM KULLANIM	1.115	1.225	1.325
Nihai Stoklar	180	175	190
TOPLAM	1.295	1.400	1.515

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

2007 yılında yaşanan yüksek hububat fiyatları, karma yem sanayicisini ve kanatlı hayvancılık sektörü ile iştigal edenleri, kullandıkları yem rasyonlarında tam yağlı soya kullanımı ve üretimi yönünde cesaretlendirmiştir. 2008 yılında ezme-işleme kapasitesinde önemli bir değişiklik beklenmemekle birlikte, tam yağlı soya kullanımının devam edeceği tahmin edilmektedir. 2008 yılında soya fasulyesi küspesi ithalatı bir önceki yıldaki 350 bin tonluk miktarı geçerek, 400 bin ton civarlarında olacağı beklenmektedir (Çizelge 59).

Genelde soya fasulyesi küspesi tüketiminin, kanatlı hayvancılık sektörü, büyük-küçükbaş hayvancılık sektörü, su ürünleri yetiştiriciliği ve soya fasulyesinin gıda amaçlı kullanımındaki gelişmelere paralel olarak devam edeceği düşünülmektedir.

Türk kanatlı hayvancılık sektörü son on yılda üç kat büyüme sağlamıştır ve gelecek on yılda %50'lik bir büyüme beklenmektedir. Yumurtacılık sektörünün de önümüzdeki yıllarda büyümesi beklenmektedir. Sığırcılık ve sütçülük sektörlerinde ise daha yavaş büyüme görülecektir. Küspe sektörü ülkeye 4,3 milyon dolarlık bir hazine geliri sağlamaktadır. Özellikle 2007 yılındaki kuraklık nedeniyle yerli hammadde arzı düşük gerçekleşmiştir. Hammadde arzındaki yetersizlik nedeniyle, yem fiyatları %67 oranında artmıştır.

Soya fasulyesi küspesinin pastörize soya unu olarak kullanımı Türkiye’de daha çok yeni bir durumdur. Soya unu kullanılarak yapılan fırıncılık ürünlerinin raf ömürleri daha uzun olmaktadır. Şekerleme sanayi, kullandığı unlara soya ununu katmaya başlamıştır. Soya unu ayrıca etlere dolgu maddesi olarak katılabilmekte ve et maliyetlerinin düşmesine katkı sağlamaktadır. Pastörize soya ununun ülke içindeki tüketimi, transgenik ürünlerin kullanımındaki hassasiyete rağmen azar azar da olsa artmaktadır.

2008 yılında Soya fasulyesi küspesi ithalatının, talepteki büyüme nedeniyle artacağı tahmin edilmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008).

Çizelge 59: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Küspesi Arzı ve Dağılımı (Bin Ton) (%)

SOYA FASULYESİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ksm 2006)	2007/2008 (Ksm 2007)	2008/2009* (Ksm 2008)
Ezme - İşleme	430	440	450
Ekstraksiyon Oranı	0,74	0,81	0,80
Başlangıç Stokları	40	45	65
Üretim	320	355	360
İthalat	310	350	400
TOPLAM ARZ	670	750	825
İhracat	0	0	0
Endüstriyel Kullanım	0	0	0
Gıda Kullanımı	10	10	5
Yem, Tohum, Fire	600	660	735
TOPLAM KULLANIM	610	670	740
Nihai Stoklar	45	65	70
TOPLAM DAĞILIM	670	750	825

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008

Pamuk çiğidi yağındaki keskin düşüş nedeniyle 2008 yılında soya fasulyesi yağı ithalatında %20’lik bir artış olacağı beklenmektedir (Çizelge 60).

**Çizelge 60: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Soya Fasulyesi Yağı Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton) - (%)**

SOYA FASULYESİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ksm 2006)	2007/2008 (Ksm 2007)	2008/2009* (Ksm 2008)
Ezme - İşleme	430	440	450
Ekstraksiyon Oranı	0,16	0,17	0,18
Başlangıç Stokları	20	10	10
Üretim	70	75	80
İthalat	127	80	100
TOPLAM ARZ	217	165	190
İhracat	5	5	5
Endüstriyel Kullanım	132	115	130
Gıda Kullanımı	40	20	25
Yem, Tohum, Fire	30	15	20
TOPLAM KULLANIM	202	150	175
Nihai Stoklar	10	10	10
TOPLAM DAĞILIM	217	165	190

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

4.4. Türkiye’de Pamuk Çiğidi ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2008 yılında pamuk ekili alanların 450 bin hektar civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu bir önceki yıla göre çok ciddi bir azalma göstermiş bir rakamdır. Bunun başlıca nedeni özellikle Ege bölgesinde 2007 yılında yaşanan kuraklıktır. Ege’li çiftçilerin bölgelerinde, suyu pamuğa göre daha az kullanan mısır ve buğday gibi ürünleri yetiştirmeyi tercih edecekleri tahmin edilmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008 ve Çizelge 61).

Pamuk üretimindeki düşüşle birlikte, 2008 yılında pamuk tohumu üretiminde de %22’lik bir azalma olmuştur. 2007 yılında 1.150 milyon ton olan üretimin 900 milyon tonlara gerilemesi beklenmektedir. Türkiye’nin ana tedarikçisi olan Yunanistan’ın, pamuk üretiminde yaşadığı düşüşten dolayı, 2007 yılında bu ülkeden yapılan pamuk çiğidi ithalatı da keskin bir şekilde azalmıştır. 2008 yılında ithalatın düşük seviyelerde seyredeceği tahmin edilmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008 ve Çizelge 61).

**Çizelge 61: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ha) - (Bin Ton)**

PAMUK ÇİĞİDİ (Bin Ha) (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ksm 2006)	2007/2008 (Ksm 2007)	2008/2009* (Ksm 2008)
Ekilen Alan	640	550	450
Başlangıç Stokları	6	6	0
Üretim	1310	1150	900
İthalat	120	30	30
TOPLAM ARZ	1.436	1.186	930
İhracat	2	1	0
Ezme – İşleme	1378	1140	882
Gıda Kullanımı	0	0	0
Yem, Tohum, Fire	50	46	40
TOPLAM KULLANIM	1.428	1.186	922
Nihai Stoklar	6	0	8
TOPLAM	1.436	1.186	930

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

**Çizelge 62: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Küspesi Arzı ve Dağılımı
(Bin Ton) - (%)**

PAMUK ÇİĞİDİ KÜSPESİ (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	1378	1140	882
Ekstraksiyon Oranı	0,50	0,50	0,50
Başlangıç Stokları	0	0	0
Üretim	690	570	441
İthalat	0	0	4
TOPLAM ARZ	690	570	445
İhracat	5	5	0
Endüstriyel Kullanım	0	0	0
Gıda Kullanımı	0	0	0
Yem, Tohum, Fire	685	565	445
TOPLAM KULLANIM	685	565	445
Nihai Stoklar	0	0	0
TOPLAM DAĞILIM	690	570	445

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

Yerli pamuk ekilişlerindeki düşmenin yanı sıra, AB'nin destekleme programındaki değişiklik nedeniyle Yunanistan'ın pamuk üretiminin azalması neticesinde, pamuk çiğidi ezme-işlemede ve doğal olarak pamuk çiğidi yağı üretiminde mevcut arz üzerinde önemli etkilerinin olması beklenmektedir. 2007 yılındaki pamuk çiğidi ezme-işleme oranı 2006 yılına göre %16 daha düşük olmuştur. Bu düşüşün 2008 yılında %22 civarlarında olacağı tahmin edilmektedir (FAS TU8010 Gain Report 2008 ve Çizelge 63).

Çizelge 63: 2006/07 – 2008/09 Türkiye Pamuk Çiğidi Yağı Arzı ve Dağılımı (Bin Ton) (%)

PAMUK ÇİĞİDİ YAĞI (Bin Ton)			
Pazarlama Dönemi Paz. Dön. Başlangıcı	2006/2007 (Ekm 2006)	2007/2008 (Ekm 2007)	2008/2009* (Ekm 2008)
Ezme - İşleme	1.378	1.140	882
Ekstraksiyon Oranı	0,16	0,16	0,16
Başlangıç Stokları	0	0	0
Üretim	215	182	140
İthalat	2	4	4
TOPLAM ARZ	217	186	144
İhracat	5	1	1
Endüstriyel Kullanım	37	35	34
Gıda Kullanımı	175	150	109
Yem, Tohum, Fire	0	0	0
TOPLAM KULLANIM	212	185	143
Nihai Stoklar	0	0	0
TOPLAM DAĞILIM	217	186	144

* Tahmin

Kaynak: FAS TU8010 Gain Report 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.

4.5. Türkiye’de Kolza ve Ürünleri Üretimi, Ticareti ve Dağılımı

2007 yılında Türkiye’de 18 bin hektarlık alanda kolza ekilişi yapılmış olup, bu alandan 40 bin ton üretim elde edilmiştir. 2008 yılında kolza ekili alanın 18,5 bin hektara ve üretimin de 50 bin tona çıkması beklenmektedir. Geleneksel olarak bir artış trendinde olan yağlı tohum fiyatları, gıda amaçlı yağ üreten üreticileri daha ucuz alternatif kaynaklar arayışına sokmuştur. Bu bağlamda kolza yağı en uygun alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Kolza yağı, soya fasulyesi yağının popülaritesini, fiyat avantajı sayesinde eline geçirmiştir. Buna ek olarak,

2007 yılında yaşanan kuraklığın ayçiçeği verime olan etkisi, kolza verimine olan etkisinden daha fazla olmuştur.

Kolza (kanola olarak bilinen adıyla) yağı her geçen gün artan popülaritesi ve zeytinyağına kolayca karıştırılabilen bir yağ olması nedeniyle zeytinyağı üreticilerini de rahatsız etmektedir.

Türkiye’de kolzanın gündeme taşınmasındaki en büyük etken şüphesiz biyodizel endüstrisi olmuştur. Birkaç yıl öncesine kadar yok denecek kadar az üretim rakamlarına sahip iken, hatta ismi bile bilinmez iken, bugünkü haliyle hem en çok anılan yağlı tohumların başında yer almaya başlamıştır, hem de gelecekte çok daha ciddi oranlarda üretiminin ve ekilişinin olacağı iyimser tahminlerle dile getirilmektedir. Örneğin Türkiye’de soya fasulyesi talebinin yüksek olmasına rağmen, elde edilen deneyimler sonucu, maalesef ki Türkiye’de bu talebi karşılamak üzere soya fasulyesi arz patlaması olabilmesi yönünde bir projeksiyon yapılamamaktadır. Ancak kolza için bu çok rahatlıkla söylenebilmektedir. Birkaç yılda yakalanan kolza üretim rakamı, aslında beklenenin çok altındadır. Ama yıllardır bilinen ve propagandası yapılan soya fasulyesinin hali hazırdaki üretim miktarını şuan bile geride bırakmış durumdadır.

Türkiye 2006 yılında yaklaşık 100 bin ton kolza küspesi tüketmiştir.

4.6. Türkiye’de Dünden Bugüne Yağlı Tohum Sektör Politikaları

4.6.1. Destekleme politikaları

4.6.1.1. Destekleme alımları

Ayçiçeği: 1968/69 sezonunda Devlet Destekleme kapsamına alınmıştır. Trakyabirlik ve Karadenizbirlik ayçiçeğinde destekleme alımı yapmakla görevlendirilmiştir. 1988 ve 1990 yıllarında kapsamdan çıkmış, 1991, 1992 ve 1993 yıllarında yeniden destekleme kapsamına girmiş ve 1994 yılından günümüze kadar kapsam dışında kalmıştır. 1979 yılından 1993 yılına kadar Destekleme alımları ile toplam 405 milyon ABD Doları destek sağlanmıştır (Yeni 2003).

Ancak 1994 yılından itibaren Birlikler düşük faizli kredi ve kendi kaynaklarını kullanarak ayçiçeği alımını sürdürmüştür. 1994 – 2000 yıllarını kapsayan dönemde Hükümet Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ne ürün alımlarında kullanılmak üzere düşük faizli kredi sağlamıştır. Birlikler bu dönemde tekrar, fiyatın Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından teklif edildiği ve Hükümet tarafından onaylandığı alımlar yapmıştır. Ürün alım fiyatı genellikle hasat zamanında açıklandığı için çiftçilerin ekim zamanında ürünler arası karşılaştırma yaparak karar verme şansları olmamıştır. Örneğin 1996 yılında Trakyabirlik %50 basit faizli 4,6 trilyon TL'lik kredi kullanmıştır (Aksoy vd. 1997).

Hasat dönemindeki destekleme alımları Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF), banka kredileri, Birliklerin öz kaynakları ve yetiştirme dönemi esnasında üreticilere verilen krediler karşılığında üreticilerden yapılan kesintilerle finanse edilmiştir. Bununla birlikte ürün bedellerinin üreticilere ödenmesinde gecikmeler de olmuştur. 2000 yılından itibaren kooperatif birliklerine sağlanan kredi desteğine de son verilmesi amaçlanmıştır. Ancak, DFİF kaynaklarından kooperatif birlikleri halen yararlandırılmaktadır. Diğer yandan 1999 yılından itibaren ayçiçeği üreticilerine prim desteği ödemesi yapılmaktadır (Koç 2005). Prim desteği konusunda detaylı bilgiler Primler başlığı altına verilmiştir.

Trakyabirliğin 1998/99 ve 2002/03 dönemlerinde yaptığı yıllık ortalama ayçiçeği alım miktarının toplam üretime (730 bin ton) oranı %46 dolaylarında gerçekleşmiştir (Kaya 2003). Karadenizbirliğin de ayçiçeği alımı yaptığı dikkate alınırsa piyasada fiyat oluşumunda ve fiyat oynaklığının azaltılmasında üretici kooperatiflerinin önemli rolü olduğu söylenebilir. Trakyabirlik üretici ortaklarından aldığı ürünün 160 bin tonunu kendi tesislerinde işlemekte ve geriye kalan miktarı ise piyasada fiyat dalgalanmalarını önleyecek şekilde zaman yayarak piyasada tekrar satışa sunmaktadır (Koç 2005).

Soya Fasulyesi: 1981 yılında Devlet Destekleme kapsamına alınmıştır. Alımlarda Çukobirlik ve Karadenizbirlik görevlendirilmiştir. 1981 yılından 1994 yılına kadar geçen dönemde 1988, 1989 ve 1990 yıllarında soya destekleme alımı dışında tutulmuştur 1981 yılından 1993 yılına kadar Destekleme alımları ile toplam 24 Milyon Doları destek sağlanmıştır (Yeni 2003).

1994 yılından itibaren ise tekrar destekleme alımı kapsamında çıkarılmıştır. Bu uygulama günümüze kadar devam etmektedir. Soya fasulyesi üretimi 1987 yılında 250 bin ton ile rekor düzeye ulaşmışsa da izleyen yıllarda sürekli azalma yaşanmıştır. Bu azalışın en önemli nedenleri arasında 1987 yılından sonra mısır/soya fiyat oranının mısır lehine gelişmesi ve Çukurova Bölgesi'nde mısır üretiminde zaman içinde yaşanan verim artışı gösterilebilir. Fiyatın mısır lehine gelişmesinde soyanın destekleme kapsamında çıkarılması ve soya küspesi ithalatında alınan gümrük vergilerinin sıfırlanması en büyük etkidir. Diğer bir ifadeyle soya üretimi dünya rekabetine tam olarak açılmıştır, buna karşın mısır için koruma devam etmiştir. Et üretimi ve protein açığını kapatmak için tavukçuluk sektörüne destek sağlamak amacı da soya fasulyesi dışalımında gümrük vergisinin kaldırılmasında etkili olmuştur.

Tavuk etinin kırmızı et karşısındaki fiyat avantajına bağlı olarak gittikçe yükselen tüketim düzeyi tavukçuluk sektörünün soya fasulyesi ve soya küspesine olan talebi artırmıştır. Bu trendi yakından izleyen ve Türkiye'nin en önemli soya fasulyesi sağlayıcısı durumunda olan ABD soya fasulyesi ve ürünlerinin Türkiye'deki tüketimini teşvik etmektedir. ABD'den Türkiye'ye soya fasulyesi ve ürünleri ihracatında GSM-102 ihracat kredi garantileri kullanılmaktadır (Koç *vd.* 1999). Bunlara ek olarak, Amerikan Soya Fasulyesi Derneği, Türkiye'de promosyon çalışmaları yaptırmakta, konferans, sergi ve teknik yardım programları düzenlemektedir (USDA 1999).

4.6.1.2. Girdi destekleri

1985 – 2001 yılları yağlı tohumlar üretimine gübre, tohum, ilaç, kredi ve sulama suyunda girdi sübvansiyonu sağlanmıştır. 2002 yılında gübre, ilaç ve tohum destekleri kaldırılmıştır.

Ayçiçeğine 1985 – 2001 yılları arasında 308,2 milyon Dolar gübre, 37,3 milyon Dolar tohum, 4,3 milyon Dolar ilaç yardımları; 1985 – 2002 yılları arasında ise 287,2 milyon Dolar kredi ve 6,3 milyon Dolar sulama yardımı yapılmıştır.

Soya fasulyesine 1985 – 2001 yılları arasında 15,1 milyon Dolar gübre, 12,6 milyon Dolar tohum, 1,2 milyon Dolar ilaç yardımları; 1985 – 2002 yılları arasında ise 9,6 milyon Dolar kredi yardımı yapılmıştır.

1985 – 2002 yılları arasında yağlı tohumlara yapılan toplam girdi yardımı yaklaşık olarak 682 milyon Dolar olmuştur (Çizelge 64).

**Çizelge 64: 1985 – 2002 Yılları Girdi Destekleri
(Dolar)**

1985-2002 YILLARI GİRDİ DESTEKLERİ (\$)									
Yıllar	GÜBRE		TOHUM		KREDİ		İLAÇ		SULAMA
	AYÇİÇEĞİ	SOYA	AYÇİÇEĞİ	SOYA	AYÇİÇEĞİ	SOYA	AYÇİÇEĞİ	SOYA	AYÇİÇEĞİ
1985	17.621.013	1.419.066	1.136.961	1.358.349	4.060.983	135.366	31.988	22.179	64.841
1986	21.576.986	1.968.670	4.838.277	1.477.120	10.135.053	337.835	83.695	58.032	114.947
1987	23.974.699	1.936.027	5.368.675	2.648.193	15.053.965	501.799	104.305	72.322	205.155
1988	19.756.624	1.342.126	5.128.759	1.128.312	16.379.100	545.970	151.846	65.562	138.557
1989	24.888.993	1.567.928	2.897.460	1.292.568	16.296.688	543.223	202.848	60.557	214.614
1990	25.181.783	1.494.525	1.588.978	1.388.825	23.003.372	766.779	71.281	121.118	163.630
1991	19.245.797	816.784	811.593	461.274	24.403.896	813.463	93.238	88.674	171.382
1992	19.359.718	718.258	808.998	697.557	24.356.243	811.875	69.596	28.042	379.630
1993	22.511.628	738.463	853.924	412.427	24.093.512	803.117	135.447	28.343	0
1994	6.677.194	346.022	1.209.515	291.291	14.608.952	486.965	121.657	18.714	44.786
1995	11.998.345	261.335	749.162	199.660	14.353.775	478.459	395.705	78.074	0
1996	24.658.909	717.138	849.117	159.326	19.719.524	657.317	568.040	99.395	0
1997	24.569.272	714.539	2.706.278	215.824	18.421.277	614.043	448.209	78.437	740.174
1998	23.723.502	592.056	3.635.765	482.217	19.162.396	638.747	637.216	111.511	1.016.170
1999	11.782.849	235.657	2.264.374	300.327	19.442.630	648.088	486.857	81.143	926.766
2000	7.563.537	151.271	1.915.446	79.651	16.399.409	546.647	393.943	98.486	846.459
2001	3.080.148	61.603	554.996	11.800	4.797.219	159.907	308.157	74.111	597.435
2002	0	0	0	0	2.547.889	84.930	0	0	621.429
TOPLAM	308.170.997	15.081.468	37.318.278	12.604.721	287.235.883	9.574.530	4.304.028	1.184.700	6.245.975

Kaynak: Yeni 2003.

4.6.1.3. Prim desteği

Türkiye’de uygulanan prim desteğinin temel amaçları; üretimi yönlendirmek, üreticilerin gelir seviyelerinin korunmak, tarımsal üretimde sürekliliği sağlamak, sanayici ve ihracatçıya dünya fiyatlarından mal temini ve rekabet şansı kazandırılmak, sağlıklı bir piyasa oluşumu sağlayabilmek, spekülatif hareketleri önlemek ve kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almaktır.

Yağlı tohum (ayçiçeği, soya fasulyesi, kolza) üreticilerine, 1999 yılından itibaren (kolza’ya 2000 yılında, aspir’e ise 2006 yılında başlanmış olup), “destekleme primi” adı altında doğrudan kg başına gelir desteği ödemesi yapılmaktadır. Desteklerin tutarları belirlenirken, iç ve dış piyasa fiyatları, üretim maliyetleri, bütçe imkânları ve ithal maliyetleri de göz önünde bulundurulmaktadır.

Ödemeler, Bakanlar Kurulunca her yıl yayımlanan Kararlar ve bu Kararlara dayanılarak çıkarılan Tebliğler çerçevesinde yapılmaktadır. En son çıkarılan 29.7.2007 tarih ve 26597 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 2007/12415 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2007–2011 Döneminde Kütlü Pamuk, Yağlık Ayçiçeği, Soya Fasulyesi, Kanola, Dane Mısır, Aspir ve Zeytinyağı Üreticilerine Destekleme Primi Ödenmesine kararlaştırmıştır. Tüm destek ödemeleri, Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıtlı olan üreticilere yapılmaktadır. Uygulama Tebliği 02. Nisan.2008 tarih ve 26835 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Yağlı tohum küspesi üreticilerine ödenen herhangi bir teşvik yoktur. Yıllar itibariyle yağlı tohumlara verilen destekleme primleri Çizelge 65’de verilmektedir.

Çizelge 65: 1999 – 2007 Yılları Arası Yağlı Tohumlara Verilen Prim Destekleri

Yıllar	Soya	Ayçiçeği	Kolza	Aspir
1999 (Cent/Kg)	8	5	-	-
2000 (Cent/Kg)	8	6	8	-
2001 (TL/Kg)	90.000	75.000	70.000	-
2002 (TL/Kg)	100.000	85.000	90.000	-
2003 (TL/Kg)	115.000	110.000	120.000	-
2004 (Ykr/Kg)	14.00	13.50	13.00	-
2005 (Ykr/Kg)	20.00*	17.50	20.00	-
2006 (Ykr/Kg)	22.00*	20.00	22.00	22.00
2007 (Ykr/Kg)**	22.00*	20.00	22.00	22.00

(*) Soya Fasulyesinde sertifikalı tohum kullananlara % 20 daha fazla (2005 yılında 24.00.- Ykr. 2006 ve 2007 yıllarında 26.40.-Ykr) prim verilmektedir.
(**) 2007 yılı için prim desteğinden yararlanmak için müracaat zamanı 30 Mart 2008 tarihine kadardır.

Kaynak: (TÜGEM 2008, TÜGEM 2007/a, STB 2006. TKB 2006/b)

4.6.1.4. Doğrudan gelir desteği, mazot desteği ve kimyevi gübre desteği

Genel bir destekleme sistemi olan Doğrudan Gelir Desteği (DGD) kapsamında da yağlı tohum üreticilerine gelir desteği ödemesi yapılmaktadır. DGD, mazot desteği ve kimyevi gübre desteği ödemeleri, üretimden bağımsız olarak alana göre yapılmaktadır.

16 Nisan 2005 tarihli Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği ile 2005/21 sayılı Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ uyarınca; Doğrudan Gelir Desteği, mazot ve gübre desteği ödemelerinin denetimleri de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nca yapılmaktadır. Bakanlık, bu denetimleri kendi müfettişlerine, ödemelerden önce yaptırmaktadır.

Ödeme sonrasında da, ödemelerin doğruluğu konusunda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın denetim elemanlarınca şikâyet üzerine ve/veya sondaj yöntemiyle kontrol ve denetim yapılmaktadır.

Ayrıca, Ziraat Odası ve Ticaret Borsalarının da belge (çiftçi belgesi, borsa tescil belgesi) düzenlerken bunların doğruluğunu garanti etmek zorundadırlar.

4.4.2005 tarihli ve 2005/8670 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 16 Nisan 2005 tarihli Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği ile 2005/21 sayılı Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ uyarınca Yetkili kamu mercileri kendilerine ibraz edilen ve ödemelere esas teşkil eden belgelerin kontrolünden ve hazırladıkları belgelerden sorumludurlar. Bu yükümlülüğünü yerine getirmeyerek haksız yere ödeme yapılmasına neden olanlar ile haksız yere destek ödemesinden yararlanmak üzere sahte veya içeriği itibariyle gerçek dışı belge düzenleyen ve kullananlar hakkında cezai ve diğer işlemler yapılmaktadır.

Haksız yere destek ödemesinden yararlandığının tespit edilmesi halinde, yapılan ödemeler, faiziyle birlikte ödeme yapılan çiftçilerden geri alınır. Haksız ödemenin yapılmasında ödemeyi sağlayan belge veya belgeleri düzenleyen gerçek veya tüzel kişiler de geri alınacak tutarların ödenmesinde müteselsilen sorumlu tutulurlar.

2000 yılında pilot olarak uygulanan ve dekara 5 dolar olarak ödenen doğrudan gelir desteği 2001 yılında 10 milyon TL, 2002 yılında 13,5 milyon TL, 2003 ve 2004 yıllarında 16 milyon TL, 2005 ve 2006 yıllarında 10 milyon TL olarak ödenmiştir. 2001 yılında üretici başına en fazla 200 dekara kadar olan arazi için yapılan ödeme, 2002 yılından itibaren 500 dekara kadar yükseltilmiş olup halen bu üst sınır uygulanmaktadır. 2006 yılı bütçesinden ödenen Doğrudan Gelir Desteği miktarı 2.641 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir.

16/2/2007 tarihli ve 26436 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No:2007/14) kapsamında Çiftçi Kayıt Sistemine dâhil olup, doğrudan gelir desteği ödemesinden faydalanacak olan çiftçilere; dekar başına 7 YTL temel doğrudan gelir desteği ödenir. Ayrıca, söz konusu çiftçilere toprak analizi yaptırdıkları arazileri için dekar başına 1 YTL, organik tarım yapılan arazileri için dekar başına 5 YTL ilave doğrudan gelir desteği ödemesi yapılır.

26 Mart 2008 tarihli ve 26828 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazetede yayımlanan Tarımsal faaliyetlerde Kullanılan Mazot ve Kimyevi Gübre için Çiftçilere Alan Bazlı Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar uyarınca (Karar sayısı: 2008/13392); yağlı tohumlu bitkiler için mazot destekleme miktarı 5,4 YTL/da ve kimyevi gübre destekleme miktarı 3 YTL/da olarak tespit edilmiştir (TÜGEM 2008).

4.6.1.5. Alternatif ürün desteği

14 Mayıs 2003 tarih ve 25108 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan; 2003 yılı Şeker Pancarı Üretimi Kotalarının Daraltılmasıyla Oluşacak Alanlarda Alternatif Ürün Olarak Mısır, Ayçiçeği, Soya Fasulyesi ve Yem Bitkisi Ekimi Yapan Üreticilere Bir Defaya Mahsus Olmak Üzere Yapılacak Telif Edici Ödemeye Dair 28.04.2003 Tarihli ve 2003/5512 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılan Uygulama Tebliği (Tebliğ no: 2003/14) uyarınca, alternatif ürün desteği ödemesi yapılması kararlaştırılmıştır.

Anılan bu telif edici ödeme, ayçiçeği için dekara 126 milyon TL, soya için 116 milyon TL olarak belirlenmiştir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Üretim Genel Müdürlüğünden alınan kayıtlara göre Şubat 2004 tarihi itibarıyla daha önce yaklaşık 38.412 dekar arazide şeker pancarı ekiminden mısır, ayçiçeği, soya ve yem bitkisi ekime geçilmiştir (TÜGEM 2006 ve STB 2006, TKB 2006/b).

4.6.1.6. Sertifikalı tohum desteği

27.06.2008 ve 26919 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “Sertifikalı Tohum Kullanımı ve Sertifikalı Meyve/Asma Fidanı/Çilek Fidesi ile Kapama Bağ/Bahçe Tesisi Desteklemeleri hakkında Tebliğ (No: 2008/40)” ile Susam, kolza (kanola) ve aspir için 4-YTL/da’lık sertifikalı tohum desteği uygulamasına devam edilmektedir (TÜGEM 2008).

4.6.2. Türkiye’de güncel yağlı tohum dış ticaret rakamları, uygulama prosedürleri ve gümrük vergisi oranları

Yağlı tohumlar ve ürünlerinde en önemli dış ticaret önlemleri gümrük vergileridir. 1994 yılından itibaren tüm tarife dışı engeller kaldırılmış ve gümrük vergisine (tarifeye) dönülmüştür. Türkiye genelde, ayçiçeği tohumu hariç, yağlı tohumlarda ve küspelerde ya sıfır ya da çok düşük oranlı gümrük vergisi uygularken, ham yağlarda görece olarak yüksek ve rafine yağlarda daha yüksek oranlı vergi uygulamaktadır (Koç 2005).

Hali hazırda Türkiye’de yağlı tohumlar ithalatı ve ihracatında lisans uygulaması yapılmamaktadır. Ayçiçeği tohumu ithalatında ihtiyaç duyulması halinde tarife kontenjanı uygulanmaktadır. Söz konusu kontenjanın dağıtımı ve idaresi Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Türkiye’de yağlı tohumlara yönelik herhangi bir ihracat geri ödemesi ya da sübvansiyonu uygulanması söz konusu değildir (STB 2006, TKB 2006/b).

Türkiye’de yağlı tohum ithalatında aranan-istenen genel belgeler şunlardır;

- Gümrük vergisi bildirim
- Bildirim özeti
- Gümrük vergisi değeri bildirim
- Ticari fatura
- Proforma fatura
- Gemi yolu sevkiyat irsaliyesi
- Hava yolu sevkiyat irsaliyesi
- Demiryolu sevkiyat irsaliyesi
- İrsaliye
- Paketleme listesi
- Hareket sertifikası
- Orijin sertifikası
- Tedarikçi bildirim (Market Access Database 2008).

Türkiye’de yağlı tohum ithalatında aranan-istenen özel belgeler ise şunlardır;

- Gıda maddesi ve diğer tarımsal ürünler ile su ürünleri ithalatına yönelik kontrol sertifikası
- Tohum, fide ve bitki ithalatına yönelik kontrol sertifikası
- Analiz sertifikası
- Bitki sağlığı sertifikası (Market Access Database 2008).

Türkiye’nin yağlı tohum ithalatında uyguladığı gümrük vergisi oranları Çizelge 66’da verilmektedir.

Çizelge 66: Türkiye’nin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladığı Gümrük Vergisi Oranları (%)

GTİP	MADDE ADI	AB ve EFTA	MAKEDONYA	BOSNA HER.	D.Ü.
1201.00.90.00.00	Soya Fasulyesi	8	8	0	8
1205.10.90.00.00	Kolza	10	10	0	10
1206.00.91.00.19	Ayçiçeği	12 ⁽¹⁾	12 ⁽¹⁾	0	12 ⁽¹⁾
1507.10.90.00.00	Soya F. Yağı	12 ⁽¹⁾	12 ⁽¹⁾	0	12 ⁽¹⁾
1511.10.90.00.00	Palm Yağı	22 ⁽¹⁾	22 ⁽¹⁾	0	22 ⁽¹⁾
1512.11.91.00.00	Ayçiçeği Yağı	22 ⁽¹⁾	22 ⁽¹⁾	0	22 ⁽¹⁾
1514.11.90.00.00	Kolza Yağı	22 ⁽¹⁾	22 ⁽¹⁾	0	22 ⁽¹⁾
2304.00.00.00.00	Soya F.Küspesi.	13,5 ^(*)	13,5	0	13,5
2306.10.00.00.00	Pamuk Ç.Küspesi	11,5	13,5	0	13,5
2306.20.00.00.00	Keten Toh. Küspesi	11,5	13,5	0	13,5
2306.30.00.00.00	Ayçiçeği Küs.	11,5	13,5	0	13,5
2306.41.00.00.00	Kolza Toh.Küs.	11,5	13,5	0	13,5

⁽¹⁾ 15/07/2008 tarihinden itibaren söz konusu gümrük vergisi %27 olarak uygulanır.

^(*) AB ülkeleri için söz konusu gümrük vergisi %0 olarak uygulanır.

Kaynak: 08 Nisan 2008 tarih ve 26841 sayılı Resmi Gazete ve Market Access Database Applied Tariffs 2008.

Çizelge 67’den de görüleceği üzere, Türkiye’nin yağlı tohum dış ticaretinde ithalat kısmı daha ağır basmaktadır. Özellikle yağlı tohum danesi ithalatında soya fasulyesi ve kolza ilk sıralarda yer almaktadır. 2007 yılı itibariyle yağlı tohum daneleri için Türkiye’nin ödediği rakam yaklaşık 516 milyon dolar civarındadır.

Küspe ithalatında ise ilk sırayı ayçiçeği küspesi almakta onu sırasıyla soya fasulyesi küspesi ve kolza küspesi takip etmektedir. Türkiye’nin küspe dış alımına ödediği rakam ise yaklaşık 170 milyon dolar civarındadır.

Yağlı tohumlara ilişkin ihracat rakamlarında dikkati çeken sadece, dane olarak ithal edilen soya fasulyesinin yağı elde edildikten sonra kalan kısmının, yani küspesinin ve pamuk çiğdi küspesinin dış satımıdır (Çizelge 67).

Çizelge 67: 2007 Yılı Türkiye Yağlı Tohum ve Ürünleri Dış Ticareti

	İTHALAT		İHRACAT	
	Miktar (Kg)	Değer (\$)	Miktar (Kg)	Değer (\$)
YAĞLI TOHURLAR				
Soya Fasulyesi	1.230.903.171	409.639.971	**	**
Keten Tohumu	24.326.883	9.674.965	6.894	13.496
Kolza	226.420.527	95.619.476	0	0
Kenevir - Kendir	916.240	599.198	**	**
Diğer Tohumlar	0	0	0	0
TOPLAM	1.482.566.821	515.533.610	6.894	13.496
KÜSPELER				
Soya Fasulyesi Küspesi	341.540.318	98.174.864	7.021.230	2.563.143
Pamuk Tohumu Küspesi	0	0	7.959.450	1.610.960
Ayçiçeği Toh. Küspesi	374.173.695	65.960.226	0	0
Kolza Tohumu Küspesi	24.264.947	5.813.685	0	0
Palm Küspesi	0	0	0	0
Diğ.bitkisel yağ.san.artıkları	566.045	477.661	**	**
TOPLAM	740.545.005	170.426.436	14.980.680	4.174.103
YAĞLAR (*)	11.559.888	12.835.065	0	0

(*) Ayrı kalemler toplanarak verilmiştir.

(**) (2007 yılı verileri için) 5429 Sayılı Türkiye İstatistik Kanunu ve 20 Haziran 2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan "Resmi İstatistiklerde Veri Gizliliği ve Gizli Veri Güvenliğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte yer alan bireysel veri ve bireysel verinin gizliliği hükümleri kapsamına girdiğinden, miktar-değer alanı boş olan satırlardaki bilgiler herhangi bir kişi veya kuruma verilememektedir.

Kaynak: TÜRKİYEM-BİR 2008

4.6.3. Yağlı tohumlar sektöründe örgütlenme

5174 sayılı Odalar ve Borsalar Hakkında Kanuna göre, Türkiye’de birçok üründe olduğu gibi yağlı tohumlarda da, alıcı ve satıcıların karşı karşıya geldiği, alım ve satım işlemlerinin oluşan fiyatlar üzerinden kayıt altına alındığı (tescil) ve ilan edildiği, piyasa mekanizmasının işleyişini sağlayan kuruluşlar ticaret borsalarıdır.

Öte yandan, ülkemizde üretilen yağlı tohumlar ve ürünlerin ticareti, yağlı tohumlar tarım satış kooperatifleri ve birlikleri, kırımıcılar ve tüccarlar tarafından yapılmaktadır. Ülkemizdeki yağlı tohumların büyük bir kısmı sektörde faaliyet gösteren yağlı tohumlar tarım satış kooperatifleri birlikleri tarafından satın alınmaktadır.

Türkiye’de, yağlı tohumların ve bitkisel yağların depolanmasını sağlayan bir kamusal kurum ve kuruluş bulunmamaktadır. Ürünlerin depolanması; tüccarlar, tarım satış kooperatif ve birlikleri ile büyük üreticilerin sahip oldukları depolarda yapılmaktadır. Lisanslı depoculuk sistemini oluşturma çalışmaları bulunmaktadır. Bu konuda gerekli mevzuat olan; Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu (Kabul tarihi: 10.02.2005 Kanun no: 5300) 17 Şubat 2005 tarih ve 25760 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yağlı tohumlar ve bitkisel ham yağlar bu sisteme uygun ürünlerdendir.

Yağlı tohumlar konusunda faaliyet gösteren en önemli üretici örgütleri tarım satış kooperatifleri ve birlikleridir. Yağlı tohumların işlenmesi, depolanması ve satışı konusunda faaliyet gösteren TSKB’leri aşağıda verilmiştir. 4572 Sayılı Kanun ve bu Kanun uyarınca çıkarılan Ana Sözleşmelere göre faaliyet gösteren tarım satış kooperatifleri ve birlikleri (TSKB); ortaklarının ve gerektiğinde ortağı olmayan üreticilerin ürünlerini satın alıp, işleyip, depolayıp satmaktadırlar. Bu kuruluşların önemli kırma, depolama ve işleme tesisleri bulunmaktadır.

Çizelge 68: Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri

Birlik Adı	Birlik Ortağı Sayısı	Kooperatif Sayısı
Trakyabirlik	83.962	48
Çukobirlik	62.084	36
Karadenizbirlik	79.157	22
Tariş Pamuk Birliği	49.936	44
Antbirlik	28.198	6
Birlikler Toplamı	303.337	156

Kaynak: STB 2006 ve TKB 2006/b.

Kooperatif ve birlikler, üreticilerin üretim girdilerinin önemli bir kısmını tedarik ederek dağıtmaktadırlar. Tedarik ettikleri girdileri genelde aynı kredi olarak üreticilere vermektedirler. Ayrıca, finansman durumlarına göre ortaklarına nakdi kredi de verebilmektedirler. Diğer yandan, kooperatif ortakları beyan ettikleri üretim miktarlarının en az % 50 sini kooperatife vermek zorundadırlar. Diğer kısmını piyasa koşullarına göre tüccarlara ve kırıcılara satmaktadırlar (TÜGEM 2006, STB 2006, TKB 2006/b).

5. BELLİ BAŞLI ÜLKELERİN YAĞLI TOHUM DIŞ TİCARET PROSEDÜRLERİ VE GÜMRÜK VERGİSİ ORANLARI

Dünyada yağlı tohum ithalatında uygulanan prosedürler ülkeden ülkeye farklılık arz etmekle birlikte, birbirine benzer belgelerin tamamlanması esasına dayanmaktadır. Genel bir fikir vermesi açısından yağlı tohum ithalatında istenen *genelde istenen* belli başlı belgeler şunlardır;

- Gümrük vergisi bildirimini
- Bildirim özeti ya da basitleştirilmiş ithalat bildirimini
- Gümrük vergisi değeri bildirimini
- Ticari fatura
- Proforma fatura
- Gemi yolu sevkiyat irsaliyesi
- Hava yolu sevkiyat irsaliyesi
- Demiryolu sevkiyat irsaliyesi
- Paketleme listesi
- Orijin sertifikası
- Tedarikçi bildirimini
- Gümrük bonusu
- Dağıtım bileti
- Nakliyat girişi
- Ülkesinde Gümrükler Genel Müdürlüğü'nde İthalatçı olduğuna dair kayıt belgesi
- Vergi mükellefi kayıt kodu
- Sigorta sertifikası
- Ticaret işi yapma lisansı ve
- Ticari marka kaydına ilişkin belgelerin bir kısmını ya da tamamının (ülkeden ülkeye değişmekle birlikte) ihracatçı tarafından temin etmesi gerekmektedir (Market Access Database 2008).

5.1. Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum Dış Ticaret Prosedürleri

ABD'nin yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Gıda tesisi kaydı
- Bitki ve bitki ürünü ithalat izni
- Bir önceki gıda ithalat bildirimini
- Bitki sağlığı sertifikası

ARJANTİN'in yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Gıda Güvenliği ve Kalitesi Ulusal Servisine (SENASA) kayıtlı olmak,
- Tohum için ithalat izni
- Fumigasyon sertifikası
- Bitki sağlığı sertifikası

BREZİLYA'nın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Tarımsal ürün ithalatçı kaydı
- Tarımsal ürün ithalat izni
- Tohum, Fide ve Fide üretme materyali ithalat izni
- Tarımsal Ürün denetim belgesi
- Bitki sağlığı sertifikası
- Analiz sertifikası

KANADA'nın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Belli bitkilere ve ürünlerine yönelik ithalat izni
- Bitki sağlığı sertifikası

MALEZYA'nın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Bitki sağlığı sertifikası

ENDONEZYA'nın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Analiz sertifikası
- Sağlık sertifikası
- Özel İthalatçı Kimlik Numarası (NPIK)
- Bitki sağlığı sertifikası

ÇİN'in yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Karantinaya tabi canlı hayvan ve bitki ithalat izni
- Mal denetim sertifikası
- Bitki sağlığı sertifikası

HİNDİSTAN'ın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- İthalatı kısıtlanmış maddeler lisansı
- Tohum ticareti yapma lisansı
- Tarım ilacı risk analizi
- Bitki ve ürünlerine yönelik karantina ve gümrükleme sertifikası
- Tüketime yönelik bitki ve ürünleri ithalat izni
- Fumigasyon sertifikası
- Bitki sağlığı sertifikası

RUSYA FEDERASYONU ve UKRAYNA'nın yağlı tohumlar ithalatında istediği özel koşullar;

- Bitki ve ürünleri ithalatında karantina izni
- Sağlık-Epidemiyolojik Sonuç (Hijyen sertifikası)
- Bitki sağlığı sınır denetimi belgesi
- Bitki sağlığı sertifikası

belgeleridir (Market Access Database 2008).

5.2. Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladıkları Gümrük Vergisi Oranları

Dünyada yağlı tohum ticaretine yön veren belli başlı ülkelerin, yağlı tohum ve ürünlerinde uyguladıkları gümrük vergisi oranları Çizelge 69'da verilmektedir.

Çizelge 69: Belli Başlı Ülkelerin Yağlı Tohum İthalatında Uyguladıkları Gümrük Vergisi Oranları

GTİP	Maddeler	ABD		AB	ARJ	BRZ	KND	MLZ	END	ÇİN	HND	RUS	UKR
		Küba K.Kore	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.	D.Ü.
12010090	Soya F.	4,4 cent/kg	0	0	8	8	0	0	0	0	30	0	0
12051090	Kolza	0,4 cent/kg	0,58 cent/kg	0	8	8	0	0	5	9	30	5	5
12060091	Ayçiçeği	4,4 cent/kg	0	0	8	8	0	0	5	17	30	0	15
15071090	Soya F.Yağı	FOB'un %45 i	FOB'un %19,1 i	6,4* (Meks. 1,6)	10	10	FOB'un %4,5 i	5	0	9	0	5	10
15111090	Palm Yağı	0	0	3,8*	10	10	FOB'un %6 sı	0	0	9	100	%15 ancak 0,12 €'dan az olmayacak	0
15121191	Ayçiçeği Yağı	FOB'un %20 si+9.9 cent/kg	FOB'un %20 si+9.9 cent/kg	6,4* (Meks. 1,6)	11	10	FOB'un %4,5 i	0	0	9	0	%15 ancak 0,14 €'dan az olmayacak	0,8 €/kg
15141190	Kolza Yağı	FOB'un %22,5 i	FOB'un %6,4 ü	6,4* (Meks. 1,6)	10	10	FOB'un %6 sı	0	10	9	75	5	5
23040000	Soya F.Küspesi	0,7 cent/kg	0,45 cent/kg	0	6	6	0	0	0	5	15	0	0
23061000	Pamuk Ç.Küsp.	0,7 cent/kg	0,56 cent/kg	0	6	6	0	0	0	5	15	5	20
23062000	Keten Toh. Küsp.	0,7 cent/kg	0,12 cent/kg	0	6	6	0	0	0	5	15	5	20
23063000	Ayçiçeği Küsp.	0,7 cent/kg	0,45 cent/kg	0	6	6	0	0	0	5	15	5	20
23064100	Kolza Toh. Küsp.	0,7 cent/kg	0,17 cent/kg	0	6	6	0	0	5	5	15	5	15

Not: GTİP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu, ABD: Amerika Birleşik Devletleri, ARJ: Arjantin, BRZ: Brezilya, KND: Kanada, MLZ: Malezya, END: Endonezya, HND: Hindistan, RUS: Rusya Federasyonu, UKR: Ukrayna

* Tercihli gümrük vergisi uygulanan ülkeler için %0 uygulanır.

Türkiye tercihli gümrük vergisi uygulanan ülkeler arasındadır.

Kaynak: Market Access Database 2008. Applied Tariffs.

6. DÜNYA, AB ve TÜRKİYE'DE YAĞLI TOHUM POLİTİKALARINI ETKİLEYEN DİĞER UNSURLAR

6.1. DTÖ ve Yağlı Tohumlar

Uruguay Turu (1986–1994) görüşmeleri sonrasında yapılan Tarım Anlaşmasının 20. maddesi gereğince; uygulama döneminin (1995–2004) bitiminden itibaren reform sürecinin devam ettirilmesi öngörülmüştür. Bu nedenle 2000 yılı Mart ayından itibaren DTÖ-Tarım müzakerelerine yeniden başlanmıştır. Daha sonra “Doha Kalkınma Gündemi” veya Doha Turu diye adlandırılan ve 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren uygulamaya konulması planlanan takvime uyulamamış ve yakın bir tarihe kadar süren müzakereler bugün itibariyle tekrar tıkanmış durumdadır. Ancak daha önce imzalanan Tarım Anlaşması hükümleri yürürlüktedir.

Müzakereler; Doha (Katar–2001), Seattle (ABD–2003), Cancun (Meksika–2003), Hong Kong (2005) Bakanlar konferansı ve hemen hemen her ay Cenevre (İsviçre)’de yapılan görüşmelerle devam etmektedir. Toplam 151 ülkenin üye olduğu DTÖ; Doha Turu tarım müzakereleri devam ederken ülkeler menfaatlerine göre çeşitli gruplar oluşturmuş (Cairns Grubu, G–10 Grubu, G–20 Grubu, G–33 Grubu (Türkiye bu grupta yer almaktadır) ve Afrika, Karayipler ve Pasifik Grubu) ve bu gruplar vasıtasıyla müzakerelerde diğer gruplara karşı çıkarbirliği esasına dayalı müzakere yapmaktadırlar.

Ülkemizin de üyesi olduğu G-33 grubunun görüşü, uluslararası tarım ticaretinde liberalleşmenin önündeki engelin, gümrük tarifelerinden ziyade ticareti bozucu iç destekler ve ihracat sübvansiyonları olduğu yönündedir.

Son müzakerelerde sürece Gelişme Yolundaki Ülkelerin daha fazla müdahil olması nedeniyle de anlaşma henüz imzalanamamıştır. Bu görüşmelerde ana konular yine Uruguay Turunda olduğu gibi;

- İç Desteklerin Azaltılması,
- İhracat Sübvansiyonlarının kaldırılması veya azaltılarak sınırlandırılması ve
- İthalatta Uygulanan Gümrük Vergilerinin Azaltılması

şeklindedir.

Yine bu görüşmelerde Gümrük Vergilerinin daha az oranlarda düşürülmesi ve iç destek oranlarının azaltılmasının daha uzun zamana yayılması gibi Gelişme Yolundaki Ülkelere bazı ayrıcalıklar getirilmesi düşünülmektedir.

Yapılan müzakereler henüz sonuçlanmamış olmasına rağmen, 31 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen “Çerçeve Metin”e göre Türk tarımına ve Türk yağlı tohum sektörüne muhtemel etkileri genel olarak şöyle olması beklenmektedir. Hububat (Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Mısır, Çeltik), Yağlı Tohumlar (Ayçiçeği, Soya, Kolza), Yem Bitkileri, Pamuk, Şeker Pancarı, Tütün, Çay, Muz ve Kırmızı Et ile Süt, Peynir, Bal gibi hayvansal ürünlerde ülke olarak sıkıntılar yaşamamız muhtemeldir.

Hali hazırda iç destekler kapsamında %10'luk asgari ödemenin düşürülmemesi ön görüşü neticesinde, Ülkemiz için kırmızı kutu kapsamında değerlendirilen yağlı tohumlarda uygulanan prim desteği bir sıkıntı yaşatmamaktadır. Yani kırmızı kutu kapsamındaki mevcut durum aynı şekilde devam edecektir. Yine iç destekler kapsamında mavi kutu için Ülkemizin her hangi bir taahhüdü bulunmamaktadır. Yeşil kutu tedbirleri olarak da Doğrudan Gelir Desteği, Kırsal Kalkınma, Gıda Güvencesi, Alt Yapı Yatırımları, Genel Hizmetler gibi desteklerin bu gün olduğu gibi uygulanabileceği anlaşılmaktadır.

Bu görüşmelerde yine Gelişme Yolundaki Ülkeler için “Hassas Ürün, Özel Ürün” gibi kavramlar getirilerek bazı ürünlerin tarife indiriminden muafiyeti veya daha az indirim yapılması söz konusudur (Yılmaz 2007)

Hali hazırda DTÖ müzakereleri tıkanmış durumdadır. Müzakerelerin devam ettiği son dönemlerde bazı az gelişmiş ülkeler ön plan çıkmıştır. Burkina Faso, Çad, Mali ve Benin, ABD'nin pamukta uyguladığı iç destekleri azaltması konusunda çok ciddi baskılar yapmaktadır. Bu dört ülke ABD'nin pamuğa verdiği iç desteği %82 oranında azaltmasını istemektedir (MODULE-9 2008). ABD'nin pamukta uyguladığı iç destekleri anılan oranlarda azaltması demek, dünya da pamuk ihracatında başrolün değişmesi anlamına gelebilecektir. Afrika kıtasında pamuk ekilişlerinin artması, doğal olarak pamuk çiğidi ve beraberinde de dünya pamuk çiğidi yağı arzını çok yukarıya çıkaracak ve dünya ticaretini etkileyecektir.

6.2. Biyoteknoloji ve Yağlı Tohumlar

Dünyada ekimi en çok yapılan transgenik ürünlerin başında yağlı tohumlardan soya ve kolza gelmektedir. Soya, transgenik olarak en çok üretilen tarımsal ürün olup onu mısır takip etmektedir. Ayrıca transgenik pamuk üretimi, dolayısıyla çiğit üretimi de önemli boyutlardadır. 2007 verilerine göre; dünya soya ekim alanlarının %64'ü (58,6 milyon ha); pamuk ekim alanlarının %43'ü (15 milyon ha) ve kolza ekim alanlarının % 20'si (5 milyon ha) transgenik ekilişlere ayrılmaktadır (Clive 2007).

81 milyon hektarlık transgenik ekim alanının % 48,4'ünde herbisite dayanıklı soya, %4,5'inde herbisite dayanıklı kolza, %4,5'inde zararlılara dayanıklı pamuk, % 1,5'inde herbisite dayanıklı pamuk ve %3'ünde ise hem herbisite hem de zararlılara dayanıklı pamuk ekilişi yapılmaktadır (Clive 2007).

Dünya'da GDO'lara ilişkin mevzuatın mevcut durumuna bakacak olursak; karşımıza Uluslararası Biyogüvenlik Düzenlemeleri (BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi; özellikle 8g, 17. ve 19. Maddeler) ve BM Cartagena Biyogüvenlik Protokolü-CBP (24 Mayıs 2000 tarihinde CBP imzaya açılmıştır) karşımıza çıkmaktadır. Cartagena Biyogüvenlik Protokolün Amacı: "Ön Tedbirlilik Prensipleri"ne uygun olarak, insan sağlığı üzerindeki riskler göz önünde bulundurularak ve özellikle sınır ötesi hareketler üzerinde odaklanarak, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilecek GDO'ların güvenli nakli, muamelesi ve kullanımı alanında yeterli bir koruma düzeyinin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'deki mevzuat yapısının mevcut durumuna bakarsak; BM Cartagena Biyogüvenlik Protokolü (Ülkemiz tarafından 24 Mayıs 2000 tarihinde imzalanmış; 17.06.2003 tarihinde TBMM'nde görüşülerek 4898 Sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 24.01.2004 tarihinde ülkemizde yürürlüğe girmiştir), Transgenik Kültür Bitkilerinin Alan Denemeleri Hakkında Talimat (14.05.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir) ve halen yasalaşmamış ve üzerinde görüşmelerin devam ettiği taslak halindeki Ulusal Biyogüvenlik Kanun Taslağı karşımıza çıkmaktadır.

AB'deki mevzuat durumu ise özetle; Direktif 90/219/EEC (98/81/EC ile tadil edilmiştir); GDO'ların kullanımını içermektedir. Avrupa Birliği'nin genetik yapısı değiştirilmiş organizmaların çevreye salımı konusunda 23 Nisan 1990 tarih ve 90/220/EEC kodlu

direktifinde, GDO'ların ticaretinde ve doğaya salınımında kurallar belirlenmiştir. Direktife göre, GDO'ların bilinçli çevreye salımı ve sınırı aşan hareketi risk değerlendirme ve ön bildirim şartlarına bağlanmıştır. Direktif 2001/18/EC (90/220/EEC'nin yerine geçmiştir); alan denemeleri, çevresel ve pazara salınım, GDO'ların ithalat/işleme uygulanabilirliği, hayvan yemi uygulamaları içermektedir. Yeni Gıdalar Tüzüğü (Novel Foods Regulation) (EC) 258/97; GDO'lar dâhil yeni gıdaların pazara salınımı hakkındadır. Tüzük (Regulation) (EC) 1829/2003; GDO Gıda ve Yem Güvenliğinin değerlendirilmesi hakkındadır. Tüzük (Regulation) (EC) 1830/2003; GDO'ların etiketlenmesi ve izlenebilirliği hakkındadır. Tüzük (Regulation) (EC) 1946/2003; GDO'ların sınır aşırı hareketleri hakkındadır. İzlenebilirlikle ilgili genel düzenlemelerin yer aldığı Tüzük (Regulation) (EC) No178/2002 (Genel Gıda Kanunu) 1 Ocak 2005 den itibaren uygulanmaya başlanılmıştır.

AB'nde GDO'ların etiketlenmesi söz konusu olup; GDO içerikli maddelerden türetilmiş tüm yem ve gıdalar, son üründe GDO olup olmadığına bakılmaksızın (eşik değeri aştığında) etiketlenmek zorundadır. Ancak GDO'lu yem ile beslenen hayvanlardan elde edilen (Et, süt, yumurta vb.) ürünler etiketlenmemektedir. Bir ürünün GDO'suz kabul edilmesi için AB'de izin verilen maksimum kasıtsız bulaşma düzeyi AB'de onay almış GDO'lar için % 0,9'dur. AB'de onaylanmamış ancak GM materyali olumlu olarak değerlendirilen GDO'nun yine kasıtsız bulaşma düzeyi maksimum % 0,5'i aşmamalıdır. Bu değere kadar olan ürünler GDO'suz olarak kabul edilir. Burada bahsedilen yüzde değerler, AB'nde kullanılan eşik değerler olarak ifade edilmektedir.

AB'ye giren ilk transgenik ürün; Mayıs 1996 tarihinde herbisite dayanıklı soya olmuştur. 1996–2004 yılları arasında 1 çeşit soya ve 2 çeşit kolza'nın transgenik çeşitlerine onay verilmiş olup, anılan ürünler AB pazarına arz edilmektedirler.

AB'de tahmini GDO'lu Soya Fasulyesi ve Küşpesi ithalat miktarları 22 milyon ton olup, ülkemize ise (Trangenik oldukları kesin olmamakla birlikte) 1,2 milyon ton Soya Fasulyesi ve Küşpesi ithal edilmektedir (TKB 2006/a).

6.3. Biyodizel ve Yağlı Tohumlar

Ayçiçeği, soya, kolza (kanola), aspir gibi yağlı tohum bitkilerinden elde edilen yağların veya hayvansal yağların bir katalizör eşliğinde kısa zincirli bir alkol ile reaksiyonu sonucunda

açığa çıkan ve yakıt olarak kullanılan ürün “Biyodizel” olarak adlandırılır. Evsel kızartma yağları, hayvansal yağlar ve algler de biyodizel hammaddesi olarak kullanılabilir (Oğuz *vd.* 2003, Akınerdem 2007).

Biyodizelin bir tarımsal ürün türevidir olması ve tarımsal ürünlerin de biyodizel üretiminde en büyük maliyet kalemini oluşturması nedeniyle (biyodizelin maliyetinin %84’ünü tarım kaynaklı hammaddeler oluşturmaktadır) tarım ve biyodizel kavramları özdeşleşmiştir. Biyodizelin tarıma katkıları kısaca şunlardır;

- Tarımsal üretimde çeşitliliği sağlayarak ekolojiye olumlu katkıda bulunması ve sürdürülebilir tarımsal yapı oluşturması,
- Kırsal kalkınmaya katkı sağlaması, istihdamı artırması,
- Ekim nöbetini yaygınlaştırarak toprak verimliliğini artırması ve polikültür tarıma imkan sağlaması,
- Çiftçilerin en büyük gideri enerji ihtiyacını kendisinin üretmesini sağlaması ve “Enerji Tarımı” kültürünü oluşturması,
- Yağlık tohumun yağlık çekirdeklerinin dışındaki kısmı ve Biyoyakıt üretiminden geriye kalan organik karakterli atıkların hayvan yemi olarak kullanımı ile hayvancılığın gelişiminin temini. (<http://www.albiyobir.org.tr>)

Biyodizelin önemli bir boyutu da çevre üzerine etkileridir. Biyodizelin doğrudan veya motorine katılarak kullanılması hava kirliliğini azaltan bir rol oynamaktadır. Biyodizel kullanımında karbon (CO) emisyonu %50, partikül madde %30 azalmaktadır. Biyodizel kullanımıyla asit yağmurlarının ana nedeni olan egzoz emisyonundaki kükürt oksit (SO) ve sülfatlar tamamen ortadan kalkmaktadır. Yine insan sağlığı üzerine önemli bir tehdit olan aldehit bileşikler petrodizele göre %30, yerleşim alanları üzerinde duman oluşumuna neden olan hidrokarbon emisyonları %95 azalmaktadır. Biyodizel kullanımı ayrıca insanlığın geleceğini tehdit eden küresel ısınmaya neden olan sera gazlarının ve ozon tabakasını incelten gazların atmosfer içinde azaltılmasını da sağlayacak önemli bir unsurdur. Biyodizelin sudaki canlılara karşı da herhangi bir toksik etkisi bulunmamaktadır. Buna karşılık 1 litre ham petrol 1 Milyon Litre suya toksik etkide bulunur. Diğer yandan, ülkemizde biyodizelin üretimi ve kullanımı; Ülkemiz tarafından hazırlanarak birleşmiş milletler iklim değişikliği çerçeve

sözleşmesi sekreteryasına sunulacak olan iklim değişikliği ulusal bildirim raporu kapsamında karbondioksit azaltımı açısından önemli bir argüman olarak kullanılabilir (Öztürk 2007).

Biyodizel üretiminde dünyada inanılmaz araştırmalar yapılmakta ve sonuçlandırılanlar doğrudan pratikte kullanıma sunulmaktadır. Biyodizelin sadece yenilenebilir enerji kaynağı olması ötesinde stratejik yan ürünü gliserinin insan sağlığında petrokimya ürünleri ile değişiminin sağlanması sonucunda ABD’de artık kalp stenleri petrokimya ürünlerinden değil biyodizel yan ürünü gliserinden yapılmaktadır. Diğer yandan Almanya, kolzada yeni bir çeşit geliştirerek elde edilen yağ oranını %48’e çıkarmayı başararak biyodizel üretiminde dünya birincisi olmuştur. Yine Almanya kolza üretimini altı yıl içinde biyodizelin lokomotifliğinde 0,4 milyon tondan 7 milyon tona artırmıştır (Tunalıoğlu ve Afacan 2007).

Dünyada toplamda yaklaşık 108 milyon ton bitkisel yağ üretilmekte olup, halen bunun 6 milyon tonu biyodizel üretiminde kullanılmaktadır. Esasen Dünyada üretilen tüm bitkisel yağların tamamı biyodizele çevrilsede dahi dünya dizel yakıt ihtiyacının ancak %7’sini karşılayabilmektedir. Düne kadar nüfus artışları ve iklim şartlarının belirlediği Dünya bitkisel yağ üretiminde bundan böyle tek belirleyicinin biyodizel olduğu ifade edilmektedir. Tüm dünya ülkeleri, bitkisel yağ projeksiyonlarını artık biyodizele göre yapmaktadır. Dünya yağlı tohum ve Yağ Otoriteleri 2010 yılından itibaren yağlı tohum ticaretinde zorluklara işaret etmektedirler ve tüm ülkeler “neyin yağını çıkarırız, yağ üretimimizi nasıl artırırız”ı düşünmekte ve planlamaktadırlar (<http://www.albiyobir.org.tr>).

Avrupa Birliği (AB)’nde 2003 yılından bu yana biyodizel için pek çok özendirici ve teşvik edici çalışmalar yapılmaktadır. Bu çerçevede biyodizel sürekli desteklenmiş, kapalı su havzalarında, orman arazilerinde, gıda işletmelerinde, maden ocaklarında, karbondioksit emisyonları yüksek kentlerde toplu taşımacılıkta zorunlu kullanımlar getirilmiştir. Üye ülkelerden ilerleme raporlarında ulusal hedefleri belirlemeleri istenmiştir. AB biyodizel kullanım hedeflerini, normal dizele karışım yapılmak suretiyle 2007 yılında %5, 2010 yılında %7,75, 2020 yılında %20 ve 2030 yılında ise %30 olarak belirlemiştir (Directive 2003/30/EC ve EU Commission 2006)

Türkiye’de ise biyodizel ile ilgili ilk çalışmalar 1931 yılında Ziraat Kongresi’nde yakıt alkolün gündeme getirilmesinin ardından 1934 yılında “Bitkisel Yağların Tarım Traktörlerinde Kullanımı” adı altında Atatürk Orman Çiftliğinde başlatılmış, bunu izleyen

1936 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün hazırlattığı İkinci Kalkınma Planında dikkati çekmiştir. Atatürk'ün ölümünün ardından II. Dünya Savaşı, planın uygulanmasını engellemişse de, 1942 yılında Türk ordusunda kullanılan araç benzinlerine belli miktarlarda biyoyakıt ilavesi yapılmıştır. Geçen süreçte her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti “Yerli Malı” kullanımını desteklemesine rağmen maalesef konu ile ilgili yapılan çalışmalar ciddiye kazanmamıştır.

Biyodizel, tekrar Türkiye gündemindeki yerini 2000 yılından sonra almıştır. Dünyada ham petrol fiyatları karşısında rekabet edebilir olunan noktada yaşanan problemler sonucunda biyodizel ülkemizde ilgi odağı olmuş ve dahası konu kamu, üniversite ve özel sektör tarafından dünya ve AB ülkelerindeki gelişmelere paralel olarak sahiplenilmek zorunluluğunda kalmıştır (Tunalıoğlu ve Afacan 2007).

Bugün itibariyle ülkemizde bir biyodizel üreticisinin faaliyette bulunabilmesinin temel koşulu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) tarafından verilen lisansa sahip olmasıdır. Hali hazırda tüm ülke genelinde lisans almış biyodizel işletme sayısı 54 adet olup, bu işletmelerden 10 tanesi bir yıllık, 44 tanesi on iki yıllık işleme lisansına sahiptir (EPDK 2007). Lisans sahibi işletme sayısının 54 olmasına karşın, ülkemizde bu konuda yasal mevzuatın oluşturulmasından önce kurulmuş olan çok sayıda atıl ve kaçak çalışan işletme bulunmakta olup, sektörün kurulu kapasitesi 1,5 milyon ton civarlarındadır (<http://www.albiyobir.org.tr>).

Ülkemizde biyodizel sektörünün yaşadığı temel sıkıntıların başında, sektörün gerçek sahibinin bulunamayışı gelmektedir. Sektör çok farklı taraflarca (Tarım, Sanayi, Çevre, Maliye vb.) muhatap olarak kabul edilmekte; ancak hiç birisi tarafından da tam olarak da sahiplenilmemektedir. Biyodizel sektörü temsilcilerini, kapılarına kilit vurma aşamasına kadar getiren başlıca sebep ise uygulanan yüksek Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) oranıdır. Yaşanan mevzuat karmaşası ise bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

7. SONUÇ

Yağlı tohumlu bitkilerin gerek dane, gerek küspe ve gerekse yağ normlarında kullanım imkânlarının, çok geniş bir sektörler yelpazesine hammadde kaynağı olmasından dolayı, her bir türevi dünya pazarında ticarete konu olabilmektedir. Dünya ticareti açısından en önemli yağlı tohumlar; soya fasulyesi, kolza ve ayçiçeği ile bunların türevleridir.

Dünyada bu üç ürünün ticaretini yönlendiren belli başlı birkaç ülke vardır. Amerika kıtası ülkeleri ağırlıklı olarak soya fasulyesi üretiminde ön plana çıkmaktadır. Arjantin, ABD ve Brezilya soya fasulyesi ihracatında dünya liderliğini hiçbir zaman ellerinden bırakmamaktadırlar. Rusya Federasyonu ve Ukrayna'nın yanı sıra, yeni AB üyesi olan Balkan ülkeleri ve İtalya ise ayçiçeği üretiminde dünyada liderliği ellerinde tutmaktadırlar. AB kurucu üyelerinden Almanya son dönemlerde kolza üretim rakamlarını rekor seviyelere çıkarmış ve dünya lideri konumuna gelmiştir. Kolza denilince diğer akla gelen ülke ise Kanada olup; "Kanola" adını verdiği, yeni kolza varyetesinden elde ettiği yağın ticaretinde, dünyada önemli bir yere sahiptir. Orta Asya ülkelerinden Çin ve Hindistan gerek üretim ve gerekse ithalatta sürekli gündeme gelen ülkelerdir. Dünya Palm çekirdeği ve palm yağı ticaretinde ise Malezya ile Endonezya ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda Türkiye, ayçiçeği üretimi ve yağlı tohum ve küspeleri dış alımı ile dünya ölçeğinde yer bulabilmektedir.

Yağlı tohumlar konusunda, dünya ticaretine yön veren ülkeler, yağlı tohumlarla ilgili tüm politikaların da belirleyici durumundadırlar. Bu ülkeler dünyada yağlı tohum ekiliş alanlarından, fiyatlarına kadar müdahil olabilmekte ve sahip oldukları teknolojiler ve coğrafi imkânlar sayesinde her geçen gün bu pazarda diğer ülkelerle arayış açmaktadırlar. Örneğin, ABD biyoteknoloji kullanımını yağlı tohumlara entegre ederek, bu alanda dünyada geri dönülmez bir süreci başlatmıştır. Bu teknolojinin kullanımında ABD'yi takip eden Arjantin ve Brezilya, elde ettikleri yağlı tohum ürün hâsılları ile ABD'yi bile geride bırakmışlardır. Arjantin'in 2000'li yılların başında, yaşadığı ekonomik buhrandan kurtulmasında, ülke topraklarını transgenik soya ekimine açması ve dünya liderliğine giden yolda ilk adımı atması yadsınamaz bir gerçektir. Bir süre transgenik yağlı tohum ekimine direnen Brezilya da, daha sonradan aynı yolu takip etmiştir. Bu gün itibariyle soya fasulyesi ticaretini bu üç ülke yönlendirmektedir. Bu konuya AB ve Türkiye oldukça ihtiyatlı yaklaşmaktadır. Transgenik yağlı tohumların üretimine AB'de ve Türkiye'de kesinlikle izin verilmemekte, sadece çok sınırlı olarak alan denemelerine müsaade edilmektedir. AB özellikle hayvan yemlerinde

kullanılmak üzere, kendi gıda otoritelerinden (EFSA-Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi) onay almış transgenik yağlı tohum türlerinin ithalatına izin vermektedir. Türkiye’de ise ithal edilen yağlı tohumların transgenik olup olmadığının tespiti yapılamadığından net bir şey söylenememektedir. Konu Türkiye açısından biraz daha detaylı değerlendirilecek olursa; biyoteknolojinin yalnız yağlı tohumlarda kullanımı için değil tüm alanlardaki kullanım imkânları çok ciddi bir şekilde tartışılması gerekmektedir. Halen risklerinin olma ihtimali olan bir teknolojiye bir anda kapıları açmak da, bir anda bu teknolojiyi reddetmek de aynı oranda sakıncalıdır. Bu nedenle Türkiye’nin yapması gereken şey, bu teknolojiyi dünya ülkelerinden geri kalmayacak şekilde takip ederek ve gerektiğinde kullanılması ihtimalini de göz ardı etmeyerek, her türlü alt yapı ve ar-ge donanımını temin etmektir. Biyoteknoloji konusunda, tüketici kaygılarını dikkate alarak ihtiyatlı yaklaşımı sürdürmekte fayda görülmekle birlikte, ihtiyatlı yaklaşımın bu teknolojiyi direk olarak reddetmek anlamına gelmediği de unutulmamalıdır. Önemli oranlarda dış alımı yapılan yağlı tohum ve ürünlerinin transgenik olup olmadığının tespit edilebilmesi için gerekli laboratuvar alt yapısının acilen oluşturulması; AB ile uyumu da gözeterik, en kısa sürede, AB’deki EFSA gibi bir yapının Ulusal ölçekte oluşturulması gerekmektedir. Tabi tüm bunlardan önce tarımsal biyoteknoloji konusundaki mevzuat boşluğunun acilen doldurulması gerekmektedir.

Dünya yağlı tohum ticaretini ilgilendiren diğer bir önemli unsur da, hızla gelişen biyodizel endüstrisidir. Dünyada birçok ülke bu alanda kendi stratejilerini tamamlamış ya da tamamlamak üzeredir ve bugüne kadar dünyanın en büyük yağlı tohum ihracatçısı ülkelerinin bile artık ihracat yerine biyodizel üretimleri için stok tuttıkları ve hatta ithalata kapı açtıkları gözlemlenmektedir. Dünyada yağlı tohum sektörü, biyodizelde yaşanan gelişmeler sonucu öyle bir noktaya gitmektedir ki; yakın bir gelecekte her hangi ülke, parası olsa dahi dünyanın hiçbir ülkesinden bırakın biyodizel hammaddesini, temel gıda maddesi tüketimi amaçlı yağlı tohum ihtiyaçlarını bile satın alamayabilecektir. Bu durum sadece biyodizel sektörü ve onun geleceği için değil, ülkelerin geleceğini de tehdit eden bir durumdur. Örneğin Türkiye’de hayvancılığın en önemli girdisi olan yemin ana hammaddeleri çok büyük oranlarda ithalatla karşılanmaktadır. Hayvancılık sektörüne hammadde akışının kesilmesi, tarımımızın ana damarlarından birisinin kesilmesi anlamına gelecektir. Bu gerçeklerden hareketle; Türkiye dinamik bir biyodizel sektörüne sahip olmak zorundadır. Çünkü bu sektör sayesinde yerli yağlı tohum arzı artacak ve yağlı tohumlarda dışa bağımlılık bir nebze de olsa azalacaktır. Artması muhtemel olan yağlı tohum arzı, beraberinde de; küspe ve yağ arzını da artıracaktır. Elbette ki biyodizel tek başına, ne Türkiye hayvancılığının sorunlarının çözümüdür, ne de

ülkenin yakıt ihtiyacını sıfıra indirebilecek bir kurtuluş aracıdır. Hatta tartışılması gereken soru işaretlere bile sahiptir. Önemli bir fırsat olarak sunulan ve potansiyel biyodizel hammaddeleri olarak dile getirilen kolza, aspir vb. yağlı tohumların, biyodizel için kontrolsüzce üretimi ve ekilişi belki de, Türkiye için en stratejik ürün olan buğdayın ekim alanlarının daralmasına sebep olup hububat üretimini bile tehdit edebilecektir. Bu nedenlerden dolayı oluşturulacak “Ulusal Biyodizel Politikası” ile tüm bunların kontrollü bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Dünya yağlı tohum sektörünün geleceğine kısmen DTÖ’de alınacak kararlar yön verecektir. Alınan kararlar doğal olarak ülkemizi de yakından ilgilendirmektedir. Hali hazırda tıkanmış olmasına rağmen, DTÖ nezdinde yapılan müzakereler ülkemiz açısından bazı ürünlerde avantaj, bazılarında ise dezavantaj getirecektir. Müzakerelerin seyrine bakılırsa; iç desteklerde, ihracat rekabetinde ve pazara girişte önceki uygulamaya göre daha ileri derecede bir liberilizasyon için kapsamlı indirimler yapılması beklenmektedir. Bu da, bütün Gelişme Yolundaki Ülkeler gibi, ülkemiz tarımını ve özellikle taban fiyat uygulaması ile prim desteği verdiğimiz yağlı tohumları (ayçiçeği, soya fasulyesi, kolza, aspir) olumsuz yönde etkileyecektir.

Son dönemlerde DTÖ müzakerelerinde bazı az gelişmiş ülkeler ön plan çıkmıştır. Burkina Faso, Çad, Mali ve Benin, ABD’nin pamukta uyguladığı iç destekleri azaltması konusunda çok ciddi baskılar yapmaktadır. Bu dört ülke ABD’nin pamuğa verdiği iç desteği %82 oranında azaltmasını istemektedir. ABD, özellikle müzakerelerin yeniden tıkanmasından önceki süreçte, iyice köşeye sıkışmış ve ülkeler bu konuda ABD’nin vereceği kararı bekler bir duruma geçmiştir. ABD’nin pamukta uyguladığı iç destekleri anılan oranlarda azaltması demek, dünya da pamuk ihracatında başrolün değişmesi anlamına gelecektir. Başka bir ifadeyle az gelişmiş Afrika ülkeleri bu avantajdan faydalanıp, belki de Afrika kıtasını pamuk cennetine çevirebileceklerdir. Afrika kıtasının pamuk ekilişlerinde lider olması, doğal olarak pamuk çiğidi ve beraberinde pamuk çiğidi yağı arzını çok yukarıya çıkaracaktır.

Çalışmamızı Türkiye’nin AB tam üyelik süreci ve AB’ye uyumu açısından da değerlendirmekte fayda vardır. AB’ye tam üyelik aşamasında AB’nde uygulanan yağlı tohumlar destekleme sistemine Türkiye’nin uyumu istenmektedir. İçinde bulunulan bu aşamada ilgili mevzuata uyum sağlanılmasının ardından, uygulamaların başlaması, mevzuatın uygulanması için gerekli kurumsal yapının oluşturulması ve mevzuatın hayata geçirilmesi

gerekmektedir. AB OTP'si ve destekleme sistemine uyumda temel konular; kayıt sisteminin geliştirilmesi, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın oluşturulması, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'nin kurulması ve işler hale getirilmesi olarak sıralanabilir. Diğer tüm tarımsal ürünlerde olduğu gibi yağlı tohumlar için de bu sistemler büyük önem taşımaktadır.

Şuan için Türkiye'de yağlı tohumlar sektörü için uygulanmakta olan destekleme politikası, AB yağlı tohum destekleme politikası ile ters düşmektedir. Özellikle hali hazırda Türkiye'de uygulanan prim sistemi, AB'nin OTP 2003 reformu ile benimsediği ve 2007 yılı itibariyle tüm üye devletlerde zorunlu olarak uygulamaya geçirdiği, üretimden bağımsız "Tek Ödeme Sistemi"ne aykırı bir durum arz etmektedir. Bunun temel nedeni, Türkiye'de uygulanan prim sisteminin aslında doğrudan üretimi artırıcı bir nitelik taşımasıdır. Ancak buradan, Türkiye'nin bugün itibariyle, AB'nin mevcut destekleme sistemini uygulama gibi bir yükümlülüğünün olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Aday ülke statüsündeki Türkiye'nin bugün için yapması gereken şey; uyguladığı prim destekleme sistemini, AB'ye muhtemel tam üyelikle birlikte uygulamak zorunda kalacağı, o dönemdeki AB destekleme sistemine kolayca entegre olabilmeye imkan tanıyacak bir nitelikte devam ettirmesidir.

Burada dikkatlice tartışılması gereken başka bir durum daha söz konusudur. Her ne kadar yağlı tohumlar sektörü açısından Türkiye ve AB benzerlikler gösterse de (özellikle net ithalatçı olmaları); Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğine kadar, AB politikalarını benimseyerek mi, yoksa yine AB'nin OTP'yi oluştururken takip ettiği gibi, korumacı ve üretimi artırıcı bir yöntemi dikkate alarak mı; bu süreci değerlendirmesi gerektiğidir. Türkiye'de yağlı tohumlar sektörünü, ilerleyen yıllarda daha rekabetçi ve kendine yeter bir seviyeye getirmek için bir fırsat olarak değerlendirilebilecek olan bu süreç; hazırlıksız geçirildiği takdirde, zaten net ithalatçı bir yapının hüküm sürdüğü sektörde, ayçiçeği ve gelişmekte olan kolza üretimi açısından belirli sakıncalar doğuracağı açıkça söylenebilir. Ancak şu durum da gözlerden kaçırılmamalıdır ki; AB tarım politikalarını belirleyen en temel unsur her zaman DTÖ olmuştur. Yağlı tohumlar sektöründe izlenecek korumacı bir tavır. DTÖ nezdinde de mutlaka ki tartışma konusu olacaktır.

AB'ye üyelik durumunda, yağlı tohumlar üreten AB üyesi ülkelerin karşısına nitelik ve nicelik olarak rekabet edebilir bir üretim gücü ile çıkmak, artan üretim ile AB'nin tedarikçisi olmak için, AB'ye uyum sürecinde, yağlı tohumlar üretiminin teşvikine mutlaka devam

edilmelidir. Bu amaçla, mevcut sistemde prim sistemi olarak ifade edilen fark ödeme sistemine, şu önlemleri dikkate almak suretiyle devam edilmedi;

- Ödenecek yardım miktarının üretim dönemi öncesi ilan edilmesi ve maliyetler hesaba katılarak belirlenmesi,
- Söz konusu yardım miktarının aynı sezon içinde ödenmesi,
- Ödeme sisteminde, üreticilerin üretim masraflarına katkı sağlamak için avans ödemesi yöntemi uygulanmasına geçilmesi,
- Destekleme ya da prim ödeme sistemleriyle ilgili mevzuatta, ilgili aktörlerin Birlikler, Kooperatiflerin olması.

Sonuç olarak, mevcut uygulamaların devamı söz konusu oldukça, Türkiye için yağlı tohumlarda ithalata bağımlılığın her geçen yıl daha da artacağı söylenebilir. Eğer ülkemizde yağlı tohum üreticilerine yapılan prim destekleri uygulamadan kalkarsa, sektörde ithalata bağımlılık daha da artacaktır. Benzer şekilde gümrük vergisi oranlarının indirilmesi de ithalatın artmasına yol açacaktır. Özellikle gümrük tarifelerinin belirlenmesinde çok dikkatli olunmalıdır. Gümrük vergilerinde uygulanacak bir artışın özellikle protein ve enerji kaynağı olarak karma yem sanayinde kullanılan yağlı tohum ve küspelerinin alternatifsiz olmaları nedeniyle, karma yem fiyatlarını da o oranda artıracak ve bunun da aynen karma yemi kullanan hayvancılık sektörünün nihai ürün fiyatlarına yansıtacağı da göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- ADE, 2001. Evaluation de la politique communautaire des oléagineux (Evaluation of Community Policy on Oilseeds) Rapport final. Volume 1 Septembre 2001. http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/oleo/full_fr.pdf (Erişim tarihi: 10 Nisan 2007)
- Akınerdem, F. 2007. Türkiye’de Biyoyakıtlar ve Hammadde Temini. Biyoyakıtlar ve Biyoyakıt Teknolojileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Syf 63–70, 12-13 Aralık 2007, Ankara.
- Aksoy, ř.Ö. Azabaoğlu, G. Ünakıtan, O. Gaytancıoğlu ve G. Özdemir. 1997. Türkiye Bitkisel Yağ Raporu 1997. Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği Yayın No: 3 Ankara.
- BM Cartagena Biyogüvenlik Protokolü, 2000. (24 Mayıs 2000 tarihinde imzalanmış; 17.06.2003 tarihinde TBMM’nde görüşülerek 4898 Sayılı Kanun ile kabul edilmiş ve 24.01.2004 tarihinde ölkemizde yürürlüğe girmiştir)
- Blair House Agreement, 1993. “Memorandum of Understanding between the European Economic Community and the United States of America on oilseeds under GATT” (OJL 147. 18.6.1993. p.26–27)
- Can, F. 2005. Avrupa Topluluğunda Tarımsal Ürönlere Yönelik Destekler ve Çiftçilere Yapılan Yardımlar. T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. Mayıs 2005 Ankara.
- Commission Regulation (EC) No: 1549/2006. Amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff. 17 October 2006.
- Clive, J. 2007. Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops: 2007. ISAAA Brief No. 37. ISAAA: Ithaca, NY.
- Directive 2003/96/EC. The Council of 27 October 2003 on the restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity. Official Journal of the EU, Page 51-70, 31 October 2003, Brussels.
- ECCA, 2002. European Communities Court of Auditors. On the audit of the Commission’s management of the EU oilseeds support scheme together. with the Commission’s replies. Special Report No 6/2002 (pursuant to Article 248(4). second subparagraph. EC). 17-18 July 2002.
- EU Commission, 2006. An EU Strategy for Biofuels {SEC(2006) 142}, COM (2006) 34 final, 8 February 2006, Brussels.
- EU 2020 Scenar, 2007. Scenario study on agriculture and the rural world. Contract No. 30 – CE – 0040087/00-08, European Commission Directorate-General Agriculture and Rural Development Directorate G. Economic analysis and evaluation G.4 Evaluation of measures applicable to agriculture; studies, January 2007.

- FAPRI, 2008. World Oilseeds and Products, Agricultural Outlook.
<http://www.fapri.org/outlook2008/text/11Oil.pdf>
- FAS EU 25 Gain Report, 2006. EU-25 Oilseeds and Products Annual 2006. USDA Foreign Agricultural Service. Gain Report Number: E36092. Date: 6/11/2006.
- FAS EU-27, 2008. EU-27 Oilseeds and Products Annual 2008. Gain Reports 2008.
<http://useu.usmission.gov/agri/oilseeds.html>
- FAS TU8010 Gain Report, 2008. Turkey Oilseeds and Products Annual 2008.
<http://useu.usmission.gov/agri/oilseeds.html>
- Fidan, H ve Özçelik, A. 2003. Türkiye Ekonomisi Yönünden Ayçiçeğinin Önemi. Türkiye I.Yağlı Tohumlar. Bitkisel Yağlar ve Teknolojileri Sempozyumu. 22–23 Mayıs 2003. İstanbul.
- Health Check, 2008. "Health Check" of the Common Agricultural Policy,
http://ec.europa.eu/agriculture/healthcheck/index_en.htm Erişim tarihi: 02.Eylül.2008.
- Kaya, G. 2003. Ayçiçeği Raporu. 3. Ulusal Tarım Kongresi. Türkiye Ziraatçılar Derneği. Ankara.
- Koç, A., Beghin, J., Fuller, F., Aksoy, Ş., Dölekoğlu, T. 1999. Oilseed Market in Turkey. The Impact of International Prices and Alternative Policies on Supply. Demand and Substitute Crops. Project Report. Publication Number 1999. Agricultural Economics Research Institute. Ankara. Turkey.
- Koç, A. 2005. Yağlı Tohum Sektörünün (Tohum. Küspe ve Yağ) Durumu: Gümrük Tarife Oranlarının Düşürülmesi ve Prim Desteklerinin Etkileri. Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği Yayın No: 7. Mayıs 2005.
- Market Access Database, 2008. <http://mkacddb.eu.int/mkacddb2/indexPubli.htm> Erişim tarihi: 02.Eylül 2008.
- MODUL-9 2008. DTÖ Tarım Komitesi Özel Oturumlar Başkanı Crawford Falconer tarafından 10 Temmuz 2008 tarihli ve TN/AG/W/4/Rev.3 sayısı ile yayımlanan Taslak Modalite Kağıdı'nda "Pamukta pazara giriş" bölümü.
- Oğuz, H., Öztürk, Ö., Öğüt, H., Erdem. F.A. 2003. Yeni ve Kullanılmış Bitkisel Yağların Gıda Harici Değerlendirilmesi ve Bunların Ekonomiye Olan Etkisinin İncelenmesi. Türkiye I.Yağlı Tohumlar. Bitkisel Yağlar ve Teknolojileri Sempozyumu. 22–23 Mayıs 2003. İstanbul.
- Öztürk, M. 2007. Bitkisel Atık Yağların Çevreye Olan Zararları Ve Biyodizel Üretiminde Kullanımı. TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Enerji Güvenliği, Enerji Tarımı, Küresel Isınma Açısından Biyoyakıtlar Sempozyumu, 6 Nisan 2007, Ankara.
- STB, 2006. Sualname-Questionare yanıtları. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Bilgisayar Kayıtları. 2006.

Şenköylü, N., Akyürek, A., Şamlı, E.H., Ağma, A. 2004. Tam Yağlı Soyanın Metabolik Enerji Değerinin Broylar Performansından Tahmini. Uludağ Üniversitesi J.Fac. Vet. Med. 23 (2004); 1-2-3, 21-25, Geliş tarihi: 11.02.2004, Kabul tarihi: 08.04.2004, Bursa.

Ulusal Biyogüvenlik Kanun Taslağı, 2006. www.tagem.gov.tr

TARIC, 2008. EU Taxation and Custom Union. http://ec.europa.eu/taxation_customs Erişim tarihi: 02.Eylül 2008.

TKB, 2006/a. AB Müktesebatına Uyum Kapsamında Türk Yağlı Tohumlar Sektörünün Durumu ve Yapılması Gerekenler. Trakya Birlik Genel Müdürlüğü – Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. Ocak 2006.

TKB, 2006/b. Sualname-Questionare yanıtları. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Bilgisayar Kayıtları.

Transgenik Kültür Bitkilerinin Alan Denemeleri Hakkında Talimat, 1998. (14.05.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir).

Tunalıoğlu, R., Taşkaya, B., Odabaşı, S. 2006. Alternatif Enerji Yakıtı Olarak Biyodizel ve Türkiye'deki Durumu. Biyoyakıt Dünyası Dergisi. ISSN:1306-9373. Sayı 3. Sayfa no:48-55, Ekim 2006.

Tunalıoğlu, R. ve Afacan, T. 2007. Türkiye'de Biyodizel Politikaları ve Mevcut Kurumsal Yapının Değerlendirilmesi. Biyoyakıtlar ve Biyoyakıt Teknolojileri Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Syf 11-19, 12-13 Aralık 2007, Ankara.

TÜGEM, 2006. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Bilgisayar Kayıtları.

TÜGEM, 2007/a. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Bilgisayar Kayıtları.

TÜGEM, 2007/b. Sertifikalı Tohumluk ve Meyve/Asma Fidanı/Çilek Fidesi ile Kapama Bağ/Bahçe Tesisi Destekleri hakkında Bakan Olur'u. Tebliğ No: 2006/19. 10 Mayıs 2006.

TÜGEM, 2008. Tarımsal Desteklemeler. Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Bilgisayar Kayıtları ve www.tugem.gov.tr

TÜRKİYEM-BİR, 2008. Yem Ar-Ge, www.turkiyeyembir.org.tr

USDA, 1999. "The Farm Security and Rural Investment Act of 1999" ABD Tarım Bakanlığı. 1999.

USDA-FAS, 2008. Oilseeds: World Market and Trade, Circular Series, FOP 6-8, June 2008.

Yeni, R. 2003. Türkiye'de Tarım Destekleri ve Yağlı Tohumlarda Dünden Budüne Destekleme Politikaları ve B Kapsamında Yapılan Ödemeler. Türkiye I.Yağlı Tohumlar. Bitkisel Yağlar ve Teknolojileri Sempozyumu. 22-23 Mayıs 2003. İstanbul.

Yılmaz, T. 2007. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Devam Eden Tarım Müzakeresi ve Ülkemiz Tarımına Muhtemel Etkileri, Türk Ziraat Haber, Bir Konu Bir Görüş Bölümü, 13.12.2007. <http://www.tzymb.org.tr/HABER/koseyazilari.asp?yazar=6&yazi=43> , Erişim tarihi: 02.Eylül 2008.

Faydalanılan AB Tüzük ve Direktifleri:

- 90/219/EEC: (98/81/EC ile tadil edilmiştir); GDO'ların Kullanımını İçeren Direktif
- 90/220/EEC GDO'ların Ticaretinde ve Doğaya Salımında Kuralların Belirlendiği Direktif
- 2001/18/EC: (90/220/EEC nin yerine geçmiştir); Alan Denemeleri. Çevresel ve Pazara Salınım. GDO'ların İthalat/İşleme Uygulanabilirliği, Hayvan Yemi Uygulamaları İçeren Direktif
- 258/97/EC: Yeni Gıdalar Tüzüğü (Novel Foods Regulation); GDO'lar Dâhil Yeni Gıdaların Pazara Salınımı Hakkında Tüzük
- 1829/2003/EC: GDO Gıda ve Yem Güvenliğinin Değerlendirilmesi Hakkında Tüzük
- 1830/2003/EC: GDO'ların Etiketlenmesi ve İzlenebilirliği Hakkında Tüzük
- 1946/2003/EC: GDO'ların Sınır Aşırı Hareketleri Hakkında Tüzük
- 178/2002/EC: İzlenebilirlikle İlgili Genel Düzenlemelerin Yer Aldığı Tüzük (Genel Gıda Kanunu)
- 1251/1999/EC: Belirli Ekilebilir Ürünlerin Üreticileri İçin Bir Destekleme Sisteminin Kurulmasına İlişkin 17 Mayıs 2000 tarihli Konsey Tüzüğü
- 1782/2003/EC: Ortak Tarım Politikası kapsamındaki doğrudan destek programları için ortak kurallar ile çiftçiler için bazı destek programlarını belirleyen ve bazı Tüzüklerde değişiklik yapan 29 Eylül 2003 tarihli Konsey Tüzüğü
- 136/66/EEC: Sıvı ve Katı Yağ Ortak Piyasa Düzeni (OPD) Konsey Tüzüğü
- 827/68/EEC: Belirli Ürünler İçin OPD Konsey Tüzüğü
- 865/2004/EC: Yağlı tohumlar. Zeytin Yağı ve Sofralık Zeytin OPD'sine Dair ve 827/68/EEC sayılı Belirli Ürünler İçin OPD Konsey Tüzüğünü değiştiren, 29 Nisan 2004 tarihli Konsey Tüzüğü

Faydalanılan İnternet Adresleri:

- <http://www.abgs.gov.tr>
- <http://www.albiyobir.org.tr>
- <http://www.bsyd.org>
- <http://www.eu.int>
- <http://europa.eu.int/comm/energy/library/biofuels-enpress-kit>
- <http://www.turkiyeyembir.org.tr>
- http://www.ebilge.com/8419/Cif_ve_Fob_degeri_nedir.html

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Uğur İLKDOĞAN
Doğum Yeri : Ankara
Doğum Tarihi : 01.03.1975
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu :

Lise : Mustafa Kemal Lisesi (1990–1993)

Lisans : Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü (1994–1999)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (2000–2003)

Doktora : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
(Tez Aşamasında Devam Ediyor) (2005 –....)

Çalıştığı Kurum : Türkiye Yem Sanayicileri Birliği (2000–2005)
ve Görevi Genel Sekreter Asistanı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı,
Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
(2005– 2008) AB Uzman Yardımcısı
(2009– .....) AB Uzmanı